

YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE TARAFSIZLIĞI BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE ADLİYE YÖNETİMİ

Ali ALTINTAŞ*

Mahkemeleri içinde barındıran adliyeler, Adalet Bakanlığı'nın hizmet götürdüğü taşra adalet yönetimi birimleridir. Üniversitelerin, hastanelerin, cezaevlerinin bütçesi ve bir yönetim yapısı mevcut iken adliyelerin kanun ile belirlenmiş bir yönetim yapısı ve mahkemelerin özerk bir bütçesi bulunmamaktadır. Adalet Bakanlığı'nca çıkarılan genelgelerle adliyelerde idari ve mali işlerin yürütülmesi görevi, ceza davasının davacısı konumundaki Cumhuriyet başsavcılığına verilmiştir. Bu da, Anayasa'da bağımsız ve teminatlı oldukları belirtilen, her hal ve şartta tarafsız karar vermeleri beklenen yargıçların, adliyelerde yasal temelden yoksun ve özne uygulamalara maruz kalmalarına yol açarak bağımsızlık ve tarafsızlık görünülerinin aşınması sonucunu doğurmuş, mahkemeler Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde bir birim, yargıçlar da Cumhuriyet başsavcılığında çalışan bir görevli olarak algılanır olmuştur. Oysaki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, mahkemelerin bağımsız görünmeleri gerekliliğini de yargı bağımsızlığının ve tarafsızlığının bir unsuru olarak ortaya koymuştur. Ancak ülkemizdeki, evrensel uygulamalara uygun düşmeyen, yargıçları dışlayan adliye yönetim sistemi, yargıçların bireysel, mahkemelerin de kurumsal olarak bağımsız ve tarafsız görünülerinin önünde engeldir.

Anahtar kelimeler: Yargı bağımsızlığı, yargının tarafsızlığı, yargıç, Cumhuriyet başsavcılığı, adliye yönetimi

GİRİŞ

Yargıcın bağımsız ve tarafsız olmasının nesnel ve öznel olmak üzere iki temel koşulu bulunmaktadır. Nesnel koşullar, yargıcın tarafsız ve bağımsız görev yapabilmesinde organizasyona ilişkin güvence boyutlarını oluşturur. Öznel koşullar ise yargıcın kişisel anlamda önyargısız ve tarafsız olması ile ilgilidir. Oysa ne mahkemeler, klasik anlamda ceza yargılamasının bir tarafı olan Cumhuriyet başsavcılığının (CBS) adliye yönetimindeki gücü ve etkinliği nedeniyle kurumsal, ne de bizatihi yargıçlar Cumhuriyet başsavcısının adliye yönetimindeki baskın konumundan ötürü bireysel olarak bağımsızdır. Öte yandan yargıçlar da ne kürsüyü paylaştıkları savcıların kendi mahkemelerini yönetmekte oluşu karşısında nesnel, ne de yargıçlık ve savcılık bir, bütün ve iç içe geçmiş bir görünüm sergilediği için öznel manada tarafsızdırlar.

Adliye yönetimi olgusu, yanımızda olup bitenlere baktığımızda aslında yargının bağımsızlığının değil bağımlılığının bir teza-

* Asliye Hukuk Mahkemesi Hakimi, Kocaeli.

hürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü mevcut adliye yönetim sisteminde, Cumhuriyet başsavcısı idari bakımdan oldukça güçlü bir konuma sahiptir. Mali işleri Adalet Bakanlığı ile koordine eden tek yetkilidir. Adliyenin genel yönetiminden sorumludur. Güvenlik, sağlık, mali idare, tesis yönetimi, insan kaynakları yönetimi, başsavcı tarafından icra edilmesi gereken görevlerden birkaçıdır. İdari görevlerin yalnızca personel yönetimini ilgilendiren bir bölümü adalet komisyonu başkanına aittir. Başsavcısının bu güçlü konumu nedeniyle CBS ile ilişkilerinde mahkemeler, idari anlamda etkiden tamamen vareste değildirler. Başka bir deyişle, CBS'nin mahkemeler üzerinde idari yapılanma temeline dayalı bir etkisi söz konusudur. Adalet Bakanlığı bürokrasisi ile yakın ilişki ve işbirliğinin de katkısı ile CBS'nin, adliyenin idari ve mali işlerinin yürütülmesinde giderek nesnellikten uzak tavırlar sergilemesi sonucunu doğurduğu, yargıçların idari işlerle uğraşmamaları gerektiği düşüncesinin altında, yürütmenin, Adalet Bakanlığı bürokrasisi eliyle başsavcılar üzerinden yargıda devam ettirmeye çalıştığı etkin rolü meşrulaştırma amacının yattığı ileri sürülmektedir.

Bu makalede ülkemizdeki adliye yönetim sistemi ve bu sistemin yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı açısından yarattığı olumsuz görünüm ve mahkemelerin CBS'ye bağlı birimler, yargıçların da CBS bünyesinde görev yapan memurlar olarak algılanmalarına yol açan faktörler üzerinde durulacaktır. Öncelikle yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı kavramları ile erkler ayrılığı ilkesine kısaca değinmek gerekir.

YARGININ BAĞIMSIZLIĞI ve TARAFSIZLIĞI

Yargı bağımsızlığı, yargının hiç bir organ ve makama bağlı olmadan, emir ve talimat almadan görevlerini özgür biçimde yerine getirebilmesidir. Herhangi bir baskının yapılması kadar yapılabilme olasılığı da yargı bağımsızlığını zedeler.¹

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) göre bağımsızlık, mahkemenin, davanın taraflarının ve yürütme organının etkisi altında kalmadan yargılama faaliyetini yürütmesi ve karar vermesidir. AİHS'ye göre bağımsızlık, hem kurumsal hem de işlevsel açıdan olmalıdır.²

¹ Anayasa Mahkemesi (AYM), 27.04.1993, E. 92/37, K. 93/18 (12.10.1995 tarih ve 22431 sayılı RG'de yayımlanmıştır).

² Björnberg, Kjell ve Richmond, Paul, "Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin

AİHM, mahkemelerin bağımsız olmalarının yetmediğine, bağımsız görünmelerinin de gerektiğine pek çok kararında yer vermiş ve bu gerekliliği “Adaletin yerine getirilmesi yetmez, yerine getirildiğinin görülmesi de gerekir” aforizması ile izah etmiştir. Mahkemenin kamu otoritelerinden emir alıp almadığı üzerinde durulduğu gibi bağımsız bir görünüme sahip olup olmadığı da önemlidir. Çünkü davanın taraflarında mahkemenin bıraktığı izlenim (kanaat) büyük öneme sahiptir.³

Yargı bağımsızlığı bir kurum olarak erkler ayrılığı ilkesi ile desteklenmektedir. İlkenin temel amacı, yozlaştırıcı mutlak iktidarı sınırlandırmaktır. Burada asıl ayrılık, siyasal iktidarla yargı arasındadır. İktidarın keyfilikleri karşısında bireyleri koruma işlevi yargıya aittir. Yargının varlık nedeni, kanunların uygulanmasından dolayı ortaya çıkan anlaşmazlıkları gidermek ve bireyin haklarını devlet karşısında korumaktır. Yargının bu işlevini yerine getirebilmesi için siyasal iktidardan bağımsız olması ve yargısal iktidarını kullanabileceği bir özerklik alanına sahip olması gerekir.⁴

Yargı bağımsızlığının, karar verme bağımsızlığı, kurumsal bağımsızlık ve bireysel bağımsızlık olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır.

Yargıcın karar verirken yalnızca kanunla bağlı olması, diğer tarafların kararına veya etki vasıtalarına bağlı olmamasını gerektiren karar verme bağımsızlığı, yalnızca davacılara karşı değil aynı zamanda bütün idareye karşı da olmalıdır.⁵

Bireysel bağımsızlık, yargıçların bireysel olarak baskı ve müdahalelere maruz kalmaması gerektiğini ifade eder. Yargıcı dış müdahalelere karşı korumak suretiyle karar verme bağımsızlığının tamamlayıcısı rolünü oynayan bireysel bağımsızlık, yargıcın belirli bir dava hakkında karar verdiğinde sahip olması gereken tam özerkliliktir.⁶

İşleyişi”, 1. İstisari Ziyaret Raporu, s. 56, 28 Eylül 2003 – 10 Ekim 2003, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar/ist1tr.pdf> (15.06.2009).

³ Şahbaz, İbrahim, “AİHM Kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Sayı: 25, 2008, ss. 229-289, s. 259.

⁴ Arslan, Zühtü, “Siyasetin En Derin Krizi”, *Radikal*, 26 Eylül 2002. <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=51349> (12 Kasım 2009).

⁵ Seibert-Fohr, Anja, “Constitutional Guarantees of the Independence of the German Judiciary”, s. 2, <http://ssrn.com/abstract=1706565> (13.03.2011).

⁶ Dodek, Adam ve Sossin, Lorne, “Judicial Independence in Context”, s.9-10, <http://ssrn.com/abstract=1699829> (23.02.2010).

Kurumsal bağımsızlık, kurumsal düzeyde, hesap ve bütçe belirleme sürecinde yargıçlara danışmayı veya onların katılımını, mahkemenin idaresinin sorumluluğunun yargıçlarda olmasını, yani diğer erklerden yapısal ayrılığı gerektirir.⁷ Kurumsal anlamda bağımsızlığın, mahkemelerin idari teşkilatının ve faaliyetlerinin de bağımsızlığını içerdiği kabul edilir.⁸ Mahkemeler, yürütme veya yasa ma fonksiyonlarıyla iç içe girmekten ve görünmekten kaçınmalıdır.⁹ Yasa koyucu ve yürütme, yargıya siyasi baskı yapmamalı, yapar gibi görünmemelidir. Bağımsızlığın kurumsal boyutu sağlanmadığında mahkemelerin yönetiminin, siyasi kollar ve yargı arasında siyasallaşmış ilişkilerin ortaya çıkmasına yol açacağı açıkltır.¹⁰

Kurumsal bağımsızlık olmadan bireysel bağımsızlık söz konusu olamaz. Bir yargıç, yargı bağımsızlığının gerekli koşullarına sahip olabilir fakat eğer başkanlık ettiği mahkemenin fonksiyonunu ifa edebilmesi için gerekli koşullar konusunda hükümetin diğer kollarından bağımsız değilse, mahkemenin bağımsız olduğu söylenemez. İdari yetkinin yürütmenin elinde olmasının, belirli koşullar altında yargıcın bireysel bağımsızlığını bile tehdit edebileceğini söylemek akla yatkın görünmektedir.¹¹

Bu ayrımlar bağlamında, yargının tüm etki ve müdahalelerden tamamıyla korunmasının mümkün olmadığı altı çizilmelidir. Burada önemli olan yargının “uygunsuz” müdahalelerden korunmasıdır.¹²

Yargının sorunlarından söz edildiğinde, hep bağımsızlık etik ilkesi dile getirilirken, yargı işlevi bakımından kendiliğinden bir unsur, doğal bir şart olduğu için tarafsızlık meselesi üzerinde ayrıca durmaya çoğu zaman gerek duyulmaz. Bağımsızlık kavramı, akademik dünyada ve siyasal alanda sık sık konu edilirken, tarafsızlık

⁷ Gélinaş, Fabien, *The Dual Rationale of Judicial Independence*, s. 5-6, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1761436 (02.01.2012).

⁸ Özbudun, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin, Ankara, 2005, s. 358.

⁹ Seibert-Fohr, a.g.m., s. 4.

¹⁰ Canadian Judicial Council, “Alternative Models of Court Administration”, 2006, s. 50, <http://ssrn.com/abstract=1352223> (28.03.2010).

¹¹ Eltis, Karen ve Fabien, Gélinaş, “Judicial Independence and the Politics of Depoliticization”, s.3, 21 March 2009, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1366242 (12.06.2012).

¹² Gönenç, Levent, “Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Anayasa Çalışma Metinleri – 3*, TEPAV, Ankara, 2011, s. 1.

tek başına yaygın bir ilgiye mazhar olmaz. Tarafsızlığı tartışmaların merkezine taşıyan başlıca vesile, büyük siyasal yargılamalar veya önemli siyasal sonuçlar doğuran davalardır. Bu geçmişte de böyleydi, bugün de esas itibarıyla böyledir.¹³

AİHM, bir davada yargı yerinin tarafsızlığını belirlerken, öznel ve nesnel testler uygulamaktadır. Bu kapsamda, bir yargıç veya yargı yeri ancak öznel ve nesnel testleri birlikte geçmesi halinde tarafsız sayılacaktır.¹⁴

Öznel tarafsızlık, yargı mensuplarının içsel tarafsızlığını ifade ederken nesnel tarafsızlık, başta somut yargılamanın aktörleri olmak üzere, toplumun yargının tarafsızlığına inanması ve yargıya güvenmesi olarak tanımlanmaktadır. Nesnel tarafsızlık, kurum olarak mahkemenin yarattığı dışsal algıya, bıraktığı izlenime ilişkindir ve mahkemenin güven veren, objektif bir görünüme sahip bulunmasını, tarafgirlik konusunda makul her türlü şüpheyi ortadan kaldıracak nitelikteki bütün tedbirlerin alınmış olmasını gerektirir.¹⁵ AİHM, yargılanan kişinin kuşku ve endişe duymasına neden olacak biçimde, yargılama makamının organik ya da işlevsel alanda tarafı ya da bağımlı olduğu düşüncesine yol açabilecek görüntülerin bulunması halinde, tarafsızlığın ihlal edildiği sonucuna varmaktadır.¹⁶

TÜRKİYE'DE ADLİYE YÖNETİMİ

Adliye yönetimi, kentlerdeki adliyelerin artan mahkeme sayıları ve sunulan hizmetlerin çeşitlenmesi ile büyük birer işletmeye dönüştükleri için profesyonel işletme yönetimi bilgisine gereksinim duyulduğunu gündeme getiren bir kavram olarak kullanılmaktadır. Bu kavramın, yargısal sürecin dışındaki yönetsel işleri (büro, bina ve yargıç ve savcılar dışındaki personelin yönetimi) kapsadığı belirtilmektedir.¹⁷

Türk adalet yönetimi alanının kendine özgü niteliğinin bir sonucu olarak bir yönetim birimi olan ve içinde mahkemeleri, adalet

¹³ Sancar, Mithat ve Atılgan, Eylem Ü., “Adalet Biraz Es Geçiliyor...”, *Demokratikleşme Sürecinde Hakimler ve Savcılar*, TESEV, Ankara, Mayıs 2009, s. 108.

¹⁴ Başaran, Bahar, “Adil Yargılanma Hakkı”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 85.

¹⁵ Sancar ve Atılgan, *a.g.k.*, s. 20, 110.

¹⁶ TÜSİAD, *Yargılama Düzeninde Kalite*, TÜSİAD, İstanbul, 1998, s. 28.

¹⁷ Ergüzeloğlu Esra K., “Türkiye’de Adalet Yönetimi”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 10, <http://esrakilim.blog-cu.com/turkiye-de-adalet-yonetimi/6744199> (04.05.2011).

komisyonu başkanlığını (AKB), CBS'yi ve diğer pek çok birimi¹⁸ barındırmaktadır.¹⁹ Mekânsal/fiziksel anlamda adliye, mahkemeyi içinde barındırmakta ise de; Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Mahkeme Yönetimi Sistemine Destek Proje'sinde (MYSDP) adliye yönetimi, mahkeme yönetimi kavramının unsurlarından biri olarak ele alınmaktadır. Adliye yönetimi denince, mahkemeler, savcılık ve diğer birimleri de içine alan binanın yönetimi anlaşılmaktadır. Mahkeme yönetimi kavramına anılan unsurlar dâhil değildir. Daha çok iş yükünü azaltma, yargılama sürecini kısaltma gibi yargının işleyişine ilişkin, yargılamanın kalitesini artırmaya yönelik düzenlemeleri içermektedir.

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, CBS'nin görev ve yetkileri ile teşkilatlanmasına açıklık getirmiştir. Kanunda, mahkemelerin ilçe düzeyinde oluşturulması, sulh mahkemeleri ile her ilçede o ilçenin adıyla anılan asliye mahkemesi kurulması kabul edilmiştir. Kanun'un 16'ncı maddesinde "Mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir CBS kurulu" denilerek CBS'lerin mahkemeler çevresinde kurulacağı açıklanmıştır.

Adli teşkilatın kuruluşunda asıl olan mahkemelerdir. Bir yerde adalet teşkilatının kuruluşu, asliye mahkemeleri aracılığı ile olmaktadır. Yani bir yere adliye kurulmuşsa orada asliye mahkemelerinin kurulması zorunludur.²⁰ CBS'ler ise mahkemeler nezdinde²¹ kurulurlar. Ülkemizde, her asliye ve ağır ceza mahkemesi yanında bir savcılık örgütü bulunmaktadır. Yani savcılık teşkilatı mahkemelerin yanındadır, teşkilat olarak tektir.

5235 sayılı Kanun'da mahkemelerin nasıl kurulacağı konusunda hüküm yoktur. Uygulamada önce evrak üzerinde mahkeme kurulmakta ama fiiliyatta önce savcılar atanmakta ve savcılık kurulmakta, mahkemeler savcılığın belirlediği koşullarda adliyeye yerleştirilerek faaliyete geçirilmektedir. Bunun somut örneği, Hâkimler ve Savcılar

¹⁸ Bu birimler, ceza infaz kurumları ve tutukevleri, icra ve iflas daireleri, denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlükleri, adli sicil şube müdürlükleri, adli sicil şeflikleri ve büroları, bilgi işlem şube müdürlükleri, bilgi işlem şeflikleri ve bürolarıdır.

¹⁹ Aksel, İsmail, *Türk Adalet Yönetimi*, Seçkin, Ankara, 2009, s. 266.

²⁰ *a.k.*, s. 36.

²¹ Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre nezdinde; "yanında, huzurunda, gözetiminde" anlamındadır.

lar Yüksek Kurulu (HSYK) 1'inci Dairesi'nin 22.02.2011 tarih, 322 sayılı ve 19.06.2011 tarih, 1035 sayılı atama kararlarıdır. 322 sayılı karar ile dokuz, 1035 sayılı karar ile de altı bölge adliye mahkemesine (BAM) başsavcı ataması yapılmıştır. Mahkemeleri başsavcılar faaliyete hazır hale getirecektir. Mahkemenin temsili yetkisini ve genel yönetim işlerini yürütme görevini haiz başkanların ataması ise yapılmamıştır.

BAM CBS'ye, 5235 sayılı Kanun'un 26'ncı maddesinde mahkemenin unsurları arasında yer verilmiştir. Müderrisoğlu, BAM'lerin bu açıdan Yargıtay'a bir nebze benzetilmesinin amaçlandığını ancak daha sonraki maddelerde bunun yanıltıcı bir durum olduğunun ortaya çıktığını belirterek Yargıtay gibi örgütlenen ama Yargıtay'daki gibi başkan tarafından değil, mahkemenin bir unsuru olarak kabul edilen CBS tarafından yönetilen, Adalet Bakanlığı'na bağlı, dolayısıyla yüksek yargı güvencesine sahip olmayan garip bir örgütlenme ortaya çıktığını ileri sürmüştür.²² Kanun'un 40'inci maddesinde BAM Cumhuriyet başsavcısının, CBS'yi temsil ettiği belirtilmesine rağmen başsavcının, BAM'nin genel yönetim işlerini yönetmekle de görevlendirilmiş olması kimi yargıçlarda, BAM'lerin de CBS'nin idari vesayeti altında işletileceği kaygısı uyandırmaktadır. Başkana verilen görevler arasında nezdindeki CBS teşkilatına ilişkin herhangi bir düzenleme yer almazken, nedense Cumhuriyet başsavcısına, CBS teşkilatına ilişkin görevler yanında, nezdinde kurulduğu mahkemenin genel yönetimi görevi de verilmiştir.

Adalet Bakanlığı, merkezi idarenin içinde kamu yönetimi örgütlenmesine dâhildir ve bağlı ve ilgili kuruluşlar ile taşra kurumlarından oluşur. Adliyeler içinde örgütlenen taşra kuruluşları, burada mahkemelerle birlikte çalışır. Mahkemelerin ve Adalet Bakanlığı'nın taşra hizmet birimlerinin örgütlendiği adliyeler, merkezi idarenin ve Adalet Bakanlığı'nın taşra teşkilatı değildirler. Bu husus, Adalet Bakanlığı'nın 2008 Yılı Faaliyet Raporu'nda da vurgulanmıştır.²³ Adalet Bakanlığı örgütlenmesinin taşra uzantılarının yönetimi, CBS'nin yanında AKB²⁴ tarafından yerine getirilir.²⁵

²² Müderrisoğlu, Ümit, "Nasıl Bir Yargı Reformu?", http://www.turkhukuksitesi.com/makale_1100.htm (09.09.2009).

²³ <http://www.sgb.adalet.gov.tr/faaliyetlerimiz/2009/2008.BAKANLIK.FAALIYET.RAPORU.pdf> (26.07.2010).

²⁴ AKB'nin kuruluşu 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 113, görevleri ise 114 ve 115'inci maddelerinde düzenlenmiştir.

²⁵ Ergüzeloğlu, *a.g.k.*, s. 72.

Çoğunlukla ağır ceza mahkemesi başkanı da olan adalet komisyonu başkanı, komisyonun aynı zamanda üyesi olması nedeni ile komisyonda oy kullanır. Protokolde, ilk derece adli yargı yapılanmalarını temsil eder, komisyonun iç işleyişine yönelik yetkiler kullanır. Bu konumu nedeniyle ilk derece adli yargı yapılanmasında onu güçlü kılan en önemli işlevi ise yargıçlar ile ilgili olarak kullandığı yetkileridir. Komisyon başkanı, bu kapsamdaki yetkilerini komisyon olarak değil başkan sıfatı ile bizzat kullanır.²⁶

Adli yargı ilk derece adalet komisyonlarında başkanın dışında iki asıl ve bir yedek üye bulunmaktadır. Asıl üyelerden birisi o yer Cumhuriyet başsavcısıdır. Diğer asıl üye ile yedek üye yargıçlar arasından HSYK tarafından yetkilendirilmektedir. Adalet komisyonlarında, bir yazı işleri müdürü ile yeteri kadar memurdan oluşan birer büro bulunur.

İl ve ilçelerdeki adli teşkilat mülki amirlerin gözetim ve denetimi altında değildir. Mahkemeler, kendilerine özgü yönetsel bir mekanizma ile çevrelenmiş ve bu mekanizma CBS aracılığı ile Adalet Bakanlığı'na bağlanmıştır. Adalet Bakanlığı'nın il ve ilçe yönetimine bağlı bir taşra örgütlenmesi yani çoğu bakanlığın olduğu gibi mülki idareye bağlı "İl adalet müdürlüğü" ya da "İlçe adalet müdürlüğü" gibi bir birimi yoktur.²⁷ Adliyelere taşrada mülki idare amirlerine bağlayan bir birim ya da yönetici de bulunmaz. Adalet yönetimi ve kamu yönetimi bürokrasileri taşrada bu şekilde bir düzenlemeyle birbirinden ayrılmıştır.²⁸ Buna rağmen Adalet Bakanlığı, hizmetlerini il ve ilçelerde CBS aracılığıyla yürütmekte, merkeziyetçiliğin ve bürokratik yapılanmanın gereği olarak adliyeler üzerindeki sıkı kontrolü CBS eliyle sağlamaktadır. Adalet Bakanlığı karar almakta, CBS alınan kararları uygulamaktadır. Adliyelerin varlık sebebini oluşturan mahkemelerin ve onların temsilcileri olan yargıçların ise karar alma ve uygulama sürecinde hiçbir etkinlikleri bulunmamaktadır. Bundan çıkan sonuç, Cumhuriyet başsavcılarının adliye yönetimindeki etkinliğinin kaynağı, idari ve mali yetkileri elinde bulunduran Adalet Bakanlığı yani yargı bürokrasisidir.

Mahkemeler bağımsız olsalar da devlet tüzel kişiliğinden ayrı bir tüzel kişiliğe sahip değildirler. Kendi harcamalarını yönetemez-

²⁶ a.k., s. 298.

²⁷ a.k., s. 169.

²⁸ a.k., s. 118.

ler. Yönetmelik olarak kabul edilen bütün konularda merkezden yönetilir ve denetlenirler.²⁹ Mahkemelerin bina ve donanım ihtiyaçları, personel giderleri Adalet Bakanlığı genel bütçesinden karşılanır. Bu da yürütmeye doğrudan bir bağlılık durumunu ortaya koymaktadır. Mevcut sisteme göre adliyelerde profesyonel yönetim bilgisini gerektiren birçok işlem CBS tarafından yerine getirilmekte, bu nedenle de yargıç ve savcılarının çalışma odalarının paylaşımı, duruşma salonlarının belirlenmesi, mahkeme kalemlerinin kırtasiye ihtiyaçları, genel temizlik, personelin yemek ve ulaşımı gibi konularda kaçınılmaz olarak aksamalar ve ihtilaflar yaşanmaktadır. Özetle bir adliyedeki yönetim sistemi, bu konuda hiçbir özel ya da meslek içi eğitim almamış Cumhuriyet başsavcılarının kişisel beceri, tercih ve deneyimlerine bağlı olarak yürütülmektedir. Herhangi bir yasada CBS'ye, mahkemeler ve yargıçlarla ilgili idari tasarrufta bulunma yetkisi verilmemiştir. Genelgelerle şekillendirilmeye çalışılan bir sistemin varlığı göze çarpmaktadır.

HSYK Genel Sekreterliği ihdas edilmeden önce yargıçların atama veya izin sonrası göreve başlama yazıları CBS tarafından Adalet Bakanlığı'na bildiriliyor ve bazı adliyelerde, yargıcın, göreve başladığında “Geldim, göreve başladım” veya görevden ayrılırken “İzne gidiyorum” şeklinde sözlü bildirimde bulunmadığı gerekçesiyle ilgili savcı ile ayrılma / başlama yazılarının yazılması konusunda tartışmalar yaşanabiliyordu. Neyse ki HSYK'nin 18.10.2011 tarih ve 15 sayılı genelgesi ile yargıçlar, HSYK Genel Sekreterliği ile yazışmalarını AKB aracılığıyla ya da doğrudan yapabilmektedirler.³⁰ Öte yandan halen adliyedeki hizmet aracı, telefon, faks, fotokopi cihazı, kamera, keşif yazıcısı, bilgisayar vb. gereçler CBS'nin izni ile kullanılabilen, bazen yargıç odaları başsavcı tarafından değiştirilebilmekte, mahkemeye atanan personelin nerede çalışacağına başsavcı tarafından karar verilmektedir. Bugün için şehir içi ve şehirlerarası telefon görüşmeleri aynı tarife üzerinden ücretlendirildiği ve il ve ilçelerdeki hemen hemen tüm birim müdürleri şehirlerarası görüşmelere açık telefon hattına sahip oldukları halde yargıçların oda telefonları şehirlerarası görüşmeye kapalıdır. Yargıçlar, görevin gerektirdiği hususlarda dahi, çalıştıkları ilin sınırları dışındaki

²⁹ a.k., s. 18.

³⁰ <http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/Genelgeler/GENELGELER/15.pdf>
(12.01.2012).

adli birimlerle başsavcının odasındaki telefonda görüşme yapabilmektedirler. Adliye içindeki bu işleyiş, başsavcılara sağlanan makam odası, dinlenme odası, koruma, sekreteryaya gibi ayrıcalıklar ile makam arabası gibi olanaklar, protokol sıralamasındaki görüntü ile birleştiğinde, vatandaşın ve il/ilçe bürokrasisinin zihninde oluşan görüntü, -yargıçlar aynı olanaklara sahip olmadıkları için- mahkemelerin CBS'ye bağlı birer birim, yargıçların da CBS bünyesinde çalışan bir görevli oldukları yönündedir.

Bağımlılık Algısına Yol Açan Faktörler

Cumhuriyet başsavcısına, kanun, yönetmelik ve genelge ile verilen adli, idari, mali ve diğer birçok görev vardır. Tüm genelgeler ve mevzuat gözetildiğinde adliyede yönetimin planlama, örgütleme, bütçeleme ve denetleme işlevleri CBS tarafından yerine getirilmektedir. Cumhuriyet başsavcısı aynı zamanda AKB'nin üyesi olduğu için personel işlemlerinde ise söz sahibidir. Bu durumda, Cumhuriyet başsavcısı, adliyede yönetim işlevinin başlıca yetkilisi ve sorumlusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mahkemelerin CBS'ye bağlı birimler, yargıçların da CBS bünyesinde görev yapan memurlar olarak algılanmalarına yol açan faktörler yargıç-savcı birlikteliği, Cumhuriyet savcılarında tevdi edilen, bazıları mevzuatta bile yer almayan idari görevler, protokol düzenlemesi, Cumhuriyet savcılarında sağlanan makam odası, dinlenme odası, makam arabası, koruma, sekreteryaya gibi ayrıcalıklar, AKB'nin etkisizliği ve mahkemelerin bütçesinin bulunmamasıdır.

Yargıç - Savcı Birlikteliği

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun "Eşitlik" başlıklı 34/2'nci maddesinde; yargıç ve savcılarının sınıf ve derece bakımından eşit olduğu belirtilmiştir. Uygulamada bu eşitlik, kimlik kartlarından, araçlara yapıştırılan çıkartmalara varıncaya dek böyledir. Ülkemizde yerleşmiş bakış açısına, inanca ve kabule göre yargıçlık ve savcılık bir ve bütün, yargıç ve savcılar iç içedir. O kadar ki, çok bilinen Barış Derneği Davası'nda, uygulamaya ilişkin bir karara itiraz reddedilirken, savcının "Mahkeme içi eşhas" olduğu belirtilerek geleneksel anlayış karara geçirilmiştir.³¹

³¹ Kazan, Turgut, "Adil Yargılanma Hakkı Açısından Silahların Eşitliği İlkesi ve Savcı Karşısında Avukatın Konumu", *Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu*, 7-9 Temmuz 2006, TBB Yayınları, Ankara, Ekim 2006, s. 275-285, s. 277.

Yargıçlık ve savcılık için hukuk fakültesinden mezun olma şartı aranır. Aynı sınavla işe alınırlar. Türkiye Adalet Akademisi'nde (TAA) birlikte eğitim görürler, aynı gün yapılan kura töreni ile mesleğe ilk adımlarını atarlar. İl ve ilçelerde aynı binada görev yapıp ceza mahkemelerinde aynı kürsüyü paylaşırlar, aynı lojmanda ikamet ederler. Atamaları aynı kararnamede yapılır. Meslekler arasında geçişe hemen hemen her kararnamede rastlanır. Bu yakın ilişki, doktrinde ve uygulamada eleştiri konusu yapılmaktadır. Yargıçlık ve savcılık arasındaki sınırların silikleştirilmesinin, iki ayrı meslek grubunun özdeşleştirilmesinin tek bir amaca yönelik olduğu, bu amacın da yürütmenin yargı üzerindeki etkisini arttırmak, en azından korumak olduğu iddia edilmektedir.

1982 Anayasası'ndaki sistemde yargıçlar ile savcıların özlük durumları aynı kurulun yetki çerçevesi içinde toplanmıştır. Bunlar arasındaki işlev farklarını silen bu yaklaşımın, savcıları, yargıçların sahip oldukları ya da sahip olmaları gereken güvenceli duruma yaklaştırmak yerine yargıçları savcılarının daha az güvenceli durumuna yaklaştırmak anlamına geldiği açıktır.³² Dönemin Adalet Bakanı değişikliği şu şekilde savunmuştur:

“Yüksek Hâkimler Kurulu (YHK) ile Yüksek Savcılar Kurulu'nun (YSK) yıllardır süregelen ve birbirine ters düşen ilke kararları almaları, ayrı ayrı atama planları yapmaları, kaynakları ve bir ölçüde görevleri aynı olan yargıç ve savcı sınıflarının dondurulmasına yol açmıştır. HSYK'nin oluşturulmasının gerekçesi, aynı ilkeler doğrultusunda ve eşitlik prensiplerine dayalı uygulama yapılarak yargıç ve savcılarının özlük işlerinin en iyi biçimde yürütülmesinin sağlanmasıdır.”³³

Can, 1982 Anayasası'ndaki düzenleme ile savcılarının da yargı güvencelerinden yararlandıklarını ancak bunun yargıcın güvencesinin zayıflatılması amacına hizmet ettiğini belirtir.³⁴ O'na göre 1982 Anayasası ile yargıç güvenceleri 1961 Anayasası ile erişilen

³² TÜSİAD, *Türk Demokrasisinde 130 Yıl (1876-2006) Prof. Dr. Bülent Tanör'ün Anısına Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri 10. Yıl Güncellemesi*, TÜSİAD Yayını, Ankara, 2006, s. 230.

³³ Kumkumoğlu, Kemal ve Kumkumoğlu A. Kemal, “Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 1961 ve 1982 Anayasalarındaki Durumu”, *2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı* (Ed. Bahri Öztürk, Fikret İlkiz ve Ümit Kocasakal), Seçkin, Ankara, 2010, s. 106.

³⁴ Can, Osman, *Gülyüzlü Frankoculuğun Dramı, Türkiye'de Anayasa ve Hukuk Sorunları*, Agora, İstanbul, 2010, s. 71.

düzeyden esaslı bir geriye gidiş yaşamıştır. Savcılarının da güvenceye kavuşturulması amacı dile getirilmiş ancak bu birleştirme, yargıçları da savcı konumuna indirgemıştır. Yani savcılarının yargıç güvencesine kavuşturulması söylemi üzerinden yargıcın, savcı gibi Adalet Bakanlığı'na bağlı bir devlet memuru statüsüne indirgenmesi sağlanmıştır.”³⁵

Özok, ülkemizde ilk defa 1961 Anayasası ile tam anlamıyla yargıç güvencesi sağlanmış olmakla birlikte sav ve savunma göz ardı edildiği için bu üç işlevin birlikte düşünülmesi halinde oluşabilecek yargı bağımsızlığının tam olarak gerçekleştirilemediğini, bu noksanlığın 1982 Anayasası'nda yargıç ile savcının birlikte mütalası ile tam bir kargaşaya dönüştüğünü, savcının da, yargıç gibi düşünölmeye başlandığını; diğör yandan yargıçların savcılar kanalı ile kontrol altına alınıp memurlaştırıldıklarını ileri sürmüştür.³⁶

Kalemlı, görevlerinin niteliğinin, yargıçlar ve savcılar arasına bir çizgi çekilmesini gerektirdiğini zira bağımsız yargıçlarla zaman zaman Adalet Bakanlığı ile ortak çalışmaları gereken savcılarının özlük işleri terazinin aynı kefesine konulmak suretiyle yargıç bağımsızlığına gölge düşüröldüğünü belirtmiştir.³⁷

Hammarberg tarafından hazırlanan Avrupa İnsan Hakları Komiserliği Türkiye Raporu'nda, mahkeme salonunda ya da HSYK bünyesinde, yargıç ve savcılarının mevkilerini birbirinden ayıracak çok az şey olmasından ve aralarındaki yakın mesleki ve sosyal temasları teşvik eden kurumsal ve pratik çerçeveden, özellikle de bunun tarafsızlık ve silahların eşitliği görünümü üzerindeki etkisinden kaygı duyulduğu belirtilmiştir.³⁸ Komiser, yargıç ve savcılarının Türk adalet sistemi içinde aynı mesleğin mensupları olarak düşünöldüklerini ve sergiledikleri yakınlığın tarafsızlık ve silahların eşitliği görünümü üzerinde bir etkisi olduğunu gözlemlemiştir.³⁹

³⁵ Can, Osman, “Yargı Bağımsızlığı: Yalnızca Normatif Bir Sorun mu? -hukuk ötesi bir yaklaşım-”, *Prof. Dr. Bülent Tanör Armağanı* (Haz. Mehmet Ö. Alkan), Oğlak, İstanbul, 2006, s. 111.

³⁶ Özok, Özdemir, “Hukuk Devleti ve Yargı Bağımsızlığı”, *TBB Dergisi*, Sayı: 84, s. 28.

³⁷ Kalemlı, Mustafa, “Türk Yargı Sisteminin Sorunları”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 10, Temmuz-Ağustos 1996, ss. 9-25, s. 12.

³⁸ Hammarberg, Thomas, “Türkiye’de Adalet Yönetimi ve İnsan Haklarının Korunması”, *Avrupa İnsan Hakları Komiserliği Türkiye Raporu*, Strazburg, 10 Ocak 2012, s. 31, http://www.ihop.org.tr/dosya/coe/Hammarberg_Turkiyede_Adalet_Yonetimi_20120110.pdf (29.01.2012).

³⁹ *a.k.*, s. 3.

Güzel; 12 Eylül 1980 döneminin muktedirlerinin, “Yargıçlar da, savcılar da aynı okullarda okumuşlar, farkları yok, savcılara da iyileştirme yapıyoruz, adli tatilden yararlanacaklar” gibi söylemlerle, konularının ve işlevlerinin çok farklı olduğunu göz ardı ederek yargıçlarla savcılarını tek kurulda birleştirdiklerini ve yargıçların teminatlarını savcılarının düzeyine indirdiklerini öne sürmüştür.⁴⁰

Yardımcı’ya göre savcılarının, HSYK çatısı altında yargıçlarla birlikte bulunmaları ve sonuçta yargıç ve savcı güvencelerinin farksız hale gelmesi, savcılarının bağımsızlığına ilişkin bir düzenleme olarak kabul edilmemelidir. Bu düzenleme ile savcılara bağımsızlık verilmemiş, savcılar yargıçlaştırılmamışlardır. Buna karşılık söz konusu düzenleme, yargıçların konumunu savcılarinkine indirgemıştır.⁴¹

TÜSİAD tarafından yayımlanan “Türk Demokrasisinde 130 Yıl” başlıklı raporda; 1982 Anayasası’nın kurduğu sistemde, yargıç ve savcılarının özlük durumlarının aynı kurulun yetki çerçevesi içinde toplanmasının yargıç ve savcı arasındaki işlev farklarını sildiğini, bu yaklaşımın, savcılarını, yargıçların sahip oldukları ya da sahip olmaları gereken güvenceli duruma yaklaştırmak yerine, yargıçları savcılarının daha az güvenceli durumuna yaklaştırmak anlamına geldiği ileri sürülmüştür.⁴²

Eminağaoğlu, yargıçlık ve savcılığın tek bir meslek içerisinde iki ayrı görev kimliğinden çıkarılması gerektiğini zira yargıçlık ve savcılığın iki ayrı meslek olduğunu, gelinen noktada il başsavcılarının adeta adalet bakanının ildeki temsilcisi konuma sokulduklarını, hâlbuki adalet bakanının ildeki temsilcisinin 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu uyarınca başsavcı değil vali olduğunu belirtmiştir.⁴³

Yargıçların Bağımsızlığı Konusundaki Avrupa Konseyi’nin 2 (1) No’lu prensibi, “Devlet kurumları veya temsilcileri de dâhil olmak üzere bir davayla ilişkisi olan herkes yargıcın otoritesi al-

⁴⁰ Güzel, Ali, “2010 Anayasa Değişikliğinin Yargı Bağımsızlığı ile İlişkileri ve Etkileri, Anayasa Mahkemesi’nin Yapısı ve Üyelerin Seçimi”, *2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı* (Ed. Bahri Öztürk, Fikret İlkiz ve Ümit Kocasakal), Seçkin, Ankara, 2010, s. 31-34, s. 32.

⁴¹ Yardımcı, Haluk, “Savcılık Kurumu”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 10, Temmuz-Ağustos 1996, ss. 849-884, s. 875.

⁴² TÜSİAD, *Türk Demokrasisinde...*, s. 230.

⁴³ Eminağaoğlu, Ömer F., “Yargı Bağımsızlığı”, *Adalet Bakanlığı Yargı Reformu Stratejisi Belgesi Gölgesinde Yargı Reformu Sempozyumu*, 18-20 Haziran 2008, TBB Yayınları, Ankara, Ekim 2008, s. 431-454, s. 437-438.

tında bulunmalıdır” düzenlemesini getirmektedir. Ancak Türkiye’de savcılık, yargıçlıktan ayrı fakat aynı zamanda ona tali bir durumda olması gerekirken onunla eşit bir konumda gözükmemektedir.⁴⁴

İkinci İstişari Ziyaret Raporu’nda (2’nci Rapor) ilk istişari ziyaretten bu yana, Türkiye’de yargıç ve savcılar arasındaki çok açık aynıyet ilişkisi ve bu ilişkinin yargının nesnel tarafsızlığı üzerindeki etkileri sorunu ile ilgili olarak yargıç-savcı arasında daha açık bir görev, sorumluluk ve yetki ayrımının yapılması yönünde hiçbir resmi girişim olmadığı, yargıç ve savcıların eşit olduğu algılamasının, bir şekilde, sıkıca benimsendiğinin gözlemlendiği belirtilmiştir.⁴⁵ Heyet, iki ziyaret arasında geçen süreçte yargıç ve savcıların ödev, sorumluluk ve yetkilerinin daha net ayrımıyla ilgili çok az resmi girişim yapıldığını belirterek yargıç ve savcılarının hak ve ödevlerinin kurumsal ve işlevsel ayrımını sağlamak amacıyla anayasa değişikliği önerisini yinelemiştir. Adalet Bakanlığı ise Anayasa’nın yargı bağımsızlığını zaten sağladığı ve bir anayasa değişikliğine gerek olmadığı gerekçesiyle öneriye karşı çıkmıştır. Bu görüşe karşılık Heyet, tavsiyenin, yargı bağımsızlığından ziyade, yargının tarafsızlığı ile ilgili endişelere dayandığını vurgulayarak Anayasa’nın yargı bağımsızlığını temin etmesi esasına rağmen, yargıç ve savcılarını eşit statüde değerlendirmesinin, nesnel açıdan bakıldığında, yargının tarafsızlığını zedelemeye devam ettiği ve yargının tarafsızlığına dair şüpheleri bertaraf edici garantiler sunmaktan uzak olduğu düşüncesindedir.⁴⁶

Heyet, konuştukları bazı yargıçların, yargıç ve savcılar arasındaki organik bağın yargının bağımsızlığına gölge düşürdüğü kaygısını taşımalarını iki rapor arasında geçen dönemde “tek olumlu gelişme” olarak nitelendirmiştir. Öte yandan Cumhuriyet savcılarını, yargısal olarak aynı mesleğin bir parçası oldukları ve bunun için yargıçlık makamıyla eşit ve beraber düşünülmesi gerektiği konusunda oldukça ısrar etmişlerdir. Heyet ise dava taraflarının ve kamuoyunun, yargıçların, savcılık makamının herhangi bir kısıtlaması, etkisi, baskısı, doğrudan veya dolaylı tehdit veya müdahalesi olmadan davaları tarafsız bir yaklaşımla çözümlendiğini düşünmelerini

⁴⁴ Björnberg ve Richmond, *1’inci Rapor*, s. 59-60.

⁴⁵ Björnberg, Kjell ve Richmond, Paul, “Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişi”, 2. *İstişari Ziyaret Raporu*, s. 2, 11-19 Temmuz 2004, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar/ist2tr.pdf> (15.06.2009).

⁴⁶ *a.k.*, s. 27.

sağlayacak bir reforma ihtiyaç olduğunu düşünmektedir.⁴⁷ Heyet, 2'nci Rapor'da, yargıç ve savcılarının aynı mesleğin parçaları olduğu anlayışının değişmesi gerektiği görüşünde ısrarcı olmuştur.⁴⁸

3'üncü İstişari Ziyaret Raporu'nda (3'üncü Rapor) ise yargıç-savcı birlikteliğinin sosyolojik alt yapısı üzerine kısa bir açıklamanın ardından yargıç ve savcılarının kesinlikle rollerinin farklılığının bilincinde oldukları ve mesleklerini icra ederken başka bir meslek mensubu tarafından hiçbir şekilde etki altına alınmadıkları yolundaki iddiaya ise “Böyle olabilir ancak yargı sistemine dışarıdan bakan birisinin bakışına göre bağlantılar, kuşkusuz bir menfaat çatışması izlenimi vermektedir” yanıtını vermişlerdir.⁴⁹

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Yargı Reformu Stratejisi Taslağı hakkında şu görüşü bildirmiştir: “Yargıç ve savcılarının ortak bir teşkilatının olması doğru değildir. Her iki mesleğin son derece farklı niteliklerinin bulunduğu göz önüne alınmalı ve bu iki meslek mensuplarının farklı usullerle mesleğe kabulleri sağlanmalı, aralarındaki ayırım adaylık dönemine belli olmalı, yüksek kurulları ayrı ayrı yapılmalı ve sendikaları dahi ayrı olmalıdır.”⁵⁰

9 Kasım 2005 tarihli İlerleme Raporu'nda, AB hukukuna tam uyumun sağlanması halinde beklenen etkiler bağlamında, aşağıdaki saptama dikkat çekmektedir: “Yargıç ve savcılar arasında yakın bir işlevsel ilişki bulunmaktadır. Savcının ofisinin yargıcınkinden açık bir biçimde ayrılmamış olması, savcının yargıç üzerinde aşırı nüfuz sahibi olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Yargıç ve savcılarının mesleki hak ve ödevlerinin, kurumsal ve işlevsel olarak açık biçimde ayrılması gerekmektedir.”⁵¹

Türkiye Barolar Birliği (TBB) tarafından yayımlanan, geliştirilmiş gerekçeli Anayasa Önerisi'nde, yargı sistemimizde kendine özgü ve yargılamanın doğasına aykırı bir yapılanma söz konusu olduğu belirtilerek yargıçlık ile savcılık birlikteliğinin, yargılamanın

⁴⁷ a.k., s. 28.

⁴⁸ a.k., s. 71.

⁴⁹ Björnberg, Kjell ve Cranston, Ross, “Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişi”, 3. *İstişari Ziyaret Raporu*, s. 20, 13–22 Haziran 2005, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar/ist3tr.pdf> (15.06.2009).

⁵⁰ Alacakaptan, Uğur, “Adalet Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Yargı Reformu Strateji Belgesi Taslağı Hakkında Bilgi Üniversitesi'nin Görüşü”, 19.12.2008, s. 1, www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar/istanbulbilgi.pdf (23.08.2010).

⁵¹ Avrupa Komisyonu, Türkiye 2005 İlerleme Raporu, s. 18, <http://www.tohav.org/Dosya/Rapor/A013-N027.pdf> (04.05.2012).

iddia kanadı ile hüküm makamının birlikte düşünülmesi sonucunu doğurduğu, bu yapılanmanın, yargılama diyalektiğine aykırı olduğu gibi bağımsız olduğu düşünülen yargıyı, dolaylı olarak siyasi gücün etkisi altına soktuğu, idareye daha yakın olması gereken savcılık kanalıyla dolaylı biçimde yargıların etkilenmesi nedeniyle yargıçlık güvencelerinin etkisiz hale gelmesine yol açıldığı ileri sürülmüştür (bkz. 153'üncü maddenin gerekçesi).⁵²

Giegerich, yargıç ve savcıların profesyonel anlamda hak ve görevlerinin kurumsal ve fonksiyonel ayrımı genel sorunu çerçevesinde, yargıçların karar vermede bağımsızlığı ve tarafsızlığının, ne şekilde olursa olsun garanti edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yargıç ve savcılar, hukukun ve adaletin hizmetkârları olsalar da, aynı ortak amaç için farklı görevler ifa ettikleri gözetilerek görevlerinin ayrılması özgürlük için hayati önemdedir.⁵³

Giegerich'in de isabetli şekilde tespit ettiği gibi adliyelerde yargıç ve savcılar arasındaki ilişki bağımlılık temeline dayanmaktadır. Zira aynı zamanda hem iddia makamında bulunma hem de o mahkemenin de içinde bulunduğu adliyenin yöneticisi olma yetkisi savcıya aittir. Bu bağımlılık görüntüsü saydam ve açık terimlerin yanlış anlaşılmasına, düşüncelerin birbirine karışmasına yol açmakta, örneğin tutuklama kararını savcının verdiği sanılmaktadır. Burada bir kısır döngü durumu ortaya çıkmaktadır. Kendisini yargı bağımsızlığına adanması gereken savcı, bunu ihlal etmekten yarar sağlar görünmektedir.

Kaynaştırmak için yürütmenin özel bir çaba sarf ettiği bu iki ayrı meslek grubunun aynı çalışma mekânını, aynı lojmanı, aynı servisi, aynı mesleki kurulu, aynı derneği, aynı sosyal yaşamı paylaş(tırıl)malarına yıllardır getirilen eleştiriler sağlıklı bir biçimde masaya yatırılmadığı ve YHK ile YSK birleştirildiğinde gereken tepki verilmediği için amaçlanan homojen yapının oluşturulmasında büyük ölçüde başarı sağlanmıştır. Bilinçli yaratılan bu düzen sayesinde bugün mahkemeyi kimin temsil ettiği, duruşmalarda kürsüde

⁵² TBB, TC Anayasa Önerisi, Geliştirilmiş Gerekçeli Yeni Metin, TBB Yayınları: 131, Kanunlar Dizisi: 4, Ankara, Kasım 2007, s. 263-264, http://www.barobirlik.org.tr/yayinlar/kitaplar/2007_Anayasa%20Taslagi_TBB.pdf (04.08.2009).

⁵³ Giegerich, Thomas, "Yargının Bağımsızlığı, Kavramsal Çerçeve, Tarihsel Gelişim, Tarafsızlıkla İlişkisi ve Türkiye Üzerine Gözlemler", *Yargının Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Etkililiği Uluslararası Sempozyumu*, Ankara, 10-11 Aralık 2009, (Ed. Ahmet Taşkın), TAA Yayınları No: 6, Ankara, 2009, s. 23.

oturanlardan hangisinin yargıç, hangisinin savcı olduğu birbirine karıştırılmaktadır. Yeni anayasada bu konu çözüme kavuşturulmalı ve yargıç ve savcılarının, mesleki hak, yetki ve görevlerinin kurumsal ve işlevsel açılardan, açık bir biçimde birbirinden ayrılması sağlanmalıdır.⁵⁴

Mekân Tahsis ve Düzenleme Yetkisi

Mahkemeleri açmak ve teşkilatlandırmak yetkisi Adalet Bakanlığı'na aittir.⁵⁵ Başka bir deyişle adli mekân politikaları Adalet Bakanlığı tarafından belirlenmekte ve uygulanmaktadır. Bakanlık, yargısal mekânın kurulmasında mimari kararları mahallin Cumhuriyet başsavcılarını ile istişare ederek almaktadır.⁵⁶ Bu sayede başsavcılarının adliyelerde kendilerine mekânsal bir iktidar yaratmalarına olanak sağlanmaktadır. Oluşturulmuş yargısal mekânlar da Cumhuriyet başsavcısı tarafından yönetildiği için yargı erki, yargısal mekânların üretiminde ve yönetiminde yürütmeye tam bağlı durumdadır.⁵⁷

Adliye yapılması düşünülen bir ilçede Adalet Bakanlığı İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı (İMİD) tarafından CBS'ye gönderilen belgelerde, adliyede kurulacak mahkemelerin sayısı ve türü (aile, iş, ticaret vb.) ile mahkemelere kaç duruşma salonu tahsis edilmesi gerektiğine ilişkin bilgilerin CBS tarafından bildirilmesi istenmektedir. O mahkemelerde görev yapacak, duruşma salonlarını kullanacak yargıçların görüşleri sorulmamaktadır. Örneğin, ağır ceza mahkemesi kurulmayacağı için AKB bulunmayacak olan yeni Gölçük Adliyesi'nde, başsavcının "makam" odası, yargıç odalarının iki katı büyüklüğe sahip olacaktır. Ayrıca başsavcı için sekreterlik ve dinlenme odaları planlanırken yargıçlar bu olanaklardan mahrum bırakılmışlardır. İMİD tarafından CBS'lere gönderilen şablonlarda, ilçe başsavcısının odası "makam"dan sayılırken yargıç odası için aynı nitelendirilmede bulunulmamaktadır.

⁵⁴ Özok, Özdemir, *Savunmaya Saygı*, TBB Yayını, Ankara, 2007, s. 26.

⁵⁵ 2992 sayılı Adalet Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun m. 2.

⁵⁶ Düzce'nin Akçakoca ilçesinde 2007 yılında hizmete giren ve denize nazır üç katlı adliye binasının üçüncü katı CBS'ye, ikinci katı mahkemelere ayrılmıştır. Savcılık katında denize bakan tarafta Cumhuriyet savcısı odaları yer alırken mahkeme katında deniz gören odalar mahkeme kalemi olarak kullanılmaktadır.

⁵⁷ Kayhan, Fahrettin, "Yargısal Mekân Politikalarının Yargı İşlevine Etkileri", *Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006*, 03-07 Ocak 2006, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2006, Cilt: 4, s. 284-285.

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan adliye projeleri ve inşa edilen adliyeler incelendiğinde; hükümet konağındaki mülki amirrin içinde bulunduğu bir yapı tarzının hâkim olduğu görülmektedir. Adliyede mülki amir konumunda biri görev yapıyormuş ve diğerleri onun birim müdürü imiş gibi bir mimari tasarım söz konusudur. Başsavcının odası diğerlerine ve hatta üyesi olduğu adalet komisyonunun başkanının odasına nazaran daha geniş ve görkemli inşa ve tefriş edilmektedir. Örneğin beş yıl önce hizmete giren Konya Adliyesi'nin, motifli, işlemeli, aynalı, halka dönük yüzü yani merkezi binası CBS'ye tahsis edilmiştir. Aynı şekilde yapımı devam etmekte olan Kartal Adliye yerleşkesinde merkezi bina, "Yönetim katı" olarak CBS'ye ayrılmıştır.

ABD'deki Rand Araştırma Kuruluşunca yapılan bir araştırmaya göre de davacıların tatmini için ne gider, ne gecikme, ne de davacının kritik bir önemi vardır; önemli olan algılanan adilliktir.⁵⁸ İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Açık Toplum Enstitüsü işbirliği ile hazırlanan "Adliye Gözet" projesi kapsamında, adliye binalarının mekânına, kullanılışlılığına ve erişilebilirliğine ilişkin "Adliye Gözlemleri" başlıklı çalışmada, adliye binasının fiziksel koşullarının vatandaşları doğrudan etkileyebileceği görüşüne yer verilmiştir. Dolayısıyla adliyelerin temizliği, binaların bakımlılığı, kalabalığı, bekleme salonu olup olmadığı gibi görünüşte sıradan şeylerin algılar üzerinde oldukça etkili olabileceği sonucuna varılmıştır.⁵⁹

İstanbul'daki on ayrı adliyede yapılan gözlemlerin yazıya döküldüğü çalışmada, adliyedeki yerleşim ile ilgili olarak, savcıların ofislerinde zaman zaman yargıçların odalarında bulunmayan lükslerin olduğunun gözden kaçmadığı belirtilmiştir. Örnek olarak; yerde kırmızı halı, aydınlatma bakımından bariz farklar, kapıların farklılığı ve çiçekler gösterilmiştir. Savcı ve yargıçların çalışma mekânlarındaki bu fark, savcıların yargıçlara oranla daha ayrıcalıklı bir durumda oldukları görüntüsü yaratması nedeniyle yazar tarafından endişe verici bulunmuştur.⁶⁰

⁵⁸ Yücel, Mustafa T., *Hukuk Sosyolojisi*, Afşar, Ankara, 2008, s. 113.

⁵⁹ Elveriş, İdil, "Adalet Hizmeti? İstanbul Adliyelerinde Gözlemler", *Adalet Gözet, Yargı Sistemi Üzerine Bir İnceleme*, (Der. Seda Kalem), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 84.

⁶⁰ a.k., s. 88.

Ankara Adliyesi'nin beşinci katındaki bir koridorda, yargıç ve savcı odaları karşılıklı konumlanmıştır. Savcı odalarının önüne koridor boyunca kırmızı halı serilmiştir. 2012 yılı içinde başlanan tadilat ile savcı odalarının içi yeniden düzenlenip kapıları değiştirilmişken koridorun diğer tarafındaki yargıç odalarında aynı düzenleme ve değişiklik yapılmamıştır. Koridorda yer alan başsavcı vekili odasının önüne konulan masada, giriş çıkışı kontrol eden ve çağrıldığında başsavcı vekilinin hizmetine koşan bir görevli oturmaktadır. Karşısındaki yargıç odasının önünde bekleyen bir görevli yoktur. Yargıcın yaptığı iş ve kişisel güvenliği, başsavcı vekilinin yaptığı işten ve kişisel güvenliğinden daha az önemli olsa gerekir.

Avukat, yargıç, savcı, akademisyen ve noterlerin üye oldukları www.adalet.org sitesindeki, “Muş Cumhuriyet Başsavcılığında görevli yargıçlar” forumunda Avukat Mahmut Asrağ şu yorumda bulunmuştur: “İstanbul Sultanahmet adliyesindeki başsavcılık makamı ile diğer bölümleri gören biri, savcılığın adliyenin mutlak yargıcı ve amiri, hatta tabiri caiz ise ‘sahibi’ olduğunu düşünecektir. Görüntüdeki farklar zaman içinde algıları etkileyebiliyor.”⁶¹

Aynı sitede, Üsküdar Yargıcı İhsan Sartık, başsavcıların, makam odalarını kral dairesi gibi donatmalarının, oda önlerine kırmızı halılar sermelerinin, yargıç ve savcılara gelince ise teşrifat konusunda “*maraba*” muamelesi yaparak “mevcutla idare edin”, “oturacak koltuk bulduğunuza şükredin” felsefesi ile hareket edilmesinin çok çirkin ve maalesef çok yaygın bir davranış olduğunu, başsavcıların, adliyenin amiri gibi hareket etmelerini hiç bir şekilde mahkemelerin ve yargıçların bağımsızlığı ve teminatı ile bağdaştıramadığını belirtmiştir.⁶²

Fatsa Yargıcı Salih Emre Nuroğlu, yeni yapılan ilçe adliyelerinde de aynı mantığın devam ettiğini, Adalet Bakanlığı'nın adliye binasını projelendirirken başsavcılar için dinlenme odası, özel kalem, geniş ve şatafatlı oda anlayışını sürdürdüğünü belirterek örnek olarak Aybastı ve Devrek adliyelerini göstermiştir.⁶³

⁶¹ Asrağ, Mahmut, <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=224635&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (19.09.2009).

⁶² <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=340891&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (11.05.2011).

⁶³ <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=340891&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (12.05.2011).

Gölcük Adliyesi'nde 2008 yılında sulh hukuk mahkemesi yargıcı tarafından, kadın zabıt kâtiplerinin camekânlı odada oturmaları uygun görülmemeyerek yazı işleri müdürü ile zabıt kâtibi odalarının değiştirilmesi üzerine başsavcı tarafından kaleme alınan 24.11.2008 tarih ve 2008/2-416 sayılı yazıda, adliyelerde güvenlik, yerleşim, donanım, ikmal, tedarik, düzenleme, bütçe vs. işlemlerinin CBS tarafından yapıldığı, yer değişimi yapılırken CBS'den görüş sorulmadığı, yazı işleri müdürünün yöneticilik görevi göz önüne alındığında değişikliğin uygun görülmediği belirtilerek eski düzene dönülmesi konusunda ilgilere talimat verilmesi, "rica" edilirken Anayasa'nın 138/2'inci maddesinin⁶⁴ ihlal edildiği düşünülmemiştir.

Pendik Cumhuriyet başsavcısı ile Aile Mahkemesi yargıcı arasında, aile mahkemesi duruşma salonunun, CBS tarafından, görev ve yeni başlayan pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacıya tahsis edilmesi kararı alınması üzerine başlayan tartışmada, konu Adalet Bakanlığı'na intikal etmiş, İMİD'nin 27.03.2007 tarih ve 819/132 yazısı ile adalet daireleri içerisindeki yerleşim planı tasarrufunun CBS'lerin yetkisinde bulunduğu bildirilmiştir. Hiçbir yasa, yönetmelik ve genelgenin vermediği bu yetkiyi başsavcıya İMİD Başkanı vermiştir. Öte yandan, Adalet Bakanlığı'na yazdığımız, adliyelerde oda tahsis yetkisinin kime ait olduğuna ilişkin bilgi edinme talepli yazımıza "Hâkim-Savcı odalarının verilmesi Bakanlık yetkili olup, tahsisi Bakanlık tarafından yapılmaktadır" biçiminde yanıt verilmiştir. Bu durumda Adalet Bakanlığı "yetki devri" ilkesi gereği bu yetkisini, Cumhuriyet başsavcısının üyesi olduğu AKB yerine Cumhuriyet başsavcısına devretmeyi uygun görmektedir.

Harcama Yetkisi

Bağımlılık görüntüsü oluşmasında bir başka önemli etken Cumhuriyet başsavcısına tevdi edilen harcama yetkisidir.⁶⁵ Adalet

⁶⁴ Anayasa m. 138/2: Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

⁶⁵ İMİD'nin 03.02.2006 tarih ve 126 sayılı genelgesi ile 5018 SK gereğince çıkarılan Genel Bütçe Muhasebe Yönetmeliği ve Maliye Bakanlığı'nın 1 Nolu Harcama Yetkilileri Hakkında Genel Tebliği ile yeni düzenlemeler yapıldığı, "İta amirliği ve tahakkuk memurluğu" unvanları kaldırılarak "Harcama yetkilisi ve gerçekleştirme görevlisi" unvanları getirildiği belirtilerek CBS'de Cumhuriyet başsavcısının, başsavcı atanmayan yerlerde kıdemli Cumhuriyet savcısının, BİM'de BİM başkanının, tek idare ve vergi mahkemesi olan yerlerde mahkeme

Bakanlığı'na bütçeden ayrılan payın taşra birimlerinde dağılımı, adliyelerde harcama yetkilisi olan CBS üzerinden yapılır.⁶⁶

Yargıtay'da harcama yetkilisi, bir yargıç olan Yargıtay başkanı, yine Danıştay'da ve bölge idare mahkemelerinde (BİM) mahkeme başkanları, ilk derece idari yargı örgütünde ise idare mahkemesi başkanıdır. Bundan başka, il ya da ilçe seçim kurulu başkanı olan yargıç da ilgili seçim örgütünün harcama yetkilisidir. Bunun anlamı şudur; yargıçlar da bu işi yapmaya ehildirler. Dolayısıyla yargıçların mali konularda söz sahibi olmalarının yargı bağımsızlığıyla bir ilgisi olmadığı gibi bu yetkiler yüksek yargıda ve idare mahkemelerinde, yerinde ve doğru bir düzenleme ile mahkeme başkanlarına verilmiştir. İlk derece adli yargısında bu yetkilerin yargıçlara tevdi edilmesinin hiçbir açıklaması olamaz.⁶⁷

Önümüzdeki yıl faaliyete geçirilmesi planlanan BAM'lerde genel yönetim işlerini yürütme görevi yanında mali yönetimin kimde olacağı çözümlenmesi zor konulardan biridir. Buna ilişkin yasal düzenleme çelişki içermektedir. 5235 sayılı Kanun'un, BAM başkanının görevlerinin düzenlendiği 34'üncü maddesinde "genel yönetim işlerini yürütmek ve bu yolda uygun göreceği önlemleri almak" tan söz edilmiş olmasına rağmen 40/3'üncü maddedeki düzenleme ile "BAM'nin genel yönetim işlerini yürütmek" görevi CBS'ye verilmiştir. Diğer yandan Kanun, mahkemenin gününbirlik idari işlerini yürütecek olan idari işler müdürlüğünün CBS'ye bağlı olarak kurulmasını öngörmüştür (m. 32).⁶⁸ Bu durumda BAM'lerde harcama yetkilisinin Cumhuriyet başsavcısı olacağı anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet başsavcısının harcama yetkisi nedeniyle Adalet Bakanlığı bürokrasisi ile arasındaki sıkı ilişki, gelen paranın nereye ve neden harcandığı konusunda ihtiyaç sahibi mahkeme ve yargıçlarca Cumhuriyet başsavcısından hesap sorulmasını zorlaştırmaktadır. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın 31.12.2009 tarih ve 144 sayılı "Mahkemeler Bütçesi" konulu genelgesine⁶⁹ göre adli yargıda, mahkemeler ile ilgili ödenek talepleri CBS tarafından,

başkanlarının, birden fazla idare ve vergi mahkemesi bulunan yerlerde 1 numaralı mahkeme başkanının harcama yetkilisi olarak görev yapacağı belirtilmiştir.

⁶⁶ Ergüzeloğlu, *a.g.k.*, s. 119.

⁶⁷ Müderrisoğlu, *a.g.m.*

⁶⁸ Aksel, *a.g.k.*, s. 252.

⁶⁹ http://www.adalet.gov.tr/duyurular/genelgeler/genelge_pdf/144.pdf (16.05.2010).

Analitik Bütçe Sınıflandırmasına İlişkin Rehber'e göre hazırlanacaktır. Genelgede, ödenek talep edilirken mahkeme ve yargıçların da görüşünün alınması yönünde bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Genelgenin konusu "Mahkemeler Bütçesi" olsa da ironik şekilde mahkemelerin, bütçenin hazırlanmasına ya da nereye ve ne şekilde harcanacağına ilişkin görüş bildirme hak, yetki ve olanakları bulunmamaktadır.

Bütçe ve diğer mali hükümler yoluyla bir kurum ya da kuruluşu ve bunların sunduğu hizmetler ile eylem ve işlemlerini etkileyecek güç elde edilebileceği ve bunun sonucunda yönlendirme ve denetleme yapılabileceği, baskı oluşturulabileceği⁷⁰ gerçeği karşısında başsavcılarının harcama yetkilisi olmasının yargının bağımsız görünümüne olumsuz etkide bulunduğu açıktır.

Protokol (Tebrikata Giriş Sırası) Düzenlemesi

Bağımlılık algılamasının bir başka nedeni protokol düzenlemesidir. Başta ulusal ve resmi bayramlarda yapılan törenler olmak üzere tüm resmi toplantılarda devlet, halkın karşısında temsilcileri aracılığıyla somutlaşır.⁷¹ Bakanlar Kurulu'nun (BK) 16.04.2012 tarih ve 2012/3073 sayılı kararı ile yürürlüğe konulan Ulusal ve Resmi Bayramlar ile Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Tören ve Kutlamalar Yönetmeliği'nde protokol kavramı yerine "Tebrikata giriş sırası" kavramı kullanılmıştır.

Yönetmeliğe göre başkentte yapılacak törenlerde tebrikatı Cumhurbaşkanı kabul edecektir. Tebrikata giriş sırası ise şu şekildedir: TBMM başkanı, başbakan, genelkurmay başkanı, ana muhalefet partisi başkanı, eski cumhurbaşkanları, AYM başkanı, başbakan yardımcıları, Yargıtay 1'inci başkanı, Danıştay 1'inci başkanı, BK üyeleri ve kuvvet komutanları... Yargıtay Cumhuriyet başsavcısı, TBB başkanı ile birlikte 25'inci sırayı paylaşmaktadır.⁷²

⁷⁰ Yiğit, Uğur, "Mali Özerklik ve Yargı Bağımsızlığı ile 5018 Sayılı Kanun Açısından Yargı Bütçesi ve Mali Hükümlerin Değerlendirilmesi", *E-Yaklaşım*, Sayı.53, Aralık 2007, s. 370-394, s.370.

⁷¹ Aydın, Nafiz, "Yargı Protokolün Neresinde?", *Zaman*, 02.03.2002, <http://arsiv.zaman.com.tr/2002/03/02/yorumlar/yorum2.htm> (28.01.2010).

⁷² Yargıtay 1'inci başkanları, 1960 Anayasası'ndan sonra yürürlüğe konulan protokol düzenlemesinde, kendilerine, mülki erkândan sonra yer verilmiş olmasına, "Anayasanın, yargı gücüne tanıdığı yeri benimsemeyen bir anlayışın sakıncalı belirtisi ve yargı organlarına gösterilen gereken saygıdan uzak" nitelemesinde bulunarak 1961 yılından 1977 yılına kadar resmi törenlere katılmamışlardır. Yargıtay eski başkanlarından Cevdet Menteş, bu katılmayı "Türk ulusu adına yargı

Başkent dışındaki illerde tebrikatı vali kabul eder. Resmi bayramlarda tebrikat sırasının en önünde TBMM üyeleri yer almaktadır. Ardından sırasıyla mahallin en büyük komutanı, general ve amiraller, garnizon komutanı, büyükşehir belediye başkanı, bakan yardımcısı, il belediye başkanı, Cumhuriyet başsavcısı, adli yargı adalet komisyonu başkanı, BAM ve BİM başkanları, BAM Cumhuriyet başsavcısı, idare ve vergi mahkemeleri başkanları, üniversite rektörleri, baro başkanı, vali yardımcısı, kaymakamlar, il genel kollarının en üst amirleri, il genel meclisi başkanı ile ilçe belediye başkanları, rektör yardımcısı, fakülte dekanları, enstitü ve yükseköğretim müdürleri, genel ve özel bütçeli kuruluşların üst yöneticileri, valilikçe belirlenecek sayıda, garnizon komutanınca tespit edilecek silahlı kuvvetler mensupları ile yargıçlar, savcılar, noter odası başkanı gelmektedir.

İlçe protokolü, anılan Yönetmelik ekindeki “Başkent Dışındaki İllerde Tebrikata Giriş Sırası” başlığı altına “Not” düşülerek düzenlenmiştir. “Not”un 2’nci maddesine göre ilçelerde tebrikata giriş sırası ildeki sıraya göre belirlenir. Bu durumda ilçede yapılacak resmi bayram törenlerinde tebrikatı kaymakam kabul edecektir. Tebrikata giriş sırası ise şu şekilde olacaktır: TBMM üyeleri, mahallin en büyük komutanı, general ve amiraller, garnizon komutanı, ilçe belediye başkanı, Cumhuriyet başsavcısı, adli yargı adalet komisyonu başkanı (ağır ceza merkezi olan yerlerde), ilçe genel kollarının en üst amirleri, enstitü ve yükseköğretim müdürleri, genel ve özel bütçeli kuruluşların üst yöneticileri, kaymakamlıkça belirlenecek sayıda, garnizon komutanınca tespit edilecek silahlı kuvvetler mensupları, yargıçlar, savcılar, noter odası başkanı... (Bkz. Örn. Kocaeli ili, Gölcük ilçesi protokol listesi⁷³).

Cumhuriyet başsavcısının tebrikata giriş sırasında yargıyı mı, Adalet Bakanlığı’nı mı adliye mi temsil ettiği tartışma konusu-

erkini kullanan yargıçların, o yüce varlık adına direnmesi” olarak nitelendirmiştir (Menteş, Cevdet, “1977-1978 Adalet Yılı Açılış Konuşması”, *Yargıtay Birinci Başkanlarının Adalet Yılı Açılış Konuşmaları 1943-1993*, Ali Rıza Geniş (drl.), Ankara: Yargıtay Yayınları No: 25, 1993, s. 357-367, s. 364). Yargıtay Başkanlığı, Anayasa’daki düzenleme sırasına uygun şekilde Yargıtay ve Danıştay başkanlarına, protokolde AYM başkanının yanında yer verilmesini talep etmiş, talep kabul görmediği için Adalet Bakanlığı’na hitaben yazılan 18.09.1962 tarih ve 3260 sayılı yazı ile talep kabul edilmedikçe törenlere iştirak edilmeyeceği bildirilmiştir (Mol, Gürsel, *Türk Hukuk Tarihi Sürecinde Yargıtay*, Ankara: Yargıtay Yayınları No: 28, 2004, s.291).

⁷³ <http://www.golcuk.gov.tr/protokollistesi.html> (09.06.2012).

dur. Cumhuriyet başsavcısını bu rollerden birine büründürme gayretleri dikkati çekmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki halk ve bürokrasi nazarında Cumhuriyet başsavcısı törenlere yargıyı ve adliyeyi temsilen katılmaktadır. Ancak CBS'nin yürütme organına dâhil olduğu yönündeki baskın görüş dikkate alındığında Cumhuriyet başsavcısının yargıyı temsil etmediği izahtan varestedir. Keza Anayasa'nın 9'uncu maddesi uyarınca yargı yetkisi bağımsız mahkemelerce kullanılır. Mahkemenin asli unsuru ise yargıçtır. Zaman zaman mahkeme ve yargıçlık terimlerinin birbiri yerine kullanılması bu nedenden ötürüdür (Örn. icra hukuk mahkemesi yerine icra hukuk yargıçlığı gibi). 5442 sayılı Kanun'un 9'uncu ve 27/2'nci maddesi hükümleri gereği Adalet Bakanlığı'nın ildeki temsilcisi vali, ilçedeki temsilcisi kaymakamdır. Bu nedenle Cumhuriyet başsavcısının Adalet Bakanlığı'nı temsilen protokolde bulunduğu savı da yerinde değildir. Öte yandan Cumhuriyet başsavcısının adliyeyi temsil ettiği görüşü de yasal dayanaktan yoksundur. Herhangi bir mevzuatta, Cumhuriyet başsavcısının adliyeyi temsilen törenlere iştirak edeceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Temsile ilişkin yegâne düzenleme, 5235 sayılı Kanun'un 34/3'üncü maddesidir. Cumhuriyet başsavcısının maddede sayılan görevlerinden ilki, CBS'yi temsil etmektir. Dolayısıyla Cumhuriyet başsavcısı protokolde, ne yargının, ne Adalet Bakanlığı'nın, ne de adliyenin temsilcisi olarak yer almaktadır. Temsil ettiği kurum CBS'dir. Yukarıda sözünü ettiğimiz anayasal hüküm gereği yargının temsilcisi yargıçtır. Karar makamı dururken yargı erkini iddia makamının temsil etmesi evrensel ilkelere uygun düşmediği gibi aksi öngörülse idi, başkentte uygulanan tebrikata giriş sırasında da yargı erkini mahkeme başkanları değil, Yargıtay Cumhuriyet başsavcısı temsil ederdi. Fakat yönetmeliği düzenleyen iradenin bu minvalde düşünmediği, Cumhuriyet başsavcısını yargının temsilcisi addettiği anlaşılmaktadır. Zira Cumhuriyet başsavcısı, mahkemelerin ve dolayısıyla yargının temsilcisi yargıçlar ile aynı sırayı paylaşmaktadır. Yönetmelik koyucunun iradesi, Cumhuriyet başsavcının yürütmenin ya da CBS'nin bir temsilcisi olduğu yönünde tecelli etse idi, onu yargıçlarla aynı sıraya değil, tek başına dördüncü sıraya koyardı.⁷⁴

⁷⁴ Yargı erkini ya da adliyeyi Cumhuriyet başsavcısının temsil edip etmediği sorunsalı üst yargı tarafından da tartışmaya değer görülmemiştir. Mülga Yönetmeliğin Ankara dışındaki törenlerde Cumhuriyet başsavcıları ve beraberindekileri beşin-

Ağır ceza merkezi olmayan ilçelerde ise yargıç, protokolde, 2259 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu hükümleri uyarınca emir ve talimatlarını yerine getirmekle yükümlü olan emniyet müdürü ile jandarma komutanından sonra gelmektedir. Genel ve özel bütçeli kuruluşların üst düzey yöneticilerine bile ilçenin yargıçlardan daha fazla önem ve değer atfedilmektedir. Törenlere katılan halk da, zihninde, büyükten küçüğe, üstten asta, önemliden önemsiz, güçlüden güçsüze, yetkiliden yetkisize sıraladığı devlet erkânı içinde yargıı görememekte, adliye yönetimindeki CBS etkisi ve ağırlığı da eklenince yargıç, idari yapının bir parçasıymış gibi halk katında kimilerinden büyük, kimilerinden küçük, kimilerinin astı, kimilerinin üstü biçiminde kategorize edilmektedir.

Dikkat çekici bir başka husus, il protokolünde CBS'yi temsil eden iddia makamındaki Cumhuriyet başsavcısının, "Üst mahkeme" konumundaki BAM'nin başkanının ve başsavcısının önünde yer almasıdır. 5235 sayılı Kanun'un 34/3'üncü maddesine göre mahkemenin temsili görevi BAM başkanına aittir. Üst mahkeme temsilcisine, alt mahkeme nezdinde görev yapan CBS temsilcisinden sonra yer verilmesinin nedenini ancak düzenlemeyi yapanlar bilebilir. Zira bu sıralama mantık kuralları ile açıklanabilecek türden değildir. Yönetmelik koyucunun iradesi, illerde yargının Cumhuriyet başsavcısı tarafından temsili yönünde ise üst mahkeme konumundaki BAM'nin başkanına ve Cumhuriyet başsavcısına il Cumhuriyet başsavcısından önce yer verilmesi gerekirdi.

ci sıraya yerleştiren hükmü Balıkesir eski Cumhuriyet Başsavcısı Işık Keskin Özbay tarafından açılan dava sonucu Danıştay 10'uncu Dairesi'nin 27.09.2000 tarih ve 1998/6921 esas ve 2000/4825 karar sayılı kararı ile iptal edilmiş ve iptal kararı Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nca 23.11.2001 gün ve 2001/2-810 sayılı karar ile onanmıştı. Danıştay 10'uncu Dairesi'nin anılan kararında, erkler ayrılığı ilkesinin sonucu olarak tören sıralamasının yasama, yürütme, yargı şeklinde olması gerektiği ifade edilmiş fakat yargıyı kimin temsil ettiği ya da Cumhuriyet başsavcısının yargıyı mı temsil ettiği tartışılmamıştır. İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nca verilen onama kararında da konuya değinilmemiştir. Konuya ilişkin tek yorum, Genel Kurul savcısından gelmiştir. Savcı Bilgin Arısan "Listede 5'inci sırada ise yargıyı temsil eden Cumhuriyet savcısı ve diğer yargı temsilcileri sayılmaktadır" mütalaasında bulunmak suretiyle yargının Cumhuriyet savcısınca temsil edildiği görüşünü benimsemiş görünmektedir. Oysa kararı veren Danıştay'ı, Danıştay başsavcısı değil, bir yargıç olan Danıştay başkanı (2575 sayılı Danıştay Kanunu, m. 2), aynı şekilde Yargıtay'ı da, Yargıtay başsavcısı değil Yargıtay başkanı temsil etmektedir (2797 sayılı Yargıtay Kanunu, m. 21/1).

İl ve ilçe protokolünde yargının temsili Ankara’da uygulanan devlet protokolü sıralamasına ve mahkemeler arasındaki hiyerarşiye uygun hale getirilmelidir. Çünkü yargının, iddia makamında yer alan Cumhuriyet başsavcı aracılığıyla değil karar makamında yer alan yargıç (BAM bulunan illerde mahkeme başkanı) tarafından temsil edilmesi gerekir.

Cumhuriyet Savcılarına Sağlanan Ayrıcalıklar

Bağımlılık algılamasında öne çıkan bir başka neden, üyesi olduğu komisyonun başkanından esirgenen kimi önemsiz görünen fakat vatandaşın ve bürokrasinin gözündeki “amir” konumunu güçlendiren koruma, sekreteryaya, makam arabası gibi statü simgelerinin Cumhuriyet başsavcısına sunulmasıdır.

Makam Odası

Kamu kurum ve kuruluşlarında örgütü temsil eden yöneticilerin oturdukları odaya ve işgal ettikleri mevkie “makam” denir. Makam odası bir örgütün temsil merkezidir.⁷⁵ Makam odaları aynı zamanda hiyerarşik mevkiinin de bir göstergesidir. Dolayısıyla bu imkânı Cumhuriyet başsavcısına sağlayan Adalet Bakanlığı nezdinde adliye örgütünün temsil merkezi ve hiyerarşik amiri Cumhuriyet başsavcısıdır.

Yöneticinin odasına giren bir kişi, odanın büyüklüğüne, görünümüne, düzenine ve donanımına bakarak o yönetici ve kurum hakkında bir izlenime sahip olur. Yöneticinin odası, imaj yönetimi açısından son derece önemlidir. Ziyaretçiler üzerinde daima olumlu etki yapar. Makam protokolü kavramı içinde değerlendirilen makam odası düzenine göre hiçbir ast yöneticinin odası, üst yöneticinin odasından daha büyük ve daha iyi donatılmış olmamalıdır.⁷⁶

Adliyelerdeki mekân tanzimi ve oda dağılımı bu kurala uygundur. Böyle olunca, ne Cumhuriyet başsavcısı ve yargıç odalarını arasındaki büyüklük, görünüm ve donanım farkını görenlere, ne de Cumhuriyet başsavcısının odasına girmesine izin verilmeyip elinden tepsisi alınan çay dağıtıcı gence, yargıcın odasına girerken böyle bir ritüelle karşılaşmadığı için bırakın savcılığın mahkeme nezdinde faaliyet gösterdiğini, her iki görevlinin eşit statüde olduklarını dahi kabul ettiremezsiniz. Keza aynı şekilde, Cumhuriyet başsavcısı ile

⁷⁵ Aytürk, Nihat, *Protokol Yönetimi*, TODAİE Yayını, Ankara, 2010, s. 83.

⁷⁶ a.k., s. 84.

makam arabası alınması karşılığında maaş ödeme anlaşması yaparak (Örn. Uşak ve Bandırma CBS) buna ilişkin muvafakat belgesini imzalaması için yargıcın önüne koyan banka görevlisine ve Cumhuriyet başsavcısını o arabayla, yargıcı ise yürüyerek işe gelip giderken gören vatandaşa... Bunları gören kimse, doğal olarak adliyenin yöneticisinin Cumhuriyet başsavcısı olduğu sonucuna varır. Şayet bu yetkinin hiçbir yasa ile ona verilmediğini bilse, o zaman da onu yargıcın bağımsız olduğuna inandırmak mümkün olmaz.

Örneğin yakın zamanda hizmete giren Niksar adliyesinde, ağır ceza merkezi olmamasına yani bir başsavcı görevli bulunmamasına rağmen kıdemli Cumhuriyet savcısının, makam odası dışında bir dinlenme ve bir sekreter odası bulunmaktadır. Klima ise sadece kıdemli savcı odasında ve adliyeye iki yılda bir gelecek olan müfettiş odasına takılmıştır. Yargıç ve savcı odaları ile kalem ve duruşma salonlarında klima yoktur. Bu durum, bir iş için adliyeye gelip de adliyeyi gezen vatandaşın zihnindeki kimseden emir ve talimat almayan, bağımsız yargıç algısını yerle bir etmektedir. Ondandır ki yargıçların yıllık izinlerini savcıdan aldıkları, savcının, adliyenin amiri olduğu şeklindeki yanlış kanı halk katında oldukça yaygındır.⁷⁷

Makam Arabası

Resmi taşıtlar, makama tahsisli “makam arabası” ile kuruma tahsisli hizmet araçlarıdır.⁷⁸ 237 sayılı Taşıt Kanunu’nda taşra adalet teşkilatındaki herhangi bir görevli için makam arabası öngörülmemiştir. Buna karşın bugün ülkemizde her il Cumhuriyet başsavcısı ile ağır ceza mahkemesi bulunan ilçe adliyelerinde görev yapan Cumhuriyet başsavcılarının araç tahsis edilmiş durumdadır. Kanun bu araçların makam arabası olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Az yukarıda belirttiğimiz üzere 237 sayılı Kanun’a ek 1 ve 2 numaralı cetvellerde hangi görevler için makam arabası tahsis edileceği sınırlı olarak sayılmıştır. Belirtilen görevler arasında

⁷⁷ “Bu yaz daha önceden adliyemizde kısa süre görev yapmış bir meslektaş ziyaretime geldi. Bana ‘Reis Bey bu oda 2005 yılından beri hiç değişmemiş’ dedi. Benim de aklıma başsavcının koltuğuna verdiği parayla tüm odanın eşyalarının değişebileceği geldi. Adliyeye 40 bin TL civarında para gelmesine rağmen bana ve diğer meslektaşlarıma isteğimiz nezaketten sorulmadı bile...” Keskin, Tamer, www.adalet.org (31 Mayıs 2010).

⁷⁸ a.k., s. 103.

CBS yoktur. Bu durumda halen il ve ilçe Cumhuriyet başsavcıları tarafından kullanılmakta olan araçlar hizmet aracı kategorisinde değerlendirilebilir.

İMİD'nin 13.02.2006 tarih ve 129 sayılı genelgesine göre hizmet araçlarının resmi hizmetin yerine getirilmesi amacıyla kullanımında birimler arasında ayırım yapılmayacaktır. Ne var ki hizmet aracı olarak adliyeye tahsis edilen resmi araçlar Cumhuriyet başsavcısınınca ya da kıdemli Cumhuriyet savcısınınca makam aracı olarak kullanılmaktadır. Anılan genelgeye göre hizmet araçlarının 237 sayılı Kanun ve ilgili mevzuata uygun kullanılıp kullanılmadığı Cumhuriyet başsavcıları tarafından bizzat takip edilecektir. Ancak bazı il ve ilçelerde yargıçlar lojmandan adliyeye kadar yürürlerken kimi Cumhuriyet başsavcıları bu araçlarla evlerine gidip gelmekte, eşlerini işe, çocuklarını okula bıraktırmaktadırlar. Bir hukuk devletinde yasaya aykırı davranılıp davranılmadığını denetleme görevi verilenlerin yasal olmayan davranışlarının sebeplerini açıklamak mümkün olmamaktadır.

Sekretarya (Özel Kalem)

Sekretarya, bir kurumda programlanmış ve rutin işlere ait süreçlerin yönlendirilmesinin, sevk ve idaresinin yapıldığı bölüme verilen addır.⁷⁹ İl ve ilçe Cumhuriyet başsavcıları için sekreter kadrosu ihdas edilmediği için bu sorun, çoğunlukla CBS'de görevli bir zabıt kâtibi ya da cezaevinde görevli bir gardiyan bu göreve getirilerek çözülmektedir. Yargıç mahkemesine kâtip bulamazken, kimi Cumhuriyet başsavcıların zabıt kâtibini ya da gardiyanı sekreter yapmasına göz yumulmaktadır. Cumhuriyet başsavcısı ile sekreterin haber vermesi üzerine veya randevu alınarak görüşülebilirken yargıçların odalarına işi olmayanlar da rahatlıkla girip çıkabilmekte, adli sicil bürosunun, mahkeme kaleminin, hatta tuvaletin yerini sorabilmektedirler. Böylece, aynı gün Cumhuriyet başsavcısı ile sekreterin haber vermesi suretiyle özel kalemden geçerek, bizzat hizmetli ya da koruma tarafından açılan sünger kaplı kapıdan girerek, odasının önünde kimsenin beklemediği yargıç ile ise doğrudan görüşebilen iş sahibinin zihninde, yargıçla Cumhuriyet başsavcısı arasında hiyerarşik bir fark olduğu yolunda düşünce oluşmaması

⁷⁹ www.tdk.org.tr (01.03.2009).

ihtimal dâhilinde değildir.⁸⁰ Bu yüzden son yıllarda, mahkemedeki işleyişten ya da yargıcın verdiği bir karardan memnun olmayan iş sahiplerinin, şikâyetlerini mahkemenin yargıcı yerine Cumhuriyet başsavcısına ilettikleri sıkça görülen bir durumdur.

Koruma

Ülkemizde koruma hizmetinden kimlerin yararlanacağı, 2559 sayılı kanun ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun (TMK) 20'nci maddesine göre çıkarılan ve gizli nitelik taşıyan Koruma Hizmetleri Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Korunacakları belirtilen yargı mensupları, yüksek mahkemelerin başkan ve başsavcılarıdır.⁸¹

Taşra Cumhuriyet savcıları açısından şu şekilde bir ayrıma gidilebilir; ağır ceza mahkemesi nezdinde görev yapan Cumhuriyet başsavcılarının hemen hemen hepsi, ağır ceza mahkemesi bulunmayan ilçelerde "Cumhuriyet başsavcısı" unvanı ile görev yapan Cumhuriyet başsavcılarının çoğunluğu, bu unvana sahip olmayan ilçe

⁸⁰ "Başsavcılar fiili durumda hâkimlerin amiridir. Bunu kabullenmeyen geçimsizdir, uyumsuzdur. Mevzuatta ne yazdığının bu nedenle önemi yoktur. Böyle bir örnek de başka hiçbir ülkede yoktur." Ergül, Abdulkadir <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=340891&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (12.05.2011). "Ülkemizde savcılar hâkimlerin amiri zannediliyor. Bunu bazı savcı arkadaşlarımız da benimsemiş. İdari birimler de bu şekilde görüyor. Zabita birimleri bile mahkemelere evrak havalelerini astına iş havale yapıyor gibi yapıyor. Ciddiyetten uzak bir şekilde karakollardan kendisine üst yazı ile gelen evrakı bir notla mahkemeye havale ediyor. Bu böyle gelmiş böyle gider. Kanunlar ne derse desin, uygulamada savcılar hâkimlerin amiri!" Uslu, Mehmet, <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=210282&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (25.12.2008).

⁸¹ Yönetmelikte, olağanüstü hal bölge valisi dışında herhangi bir vali, kaymakam ya da başsavcının koruma hizmetinden faydalanacaklarına ilişkin bir düzenleme yoktur. Bu kişiler, Yönetmeliğin, "Görevleri süresince talepleri halinde korumaya alınacaklar" başlıklı 8'inci maddesi gereğince koruma hizmetinden faydalanmaktadır. Maddedeki, "Terör ve anarşi ile mücadelede görev yapan adli, istihbari, idari ve askeri görevliler, zabıta amir ve memurları" cümlesinden olarak, terör olaylarının yaşandığı il ve ilçelerde görev yapan ve zabitanın idari amiri konumundaki vali ve kaymakamlar ile adli amiri konumundaki Cumhuriyet başsavcılarına koruma hizmeti verilmektedir. Ayrıca aynı maddede, devletin genel güvenlik politikası bakımından önem arz eden ve korumaya alınmadıkları takdirde can güvenliklerinin tehlikeye düşeceği hususunda açık ve maddi emareler bulunduğu anlaşılan kamu görevlilerinin de talepleri halinde koruma hizmetinden faydalanacakları belirtilmiştir. Bu cümleden olarak da diğer bölgelerdeki mülki amirler ve Cumhuriyet başsavcılarına koruma hizmeti sağlanmaktadır. Her ne kadar maddede, korumaya alınmadıkları takdirde can güvenliklerinin tehlikeye düşeceği hususunda açık ve maddi emareler bulunması koşulu aranmakta ise de, bugün koruması olmayan vali ve kaymakam bulunmamaktadır.

kıdemli Cumhuriyet savcılarının da bir kısmı koruma hizmetinden faydalanmaktadırlar.

Koruma hizmeti bakımından da yargıçlar aleyhine ayrımcılık yapıldığı ortadadır. Çoğu adliyede ağır ceza mahkemesi başkanının adalet komisyonu başkanı olduğu gözetildiğinde, müebbede varan hapis cezaları veren, uyuşturucu kaçırانları, insan ticareti yapanları, cinayet zanlılarını yargılayan adalet komisyonu başkanının, protokolde aynı sırayı paylaştığı, çoğunlukla idari görevler yapan, adli görevlerini başsavcı vekillerinden birine devreden ve törenlere katılan Cumhuriyet başsavcısından daha fazla korunmaya ihtiyaç duyduğu açıktır.⁸² Türkiye’de, yalnızca terör davalarına bakan yargıçlar TMK’nin 20’nci maddesine göre korunmaktadır. Buna karşın çıkar amaçlı organize suç davalarına bakan yargıçlar -ki bunların bir kısmı adalet komisyonu unvanını da haiz ağır ceza mahkemesi başkanlarıdır- özel bir şekilde korunmamaktadır.⁸³

Adalet komisyonu başkanları da kimi idari görevler üstlendikleri gibi tebrikata giriş sırasında Cumhuriyet başsavcısı ile aynı sırada bulduklarına göre görevinin niteliği ve önemi gerekçe gösterilerek Cumhuriyet başsavcısına sağlanan olanakların adalet komisyonu başkanından esirgenmesinin geçerli ve akla uygun bir nedeni bulunmamaktadır.

Adalet Komisyonu Başkanlığının Etkisizliği

Adliyelerde personel işlemleri üzerinde söz sahibi olan AKB’nin idari, mali ve temsili yetkileri yoktur. Personel alımı, görevlendirilmesi ve nakli işlemlerini yürüten, bir nevi insan kaynakları birimi gibi faaliyet göstermektedir. İnsan kaynakları yönetimi, üst düzey

⁸² Kocaeli ve Sakarya gibi büyükşehir adliyelerinde görev yapan adalet komisyonu ve ağır ceza mahkemesi başkanlarına koruma verilmezken bir ağır ceza merkezi konumunda dahi olmayan bazı ilçelerde (Örn. Çerkezköy, Gölcük, Körfez) başsavcılara koruma tahsis edilmiştir.

⁸³ Antalya Elmalı Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Tamer Keskin konuya ilişkin www.adalet.org internet sitesinde başlayan tartışmada; “Ağır ceza mahkemesi başkanlığına başladığım ilk aylarda adam öldürmekten yargılanan bir sanıktan bayram kartı almıştım. Kartın ön yüzünde bir baba ve iki çocuk vardı. Benim iki çocuğum var. Sanık beni üstü kapalı tehdit ediyordu. Bana kart gönderen sanığın dosyası karara çıktıktan sonra bu sefer bayram kartı değil çocuklarımı ve beni hedef alan tehdit mektubu gönderdi. Yine aracımın tekerlerine ucu sivri demirler kondu. Korumam yok, bana koruma verilmiyor ancak koruma gerekmeyen, tehdit almayan insanlar korumalarını yardımcı hizmetli olarak kullanıyorlar” demıştır (12.01.2010).

yönetim işlevlerinden olmakla birlikte, AKB'nin bunun dışında bir yetkisinin neredeyse olmaması ve görevini yerine getirirken çağdaş insan kaynakları disiplinini değil de klasik örgüt personel işlemlerini uygulayan bir organ gibi hareket etmesi işlevini daraltmaktadır. AKB, Cumhuriyet başsavcısının da katılımıyla olduğu için adli yargıdaki iç içe geçmişlik burada da karşımıza çıkmaktadır. CBS personeli, mahkemelere, mahkeme personeli CBS'ye atanabilmektedir. Kuralsız, karmaşık ve iç içe geçmiş böyle bir yapılanmada sağlıklı bir yönetim mümkün değildir.⁸⁴

Yüklenildiği önemli görevlere, tevdi edilen yetkilere rağmen kurumsal açıdan AKB, bireysel açıdan da adalet komisyonu başkanları adliye yönetimi konusunda pasif konumda kalmayı yeğlemekte, kendilerince veya kurul halinde yerine getirilmesi gereken, en azından mahkeme ve yargıçlara ilişkin bazı görevlerin başsavcılara verilmesini sorgulamamaktadır. Hâlbuki mahkemeleri de kapsar şekilde Cumhuriyet başsavcısı tarafından yürütülen idari ve mali işler yalnızca başsavcı tarafından değil, onun da üyesi olduğu AKB tarafından yerine getirilmelidir. En azından mahkemelere ilişkin idari iş ve işlemler AKB'nin sorumluluğuna verilmelidir. Bert van Delden tarafından hazırlanan 4'üncü İstisari Ziyaret Rapor'unda (4'üncü Rapor) da, yargının bağımsızlığına vurgu yapmak için adalet komisyonlarının konumunun ve tam rolünün tekrar gözden geçirmeye değer olduğu belirtilmiştir.⁸⁵

Mahkemelerin Özerk Bütçesinin Bulunmaması

Yargının tamamını kapsayan tek bir bütçe olmadığı gibi adli yargı ilk derece mahkemeleri ile BAM'ler, bölge idare, idare ve vergi mahkemelerinin ayrı bir bütçesi yoktur, Adalet Bakanlığı bütçesine dâhildir. İlk derece mahkemelerinin ayrı bütçesinin bulunmaması ve harcama yetkilisinin başsavcı olması nedeniyle yargıçlar, mahkemelerinin her türlü kırtasiye ve odalarının her türlü onarım, bakım, tefrişat ihtiyacı için CBS'ye muhtaç durumdadırlar.

Sancar başkanlığındaki bir ekip tarafından hazırlanan raporda yargıçlarla yapılan görüşmelerde, yürütmenin yargıyı etkileme

⁸⁴ Müderrisoğlu, a.g.m.

⁸⁵ Delden, Bert Van, "Yargı Sisteminin Etkililiği", 4. İstisari Ziyaret Raporu, 17-21 Kasım 2008, s. 13, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/pdf/YARGININ%20ETKİLİLİĞİ%20HAKKINDA%204.İSTİŞARİ%20ZİYARET%20RAPORU.pdf> (15.06.2009).

imkânlarının, sadece tayin ve teftişten ibaret olmadığı, yargıyı yürütmeye bağlı ve bağımlı kılan başka uygulamaların da bulunduğu yönünde fikirler dile getirilmiştir. Mahkemelerin kendilerine ait bir bütçeye sahip olmamalarının, onları yürütmeye muhtaç hale getirdiği, bu durumun da yargı bağımsızlığıyla bağdaşmadığı, söz konusu fikirler arasında özellikle öne çıkmıştır.⁸⁶

4'üncü Rapor'daki bilgilendirme, bu konuda çağdaş hukukun ne kadar gerisinde kaldığımızı göstermesi açısından dikkat çekici ve bir o kadar da düşündürücüdür. Raporda, 2008 CEPEJ Raporu'na⁸⁷ göre Türkiye'nin, mahkemeleri ve savcılıkları ayrı bütçelere sahip olmayan tek ülke olduğu belirtilmiştir.⁸⁸

Luca Perilli tarafından hazırlanan "Türk Yargısının Etkinliği ve Ceza Adaleti Sistemi" konulu raporda, mahkemelere tahsis edilen bütçelerden başsavcılarının sorumlu olmasının, mahkeme-lerin tarafsız görünmesi konusunda sorun yaratabileceği, zira mahkeme bütçelerinin savcılarının kararlarına bağlı olduğu belirtilerek savcılık ve mahkeme bütçelerinin ayrılması önerilmiştir.⁸⁹

Dünya Yargıçlar Birliği'nin 5 Eylül 2011 tarihinde İstanbul'da yapılan 54'üncü Genel Kurul'unda 1'inci Çalışma Komisyonu olan "Yargı Bağımsızlığının Fiziksel ve Ekonomik Koşulları" konulu ça-

⁸⁶ Bütçe ve mali bağımsızlık sorununu bir yargıç şu şekilde açıklamaktadır: "Üniversitenin bütçesi vardır, belediyenin bütçesi vardır ama yargının ayrı bir bütçesi yoktur. Mahkemenin bütçesinin olmasını isterim. Öyle bir bütçesi yoktur. Cezaevlerinin bütçeleri vardır. Ben bütçe istiyorum, sağlarsanız bağımsızlığımı bütçeyle sağlarsınız. Ha ben kendim için istemiyorum. Kâğıdım yoktur, aracım yoktur keşfe gidemiyorum, bütün hepsi oradan gelen, sana savcının, başsavcının varsa verdiği gelire de olmuyor, ağır aksak gidiyor." (Sancar ve Atılğan, *a.g.k.*, s. 92-93). Aynı sorunu ve sonuçlarını, bir başka yargıç şöyle dile getirmektedir: "Siz yargıcı her yönüyle Adalet Bakanlığı'na muhtaç kılmışsınız. Sizin bir kuruluş para harcamanız için savcılığa gelecek, savcınız izin verirse harcarsınız. Neden? Mademki adliyelerde adalet komisyonu var... Yargıtay'da Yargıtay başkanı var, Yargıtay başsavcısı var, her birinin bütçesi ayrı. İşte neden? Hep bu yargıcın yönetime bağlı kılınması, yargıcın ona el açar duruma getirilmesidir. Siz bir masa alabilmek için kendi odanıza ya savcıyla iyi olacaksınız, ya yazacaksınız, çizeceksiniz, uğraşacaksınız gelecek. Niye olsun canım? Ben yargıçsam AKB'nin bütçesi olmalı." (Bkz. *a.k.*, s. 93).

⁸⁷ <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar/cepej-2006-tablolar.pdf> (08.06.2010).

⁸⁸ Delden, *a.g.k.*, s. 13.

⁸⁹ Perilli, Luca, *Türk Yargısının Etkinliği ve Ceza Adaleti Sistemi Raporu*, Mart 2011, s. 18, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dosyalar/turkyargisininetkinligi.pdf> (08.05.2012).

lişmada sunulan Yargı Bağımsızlığının Fiziksel ve Ekonomik Koşulları Türkiye Raporu'nda; "Ülkemizde adliyelerin ekonomik ve parasal ihtiyaçları, donanım ve gereçleri savcılar aracılığı ile sağlanmakta olup mahkemelerin ayrı ve özerk bir bütçelerinin olmaması yargıçların görevlerini yaparken doğrudan savcıya bağlı kalmalarına sebebiyet vermektedir ki bu durum yargı bağımsızlığına açıkça aykırı bir görünüm vermektedir" görüşüne yer verilmiştir.⁹⁰

MYSDP kapsamında Yerleşik Uzman Manfred Buric ve Danışman Bert Maan tarafından hazırlanan Türk Adliyelerine Yapılan İhtiyaç Tespit Ziyaretlerinin Sonuçlarına İlişkin Ortak Uzman Raporu'nda mahkeme ve savcılık bütçelerinin ayrılması önerilmiştir.⁹¹

Mahkemelerin sayısı ve her mahkemenin kendi bütçesini yapabilmesi için gerekli personel ve diğer alt yapıya sahip olmaması gibi uygulamadan kaynaklanan haklı gerekçeler, yargı bağımsızlığını sağlama yolundaki çözüm bulma çabalarını engellememelidir. Mahkemeler, tek bir üst çatı yapılanması altında ya da bölge mahkemeleri veya ağır ceza merkezleri bünyesinde kendi bütçelerini oluşturabilirler.⁹² Mahkemeler ve savcılıklara ayrı bütçe gönderilmesi yapılacak bir genelge ve/veya yönetmelik değişikliğiyle, adalet komisyonu başkanlarının mahkemelere ayrılan ödeneği kullanabilmek için "Harcama yetkilisi" olarak görevlendirilebilmeleri 2802 sayılı kanunda yapılacak bir değişiklikle, mahkeme ve savcılık bütçelerinin harcama yetkilerinin mahkeme müdürlerine devredilmesi ise 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda değişiklik yapılmasıyla mümkün olabilecektir.

İstişare Ziyaret Raporlarındaki, Cumhuriyet Savcılarının İdari Görevlerine İlişkin Saptamalar ve Öneriler

Heyet, 1'inci Rapor'da, yargıç ve savcılarının mesleki hakları ve görevlerinde idari ve fonksiyonel bir ayırıma gidilmesi için Anayasa'nın değiştirilmesini, savcılarca üstlenilen idari görevlerin Adalet Bakanlığı idari personeline devredilmesini, savcılarının ofis-

⁹⁰ Yargıçlar ve Savcılar Birliği tarafından 5-8 Eylül 2011 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen Dünya Yargıçlar Birliği'nin (IAJ) 54'üncü Genel Kurul Toplantısı'nda sunulan Türkiye Raporu, s. 3.

⁹¹ Avrupa Konseyi, Türk Adliyelerine Yapılan İhtiyaç Tespit Ziyaretlerinin Sonuçlarına İlişkin (Yayımlanmamış) Ortak Uzman Raporu, *Türkiye'de Mahkeme Yönetimi Sistemine Destek Projesi*, 21.07.2008, s. 7.

⁹² Yiğit, a.g.m. s. 393.

lerinin mahkemelerin dışında olmasını, bu uygulanabilir olmayacak ise ofislerinin, mahkemede yargıçlar tarafından kullanılan kısımdan tamamen ayrı bir bölümde bulunmasını,⁹³ savcılarının, yargıçlıklardan ayrı ve onlara göre ikincil görünmelerini sağlayacak yönde tedbirler alınmasını ve idari görevlerinin kaldırılmasını önermiştir.⁹⁴

Heyet 2'nci Rapor'da, uygulamada dile getirilen başka bir soruna dikkati çekmiştir:

“Mevcut idarî personelin kapasite azlığının tavsiyenin uygulanmasında gerçek bir engel oluşturabileceğini fark etmekle beraber, yine de bir reforma ihtiyaç olduğunu düşünmekteyiz. Mesela, savcılarının, yargıçların maaşlarını belirleyecek bir hakları olmamasına rağmen, uygulamada savcılar her ay yargıç maaşlarını hesaplamakta ve sonra maaş bordrosu hazırlamaktadır ki bu durum, yargının bağımsızlığına ilişkin kamuya ve kovuşturmanın taraflarına güven vermekten uzaktır.”⁹⁵

3'üncü Rapor'da, savcının görevinin soruşturma yürütmek olduğu, mahkemelerin işleyişinden sorumlu olmaması ve idari destek ve hizmetler için yargıcın savcıdan yardım dilemek zorunda bırakılmaması gerektiği belirtilmiştir.⁹⁶

Bu eleştiri ve tavsiyeler dün yapılmıştı, bugün de yapılmaktadır, sistem değişmediği sürece yarın da yapılacaktır. Ancak kimi Cumhuriyet savcılarının idari görevlerin kendilerinden alınmasına sıcak bakmadıkları dikkati çekmektedir. Çünkü Cumhuriyet başsavcısının Adalet Bakanlığı ile idari bağı ve harcama yetkisi yanında kolluk üzerindeki yönetsel yetkileri onu, adliye içinde en güçlü aktör konumuna getirmiştir.⁹⁷ Başka bir anlatımla yürütme erki ile yakın işbirliği ve idari ve mali yetkiler, gücü ve ayrıcalığı da beraberinde getirmektedir. Bu alanda yaşanacak bir değişim, ayrıcalıkların ve yetkilerin kaybedilmesi, en azından belirsizlik içine girmesi anlamına gelecektir.

AYM konuyla ilgili Eceabat Asliye Ceza Mahkemesi'nin (ACM), (mülga) Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu'nun (CMUK) 207'nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Cumhuriyet Savcı-

⁹³ Björnberg ve Richmond, *1'inci Rapor*, s. 60.

⁹⁴ *a.k.*, s. 70-71.

⁹⁵ *a.k.*, s. 28.

⁹⁶ Björnberg ve Richmond, *3'üncü Rapor*, s. 56-57.

⁹⁷ Ergüzeloğlu, *a.g.k.*, s. 191.

lığı duruşma için icap eden celpnameleri yazar ve tebliğ eder...” ibaresinin, Anayasa’nın 138, 140, 141 ve 142’nci maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi hakkında açılan davada verdiği 05.05.2004 tarih, 2002/108 esas ve 2004/55 karar sayılı kararı ile mahkemenin itiraz başvurusunu reddetmiştir. Mahkeme; iddia ve yargının iç içe yapılanış ve işleyişı bağımsız yargı anlayışına aykırı olduğunu, mahkemelerin, teşkilat olarak yasama ve yürütmeden bağımsız olduğu kadar davanın tarafları ve ezcümle ceza davasının tarafı olan CBS’den de bağımsız yapılanması gerektiğini, ilk derece adli teşkilatında mahkemelerin idari, mali ve temsili hiçbir yetkileri bulunmadığını, mahkemelerin tüm ihtiyaçlarını CBS’ye arz ettiğini ve yargı dışı kurumlarla ve toplumla münasebetlerini CBS aracılığıyla gerçekleştirdiğini, bu haliyle mahkemelerin CBS aracılığıyla yürütmenin bir unsuru olan Adalet Bakanlığı’na adeta bağımlı hale getirildiğini ileri sürmüştür. AYM, üyelerin çoğunluk oyuyla başvuruyu reddetmiştir. Ret gerekçesinde; celpnamenin tebliği işleminin, yargılamaya ilişkin adli işlemlerin yürütülmesi sırasında yargıcın kararı üzerine yapılmakta olup savcının buradaki görevi mahkemelerden gelen evrakı kolluk kuvvetlerine havale etmekten ibaret olduğu, bu nedenle, celpnamenin ilgisine tebliğ edilmesinde CBS’nin aracı olması yargıcın yargılama ve özgürce karar verme olgusunu sağlayan bağımsızlığını etkilemediği gibi bu durum yargıçların görevlerine müdahale olarak da kabul edilemeyeceği belirtilmiştir.

Başkan vekili Haşım Kılıç ile üye Fazıl Sağlam karara muhalefet etmişlerdir. Karşı oy yazısında; itiraz konusu kuralda duruşma için gereken tüm yazıları yazma ve tebliğ etme görev ve yetkisi doğrudan savcıya verildiği, bu durumun savcı ve yargıcın yargılama sürecindeki farklı konum ve işlevleriyle bağdaştırmanın olanaksız olduğu, ceza yargılamasında savcının sahip olduğu merkezi konumun, savcı ve yargıç arasındaki organik bağın öteden beri eleştiri konusu olduğu, itiraz konusu kuralın, objektif anlamıyla bu eleştirileri haklı kılacak bir içerik taşıdığı ve böyle bir görüntüyü doğruladığı ve objektif anlamıyla yargı bağımsızlığını zedeleyen ve sav ve savunma arasındaki dengeye gölge düşürdüğu savunulmuştur.

İptal istemini reddeden AYM karar gerekçesi, başlangıçta sözünü ettiğimiz yargının kurumsal bağımsızlığı ilkesine açıkça aykırıdır. Yılmaz da, AYM’nin yukarıdaki kararında yer alan, özellikle itiraz yoluna başvuran mahkemenin son derece ilgi çekici gerekçe-

sinin ve karardaki karşı oy yazısının Türkiye'nin savcılık sorununu açıklamak bakımından dikkate değer olduğunu belirtmiştir. Yılmaz, AYM'nin iptal istemini reddeden kararını, sorunun çözümü için küçük ama gerekli olan bir fırsatın kaçırılması ve sorunun ertelenmesi-ne yol açması bakımından da “üzüntü verici” bulmuştur.⁹⁸

Adliye Yönetim Sisteminin Adil Yargılanma Hakkına Etkisi

Adil yargılanma hakkı, “Yargılamanın olanaklar ölçüsünde gerçekleri yansıtabilmesi için uyumsuzluğun tarafları arasında fiili ve hukuki bir fark gözetmeksizin, iddia ve savunmaların eşit ölçülerde ve karşılıklı olarak yapıldığı dürüst bir yargılama” olarak tanımlanabilir.⁹⁹

AİHM'ye göre bir mahkemenin bağımsızlığı, yürütme organından ve taraflardan bağımsız olup olmadığına, üyelerinin atanma biçimlerine ve görev sürelerine,¹⁰⁰ dışsal etkilere karşı güvencelerine ve dış görünümüne göre değerlendirilir.¹⁰¹ Mahkeme dıştan bakıldığında da bağımsız bir görüntü vermelidir.¹⁰²

Mahkemelerin bağımsız bir görünüme sahip olup olmadıkları, AİHM kararlarında önemli bir yer tutmuş ve bağımsız bir görünüme sahip olmayan mahkemelerin adil yargılanma hakkının ihlâline sebep oldukları kabul edilmiştir. AİHM, adaletin yerine getirilmesini yeterli görmemekte “yerine getirildiğinin de görülmesi” gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle, diğer şartlar sağlansa bile “bağımsız bir görünüm vermeyen” mahkeme, âdil yargılanma hakkını ihlâl etmektedir.¹⁰³

⁹⁸ Yılmaz, Halit, *Türkiye'nin Yargı Bağımsızlığına İlişkin Sorunları*, TBB Yayınları: 166, Ankara, 2009, s. 90.

⁹⁹ Donay, Süheyl, *İnsan Hakları Açısından Sanığın Hakları ve Türk Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1982, s. 41.

¹⁰⁰ AİHM, Le Compte, Van Leuven ve De Meyere-Belçika, 23.06.1981, prg. 55 (Doğru, Osman, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihatları*, Legal, İstanbul, 2004, Cilt. 1, s. 415, 509).

¹⁰¹ AİHM, Çıraklar – Türkiye, 28 Ekim 1998, prg. 38, <http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/33433-02.pdf> (12.09.2010), Fey-Avusturya, 24.02.1993, prg. 30, <http://eu.vlex.com/vid/case-fey-v-austria-79755467> (12.09.2010).

¹⁰² AİHM, Campbell ve Fell – Birleşik Krallık, 28.06.1984, prg. 78 (Doğru, a.g.k., Cilt. 1, s. 722 vd.), Delcourt – Belçika, 17.01.1970, prg.31 (a.k., s. 67 vd.)

¹⁰³ Gedik, Hüseyin, “Adil Yargılanma Hakkı Bakımından Türkiye’de Askeri Mahkemelerin Durumu ve Geleceği: Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Bir İnceleme”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 18-19.

Mahkemenin tarafsızlığı ise mahkeme üyelerinin gördükleri davanın sonucunu etkileyecek ön yargılarının olmamasını ve yargılanan kimseler hakkında lehte veya aleyhte duyguya sahip olmamalarını gerektirir. Yargıcın tarafsız olması, yargılama sürecinde davanın taraflarına karşı nesnel davranması gerekliliğini ifade etmektedir. Yargıç, taraflara karşı eşit mesafede bulunmalıdır.¹⁰⁴

Ülkemiz ceza yargılaması sisteminde yargıcın, mahkemesinin her türlü ihtiyaçlarını karşılamakla görevli, maaş bordrosunu hazırlayıp imzalayan savcı ile suç işlediği iddiasıyla karşısına çıkarılan sanığa eşit mesafede bulunduğu öne sürülemez. 2011 ve 2012 İlerleme Raporlarında bu durumun, yargıçların tarafsızlığına gölge düşürdüğü belirtilmiştir: “Adalet saraylarında savcıların, yargıçlardan ayrı bölümlerde ofisleri bulunmamaktadır. Ayrıca, savcılar mahkeme salonlarında avukatlarla aynı seviyede oturmamaktadırlar. Bu durum yargıçların tarafsızlığı konusundaki algıyı gölgelemeye devam etmektedir.”¹⁰⁵

1’inci Rapor’da, “Yargıç ve savcılar arasındaki ilişkiler ve tarafsızlık” konusunda; savcıların, mahkemelerin çalışmasına destek ve günlük idari işlerin gözetimi ilgili tüm sorumluluğa sahip olmasının yargıçların tarafsızlığı ile ilgili haklı bir kuşku oluşturduğu, bu idari rolün, kaçınılmaz olarak yargıyı savcılığa bağlı kıldığı ve bu şekilde tarafsız bir yargı görüntüsüne zarar verdiği ileri sürülmüştür.¹⁰⁶ Heyete göre, hem uygulamada, hem teoride, yargıç ve savcıların eşit kabul edilmesi nesnel ve bağımsız yargılamaya gölge düşürmektedir.¹⁰⁷

3’üncü Rapor’da da, yargıç ve savcılar arasındaki yakın ilişki yargılamanın tarafsızlığı ölçütü bakımından eleştiri konusu yapılmıştır. Heyet, konunun, yargı bağımsızlığı ile ilgili olmaktan ziyade daha çok karar alma sürecinde yargıçların bağımsızlığı konusu olduğu görüşündedir.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Öztürk Bahri ve Erdem Mustafa R., *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin, Ankara, 2006, s. 226.

¹⁰⁵ Avrupa Komisyonu, Türkiye 2011 İlerleme Raporu, Brüksel, 12 Ekim 2011, s. 84, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf (24.03.2011), Türkiye 2012 İlerleme Raporu, Brüksel, 10 Ekim 2012, s.89, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf (12.10.2012).

¹⁰⁶ Björnberg ve Richmond, *1’inci Rapor*, s. 59.

¹⁰⁷ Björnberg ve Richmond, *2’nci Rapor*, s. 27.

¹⁰⁸ Björnberg ve Cranston, *a.g.k.*, s. 14.

Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü Knaul tarafından hazırlanan raporda; yargıç ve savcılar arasındaki yakın ilişkinin tarafsızlık ve yargı önünde eşitlik ilkeleri açısından birtakım tartışmalara yol açmasının kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁹

Hammarberg tarafından hazırlanan raporda, yargıç ve savcı arasındaki yakın ilişkinin, tarafsızlık görünümü açısından olumsuzluklar içerdiği görüşüne yer verilmiştir.¹¹⁰

Perili, adliyelerde yargıç ve savcılar arasındaki yakınlık ve savcıların Türk mahkemelerindeki pozisyonunun, yargıçların tarafsız görünme gerekliliğini etki altında bırakmaya devam ettiğini belirtmektedir.¹¹¹

Yargıç ve savcılar arasındaki etkileşim ve yakın ilişki “İnsan Hakları ve Demokrasiyi Desteklemek: ABD 2006 Sicili” konulu raporda adil yargılama hakkını engelleyen bir unsur olarak nitelendirilmiştir.¹¹² ABD Hükümeti’nce yayımlanan 2012 yılı İnsan Hakları Raporu’nda da savcılar ile yargıçlar arasındaki yakın bağlantının ceza davalarında uygunsuz ve adaletsiz bir görünüm verdiği¹¹³ belirtilmiştir.¹¹⁴

Adliyenin fiziki karakteristikleri, dağıtılan adalet kalitesinin kesin bir belirleyicisi değilse de, mahkemenin görünümü ile personelin davranışını ve sonuçta yargılama sürecinin tonunu belirlediğinden tarafların/sanıkların bundan etkilenmemeleri kaçınılmazdır.¹¹⁵

¹⁰⁹ Knaul, Gabriela, “Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörünün Ön Gözlemleri: Türkiye Ziyareti”, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 10-14 Ekim 2011, s. 3, http://www.ihop.org.tr/dosya/ceviri/BM-Yargic_Bagimsizligi-Ozel_Raportor-20111014.pdf (29.04.2012).

¹¹⁰ Hammarberg, *a.g.k.*, s. 25.

¹¹¹ Perilli, *a.g.k.*, s. 39.

¹¹² Amerika Birleşik Devletleri, İnsan Hakları ve Demokrasiyi Desteklemek: 2006 Sicili Raporu, <http://turkish.turkey.usembassy.gov/media/pdf/hrdemusr2006tr.pdf> (28.12.2009).

¹¹³ <http://haber.gazetevatan.com/abdnin-turkiye-raporu/453272/1/Gundem> (17.05.2012).

¹¹⁴ Yargıtay aynı görüşte değildir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 09.10.2989 tarih, 1989/1-239 esas ve 1989/199 karar sayılı ilamında; “Mahkemeye heyeti müzakereye çekilirken Cumhuriyet savcısının duruşma salonundan çıkarılması zorunlu değildir. Ne mahkeme Cumhuriyet savcısını, ne de Cumhuriyet savcısı mahkemeyi etkileyecek durumdadır. Her makam kendi sorumluluk bilinci içindedir. Bu itibarla sanık vekillerinin ret nedeni yerinde değildir” hükmüne varmıştır.

¹¹⁵ Yücel, Mustafa T., *Yargının Etkinliği*, TBB, Ankara, 2008, s. 23.

Müderrişoğlu'na göre idari ve mali avantajları kullanan CBS'nin yer aldığı adli yargı ilk derece örgütlenmesinde mahkemeler işlevlerini, savcılık tarafından izin verilen koşullarda yürütmek zorunda kalan alt birimler konumuna indirilmişlerdir. Bu durumda adli yargı ilk derece mahkemelerinin bağımsızlığı değil idari, mali ve temsili yönden savcılığa ve dolayısıyla Adalet Bakanlığı'na bağımlılığı (üstelik yargı bağımsızlığı kavramına yoğun bir atıf yapılarak) sağlanmış, ilk derece adli yargı açısından mahkemeler her yönüyle savcılığın idari vesayeti altına sokulmuşlardır.¹¹⁶

Kaşıkkara ise konuya silahların eşitliği¹¹⁷ noktasından yaklaşarak Yargı Reformu Strateji Belgesinde¹¹⁸ avukat ile yargıç ve savcı arasındaki temel soruna değinilmediğini, öte yandan kürsü bağımsızlığı ve tarafsızlığının, iddia makamı karşısında da sağlanması gerektiğini belirtmiştir.¹¹⁹

Müderrişoğlu da, taraflardan birinin baskın olduğu bir yargılama süreci sonucunda ortaya çıkan sentezin, yani kararın adilliklerinden, karar verenin de tarafsızlığından söz edilemeyeceği görüşündedir. O'na göre adalet tarafsızlığı, tarafsızlık, karar makamının, yargılamanın diğer iki unsurunu oluşturan iddia ve savunmaya yani taraflara eşit mesafede olmayı, taraflara eşit mesafede olmak ise yargının taraflardan birinin idari, mali ve temsili hegemonyasından uzak yapılmasını ve işletilmesini gerektirir. Nasıl ki hukuk yargısında yargıç davacı ile aynı konumda, platformda yer almıyor ve davacının sağladığı imkânlar altında faaliyette bulunmuyorsa, bu durum yargıcın reddi sebebiyse, ceza yargısında da yargıç, savcılık aracılığıyla kurulup işletilen adli bir yapılanmada hizmet vermeme lidir. Mevcut yapılanmanın, işleyişin ayrıntılardan haberdar olmayan gözlemciye bağımsız ve tarafsız görüntü vermediği ortadadır.¹²⁰

¹¹⁶ Müderrişoğlu, a.g.m.

¹¹⁷ Silahların eşitliği ilkesine göre ceza yargısında, iddia ile savunma arasındaki yetkilerin karşılıklı olması aranır. Yani sanık kadar savcının da yargıçtan uzak olması şarttır. Esas olan iddia ve savunma makamları için geçerli usuli imkânların birbirleriyle dengeli olması, dengenin birisi aleyhine bozulmamasıdır (Yeşilova, Bilgehan, "Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği", *TBB Dergisi*, Sayı: 86, 2009, ss. 47-101, s. 53-54).

¹¹⁸ TC Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Stratejisi, 2009, www.sgb.adalet.gov.tr/yrs/Yargi%20Reformu%20Stratejisi.pdf (11.09.2011).

¹¹⁹ Kaşıkkara, M. Serhat, "Avukatsız Yargı Reformu", *TBB Dergisi*, Sayı: 93, 2011, ss. 340-360, s. 349.

¹²⁰ Müderrişoğlu, a.g.m.

Müderrişoğlu, Türk hukuk sisteminde savcı ile sanığın eşitliği bir yana, yargıcın dahi savcı ile eşit konumda olmadığını ileri sürmektedir. O'na göre yargıç, savcılığa bağlı bir çalışan konumunda iken sanık ile savcının eşitliğinin düşünülmesi ve bütün ihtiyaçları savcılık aracılığıyla, savcılığın izin verdiği ölçüde karşılanan bir mahkemeler örgütünün savcılık karşısında tam bağımsız hareket edebilmesi mümkün değildir.”¹²¹

Dursun da aynı hususa vurgu yapmaktadır:

“Arama ve el koymaya ilişkin düzenlemelerde, yargıç dışında, istisnai hallerde Cumhuriyet savcısına veya kolluk amirine arama veya el koyma yetkisi verilmektedir. Yargıç kararı olmaksızın yapılan el koyma işleminin 24 saat içinde görevli yargıcın onayına sunulacağı, yargıcın, kararını el koymadan 48 saat içinde açıklayacağı, aksi halde el koyma işleminin kendiliğinden kalkacağı hükmü karşısında gerekli güvencenin sağlanmış olduğu ileri sürülebilir ise de, bu gibi durumlarda yargıçların aksi kararlarına pek rastlanmadığından asıl yetkinin savcıya ve kolluk amirine ait olduğu açıktır. Bunun da kişi hak ve özgürlüğu için ciddi bir tehdit olduğu izahtan varestedir.”¹²²

Uygulamada her ay yargıçların maaşlarının savcılar tarafından hesaplanması ve sonrasında maaş bordrosunun hazırlanması, sağlık nedeniyle doktor raporu alan bir yargıcın raporunu evde geçirip geçirmedeğinin Adalet Bakanlığı'nın yazılı talimatı gereği savcı tarafından yargıcın konutunda bizatihi tespit edilerek belgelendirilmesi nesnel tarafsızlığı zedelemekte, hatta toplum nazarında yargıcın sahte rapor aldığı, savcının da yargıcı denetlediği kuşkusunu uyardırmakta, dolayısıyla yargıcın güvenilirliliğini tartışılır hale getirmektedir.¹²³

Bu noktada üzerinde önemle durulması gereken husus, yargıçların, ceza yargılamasının taraflarından biri olan CBS karşısında da kendilerini bağımsız hissetmeleri lüzumudur. Zira yargıç, koltuğu kırıldığında yenilenmesi, bilgisayarını bozulduğunda tamir edilmesi, odasının duvarları kirlendiğinde boyanması, kalemi bittiğinde temin edilmesi, odasına telefon bağlanması, kısacası kendisinin ve mahkemesinin her türlü ihtiyaçlarının karşılanması için adliyenin idari ve mali işlerini yürüten CBS ile sürekli bir ilişki içerisinde bulunmak

¹²¹ Müderrişoğlu, a.g.m.

¹²² Dursun, Hasan, *Nasıl Bir Yargı Reformu?*, Adalet, Ankara, 2009, s. 114.

¹²³ şahin, Kemal, “Yargıcın Tarafsızlığı”, *Eskişehir Barosu Dergisi*, Sayı: 11, 2006, s. 2.

zorundadır. CBS, tutuklama, tahliye, geceleyin arama, telefon dinleme vb. kararların verilmesini yargıçtan talep etmektedir. Yargıç, bu talepler hakkında bir karar verirken hak ve adalet düşüncesi ile mahkemesinin ve personelinin acil ihtiyaçları arasında sıkışıp kalmamalıdır.

Avukatların bu konudaki görüşleri, yargıçlar ve savcılar arasındaki yakın ilişkinin, kürsünün öte tarafından nasıl görüldüğü konusunda fikir verebilir. Av. Habibe Yılmaz Kayar, Türk Hukuk Sitesi'ndeki bir yazısında; "Karar için kısa bir ara verildiğinde bizler duruşma salonundan çıkarken savcı yargıçla aynı mekânda kalmaya devam ediyor. Bu, adil yargılanma, silahların eşitliği ilkesinin açık ihlali niteliğinde bir durum. Bu durumu birçok dosyamda bozma sebebi olarak öne sürmeme ve Yargıtay'da duruşmalı incelemede sözlü olarak dile getirmeme rağmen hiç de dikkate alınmadı" demiştir.¹²⁴ Yargıtay eski Başkanı Hasan Gerçeker'in açıklaması, sorunun yanıtıdır: "Savcıların heyetle aynı seviyede kalması uygun. Bizim sistemimizde yargıçların ve savcılarının teminatları aynı. Savcı sadece iddia makamını temsil etmiyor. Müdahilin ve sanığın haklarını da koruyor, lehte olan delili de topluyor. Bizim sistemimiz Avrupa sisteminden tamamen farklı."¹²⁵ Av. Murat Akif Tütüncü, "Ceza Yargılamasında Yargıç, Savcı ve Avukat İlişkileri" konulu panel duyurusunun ardından başlayan tartışmada, bir davada savunmasını yaptıktan sonra yargıcın "Avukat bey, savcıyla mütalaayı birlikte hazırlıyoruz, beraat istedi, daha neyi savunuyorsunuz?" dediğini aktarmış ve şu soruyu sormuştur; "Ben de merak ederdim mütalaa ile kararlar neden hep aynı?"¹²⁶

İstanbul Barosu Başkanı Av. Muammer Aydın; "Savcı dışarı çıkmalı görüşmede diyor, ara veriyor, savcı içeride ağız ağza. Soruşturma yapıyor, emniyetin getirdiği fezlekeyle savcı iddianame düzenliyor, tutuklama isteyecek, son saate kadar bekliyor, son saatte götürüyor bütün klasörleri, dosyayı, yargıcın önüne yığıyor. Peki, yargıç biliyor mu ne yapacağını, süresi yeterli mi incelemek için? Hayır. Ne olacak? Savcıya soracak, 'Sen biliyorsun dosyayı, kimi tutuklayayım, kimi tutuklamayayım?' 'Üçünü tutukla, ikisini bırak.

¹²⁴ <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3272> (11.12.2011).

¹²⁵ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/11514802.asp> (27.04.2009).

¹²⁶ <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=249386&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (11.06.2012).

Beşini tutukla, birini bırak.’ Böyle bir yöntem var mı, böyle yargılama var mı? Var tabii”¹²⁷ derken, Amasya Barosu Başkanı Av. Adnan Hasip Yalçın; “Üç sacayağından biri biziz diyoruz. Ama yine yargıç savcı ‘beş dakika müsaade, biz savcı beyle bir mütalaa edelim, ondan sonra sizi çağıralım, bu ara kararı yerine getirelim’ diyor”,¹²⁸ görüşünü dile getirmiş, Adana Barosu Başkanı Aziz Erbek de; “Örnek alınan Avrupa yargılama sisteminde savcılar, yargıçların girdiği kapıdan girmiyor, tamamen ayrı ve bağımsız binalarda çalışma yapıyor. Bizde olanın tersine, savcıyla birlikte dosyayı görüşmüyor, baş başa mütalaa oluşturmuyor. Böyle olduğu için de iddia makamı yüzlerce sayfadan ibaret iddianameler düzenliyor, yargıç, yetkisi olduğu halde bu iddianameleri reddedemiyor” iddiasını ortaya atmıştır.¹²⁹

Mardin Barosu Başkanı Av. Azat Yıldırım, Mardin adliyesinde istatistik yapılması durumunda, mahkeme kararlarının, % 99,9 oranında iddia makamının mütalaa yönünde çıktığının tespit edileceğini ileri sürmüştür.¹³⁰ Bingöl Barosu Başkanı Erdal Aydemir; “Hiçbir esas hakkında mütalaa aykırı, ağır ceza mahkemesinden karar çıktığına şahit olan var mı? Ya yüzde birdir ya yüzde ikidir. Bunun nedeni nedir? İşte adliyede yargıç ve savcılar kafa kafaya verir, dosyayla ilgili tartışılar, neticede onunla ilgili bir mütalaa gelir, mütalaa uygun bir karar çıkar, hatta ve hatta özellikle bilgisayarlardan sonra taşınabilir belleklere yüklenmiş. İşte taşınabilir belleği takıyor bilgisayara, mütalaa okuyor, yine taşınabilir bellek çıkıyor, karar yazılıyor. Yani böyle bir yargı böyle bir adalet anlayışı, böyle bir adalet arama olabilir mi?”¹³¹ sorusuna yanıt ararken Osmaniye Baro Başkanı Av. Hüseyin Sezgin “Karar makamının ve iddia makamının birlik içinde hazırladıkları iddia ve kararın, savunmanın yapıldığı gün, savunma tutanağı geçmeden önce, duruşma sa-

¹²⁷ TBB, 19. *Baro Başkanları Toplantısı*, 17-18.04.2010, s. 63, Ankara, TBB Yayınları: 180, Ankara, Haziran 2010, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/19bb.pdf> (22.01.2012).

¹²⁸ TBB, 18. *Baro Başkanları Toplantısı*, 22.11.2009, s. 69, Ankara, TBB Yayınları: 169, Ankara, Ocak 2010, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/18bb.pdf> (22.01.2012).

¹²⁹ TBB, 31. *Olağan Genel Kurulu Tutanağı*, Adana, 7-8 Mayıs 2011, s. 54, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/31ogkt.pdf> (22.01.2012).

¹³⁰ TBB, 21. *Baro Başkanları Toplantısı*, 22.01.2011, s. 145, Ankara: TBB Yayınları: 204, Aralık 2011, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/21bbb-411.pdf> (22.01.2012).

¹³¹ *a.k.*, s. 67-68.

lonlarındaki monitörlerden taşınabilir belleklere alınarak, kararların savunmadan önce verildiğini ne yazık ki bütün meslektaşlarım gibi ben de görmekteyim”¹³² diyerek yukarıdaki görüşleri desteklemiştir. Denizli Barosu Başkanı Av. Adil Demir mevcut sistemi, “*savcıyı da yargıçla beraber başka duvar arkasına alan sistem*” olarak nitelendirmiştir.¹³³ Ankara Barosu Başkanı Av. Semih Güner, savcılarının, yargıçlarla aynı kurula tabi olmalarına ve yakın ilişki içinde bulunmalarını eleştirmektedir: “Eğer siz, savcılarını o kuruldan çıkarırsanız, örtülü yargılamayı her gün adliyelerde yaşarsınız; fısıldaşarak, ağızlarını kapatarak savcıyla yargıcın karşısında duran sanığı yargıladıklarında, bu onursuzluğu görmeye devam edersiniz.”¹³⁴

İddia makamında bulunan savcılarının, yargı makamını temsil eden yargıçlar ile bütünlük görüntüsü sergilemeleri bulunmaları yargının bağımsız görünmesini engelleyen en önemli etkenlerden biridir.¹³⁵ Özak’un da haklı olarak belirttiği gibi ceza yargısında iddia görevi, suçtan zarar gördüğü kabul edilen toplum adına devlete düşmektedir. Devleti ise mahkemede savcılık temsil etmektedir. Köklü ve kalıcı bir yargı reformundan ve dolayısıyla yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesinden söz edilebilmesi için mutlaka, her zaman yürütme erkinin gücünü arkasına alan savcılık kurumunun yargı örgütü içindeki konumunun yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu ülkemizde bir türlü gerçekleştirilemeyen yargı reformunun temel sorunudur. Savcılık bir kamu organı olsa da nihayetinde ceza yargılamasında davacıdır. Başka bir deyişle ceza yargılamasında toplum dolayısıyla devlet adına iddia makamını temsil etmektedir. Bu temsil yetkisi sadece yargılama aşamasında kalmamakta, özellikle ilk derece adli örgütünü yani mahkemeleri yönetmeyi, temsil etmeyi, mali yetkiler başta olmak üzere mahkemelerin tüm gereksinmelerini belirlemeyi de kapsamaktadır. Böylece, savcılık yanlış bir yaklaşımla hem yargısal bir kurum gibi algılanmaktan doğan gücü

¹³² TBB, 24. *Baro Başkanları Toplantısı*, 12.11.2011, s. 152, Ankara, TBB Yayınları: 208, Ankara, 2011, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/24bbb-414.pdf> (22.01.2012).

¹³³ TBB, 19. *Baro Başkanları Toplantısı*, s. 116.

¹³⁴ TBB, 4. *Baro Başkanları Toplantısı*, 15.12.2002, s. 41, Ankara, TBB Yayınları: 70, Ankara, Aralık 2002, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/4bbt-2002-273.pdf> (22.01.2012).

¹³⁵ TBB, *Yönetim Kurulu Çalışma Raporu*, Antalya, 21-22 Mayıs 2005, 28. Olağan Genel Kurulu, Ankara: TBB Yayınları: 82, s. 8, http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/2005_tbb_calisma_raporu.pdf (22.01.2012).

ve ayrıcalığı, hem de Adalet Bakanlığı'na dolayısıyla yürütmeye bağlı olmaktan kaynaklanan idari ve mali yetkileri kullanmaktadır. Yerel mahkemelerdeki başsavcılarının konumu, etkinliği ve yetkileri ile adalet komisyonu başkanlarının konumu, etkinliği ve yetkileri kıyaslandığı zaman, iddia makamını/devleti/yürütmeyi temsil eden savcı ile millet adına karar veren yargıç arasındaki fark çok net bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu çarpık ve hukuka aykırı uygulama yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesinin gerçekleşmesi önünde başlı başına bir engeldir. Başka bir anlatımla savcılık kurumunun yargı içindeki yeri ve konumu yeniden belirlenmeden yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesini sağlamaya olanak yoktur. Belirtilen nedenlerle savcılık kurumunun sadece savunma örgütüyle olan ilişkileri değil yargılama içinde yargıçlık kurumuyla olan ilişkileri de yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi yönünden yeniden gözden geçirilmelidir.¹³⁶

Adliye Yönetiminde Etik Sorunu

Etik¹³⁷ olgusunun adliye yönetimini ilgilendiren boyutu, yönetici görevi tevdi edilen kimi Cumhuriyet (baş)savcılarının etiğe uygun olmayan davranışlardır. Şimdiye kadar, staj ve görev yaptığımız beş adliyenin dördünde, Cumhuriyet başsavcıları, odalarını baştan aşağı yenilediler. Kimi mülki amirler ve yüksek kademedeki bürokratlarda görmeye alıştığımız davranışlar ne yazık ki, zamanında bu tür davranışları eleştiren hukukçular tarafından da yapılmaya başlandı.¹³⁸ Örneğin Düzce Adliyesi'ne mefruşat alımı için yayımlanan ihale ilanında, Cumhuriyet başsavcısının odasına giden koridor için mefruşat alınacağı belirtilmiştir.¹³⁹ Bir başka örnek Doğubayazıt adliyesindeki Cumhuriyet başsavcısı ile adalet komisyonu başkanının makam odaları arasındaki büyüklük ve tefrişat farklılığıdır.¹⁴⁰ Keza

¹³⁶ Özok, Özdemir, "Danıştay'ın 141. Kuruluş Yılı Dönümü ve İdari Yargı Günü Açış Konuşması", s. 39, 10.05.2009, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/d141-09.pdf> (23.01.2012).

¹³⁷ Etik sözcüğü, Yunanca "karakter" anlamına gelen "ethos" sözcüğünden türemiştir. "Karakter" ve "alışkanlık" anlamlarını içermektedir (Uzun, Yaşar, "Kamu İdarelerinde Etik Yönetim", *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 80, Ocak-Mart 2011, ss. 33-56, s. 35).

¹³⁸ <http://www.kenthaber.com/karadeniz/ordu/Haber/Genel/Normal/valinin-makam-araci-tartisma-konusu/> (26.11.2010).

¹³⁹ <http://www.dgmarket.com.tr/tenders/np-notice.do~2257224> (24.01.2010).

¹⁴⁰ <http://www.dogubeyazit.adalet.gov.tr/htmls/adliyemiz.html> (19.08.2010).

İnebolu adliyesi internet sitesindeki fotoğraflar, yargıç ve savcılardan makam odaları arasındaki farkı hiçbir yoruma yer bırakmayacak açıklıkta göstermektedir. Cumhuriyet savcısı makam odasında Adalet Bakanlığı bayrağı da gözden kaçmamaktadır.¹⁴¹ Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ülkemizde, ağır ceza merkezi olsun olmasın hemen hemen tüm adliyelerde başsavcı veya kıdemli savcı odaları diğer odalardan geniş ve gösterişlidir.¹⁴² En küçük ilçe adliyesinden büyükşehir adliyelerine kadar durum bundan farklı değildir. Beş yargıç ve savcının görev yaptığı adliye için iki adet klima satın alıp birisini kendi odasına, diğerini duruşma salonuna koyma (Örn. Gökçeada Adliyesi), tüm yargıç ve savcılar adına banka ile maaş anlaşması yapıp promosyon olarak makam aracı edinme (Örn. Uşak ve Bandırma Adliyeleri), yapılması planlanan adliye binasında denize bakan tüm odaları savcılara tahsis etme¹⁴³ (Örn. Tekirdağ, Çanakkale ve Akçakoca Adliyeleri), kendi oturduğu lojmanın kapısını çelik (Örn. Van Adliye lojmanları), balkonunu pimapen (Örn. Çatağ Adliye lojmanı), odasının kapısını sünger yaptıрма (Örn. Akyazı, Niksar, Çerkezköy ve Emet eski Adliyeleri), olmayan makam arabası için hükümet konağının bahçesinde üstü kapalı özel bölüm inşa ettirme (Örn. Gölcük Adliyesi), odasına giden koridora kırmızı halı döşetme (Örn. Sakarya Adliyesi) gibi buraya yazamayacağımız kadar çok nesnellikten uzak davranışları etik yönetim olgusu ile bağdaştırmak mümkün değildir.¹⁴⁴

Her hareketi kontrol edilmek suretiyle baskı ve zapturapt altında tutulmak istenen, Cumhuriyet savcısına içinde hiçbir suç unsuru

¹⁴¹ http://www.inebolu.adalet.gov.tr/makam_odalari.htm (19.08.2010).

¹⁴² Söke Yargıç Erkan İlbağ; ağır ceza merkezi olmayan yerlerde yeni yapılan adliye saraylarında dahi kıdemli savcı odasının büyük ve daha gösterişli düzenlendiğini ve eski uygulamaların halen devam ettiğini üzümlük görüldüğünü belirtmiştir. <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=210282&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (25.12.2008).

¹⁴³ Tekirdağ adliye binasının projesi, Bilgi Edinme Kanunu kapsamında talep edilmiş ancak projenin gönderilemeyeceği belirtilmiştir. Bu defa, projenin gönderilmesi yerine, denize bakan taraftaki tüm odaların Cumhuriyet savcılarına tahsis edilip edilmediği sorulmuş, buna da olumsuz yanıt verilmiştir.

¹⁴⁴ Samsun Yargıç Resmîye Sürmeli www.adalet.org sitesindeki yazısında; makam aracına flama takan, kapısına kırmızı halı döşeyen, yargıç-savcı meslektaşlarını randevu ile kabul eden, tayinle gelen meslektaşına “hoş geldin” ziyareti yapmak yerine kendi odasına gelip “ben geldim” diye tekmil vermesini bekleyen hatta gelen ziyaretçinin önemine binaen önüne kırmızı halı seren başsavcılar gördüğünü belirtmiştir. <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=340891&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (12.05.2011).

taşımayan bir cevabi yazı yazdığı için soruşturma geçiren yargıçlar, bir başsavcının, objektifliğe, iyi niyete ve etik ilkelere uygun olmayan davranışına tepki göstermekten çekinmektedirler. Giegerich, ülkemizdeki yargıç ve savcı şikâyetleri hakkında; “Bunların birçoğu haklı bir sebebe dayanmamakta ve ilgili yargıç ve savcının durumdan haberi bile yoktur. Açıkça görülüyor ki, ülkede herhangi bir yerde birilerinin hoşuna gitmeyen bir durum olduğunda şikâyeti başkente gönderme alışkanlığı yaygındır” saptamasında bulunmuştur.¹⁴⁵ Giegerich’in isabetli şekilde belirttiği üzere yargıç ve savcılar hakkında isimsiz ve imzasız dilekçelerle yapılan ihbarlar ciddiye alındığı için bir yargıç, yukarıda örneklerini verdiğimiz durumlar nedeniyle başsavcı ile sürtüşmeye girmeyi göze alamamaktadır.¹⁴⁶

Makam odasını yüksek harcamalar yaparak yenilemek ya da pahalı bir makam aracı satın almak ya da daha dar ölçekte; hizmet aracını makam arabası olarak kullanmak eylemleri, temizlik firmasının bazı elemanlarını mesai saatleri içerisinde evine gönderip, temizlik yaptırmaktan¹⁴⁷ daha az etik değildir. Bu tür davranışlar; etik davranış ilkelerinden olan, görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci, kamu malları ve kaynaklarının kullanımı ve savurganlıktan kaçınma, tarafsızlık, hesap verme sorumluluğu ilkelerine aykırıdır.

Adliyelerde, müfettişler tarafından yapılan denetimler uygunluk denetimi mahiyetinde değildir. Bir tarafta yargıç odasındaki tefrişatın eskiliği, diğer tarafta başsavcısı odasındaki tefrişatın gösterişliliği göz önünde iken bu durumun sorgulanmadığı ve olağan karşılandığı görülmektedir. Neden yargıç odasının tefrişatının mesleğin gerektirdiği saygınlığa uygun olmadığı, bunun için neden harcamaya değer görülmemektedir. Bu ekonomik güç, yani yargıç, savcı ve adli

¹⁴⁵ Giegerich, Thomas, “Yargının Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve İdaresi Hakkında Rapor”, Fasil 23: Yargı ve Temel Haklar Hakkında 17-21 Ocak 2011 Tarihlerinde Gerçekleştirilen Uzman Heyetinin Görüşü, s. 26, 1 Ağustos 2011, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dosyalar/yargininbagimsizligi.pdf> (08.05.2012).

¹⁴⁶ Fethiye yargıç Hulusi Tahir İlgenli görüşümüzü desteklemiştir: “Mahkemelelerin üzerinde başsavcılık idari vesayeti (personel, araç gereç, oda, internet sitesi, telefon, faks, lojman hizmetleri gibi) tüm idari konularda devam etmektedir. Bunlara aykırı davranmanız ise yargıç olarak bireysel kahramanlıklara girmeniz ve çevrenizde geçimsiz olarak yaftalanmanıza yol açar. Adliyeye gelen ödeneği başsavcı tamamen kendisi harcar. Hesap sorduğunuzda size bir sürü gerekçe gösterir. Sadece ters düşmeyi ve huzurunuzun bozulmasını göze alırsanız bir şeyler elde edebilirsiniz.” www.adalet.org (31.08.2010).

¹⁴⁷ Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 06.05.2009 tarihli, 2007/33 E., 2009/19 K.

birimlerden gelen talepler nedeniyle artan rolünden ötürü başsavcılarının yetki alanları mahkeme ve yargıçlar aleyhine genişlemekte, “amir” pozisyonları pekişmektedir. Kısacası hiyerarşi, ekonomik güce göre şekillenmektedir. “Bir kimsenin, yaptıklarından ötürü başka bir otoriteye açıklamada bulunması”¹⁴⁸ olarak tanımlanan ve son yıllarda yönetim literatürünün önemli kavramlarından biri haline gelen hesap verebilirlik bir kimsenin sorumluluklarını ne gibi yollarla ya da nasıl yerine getirdiğini açıklaması, ortaya koyması ve ispat etmesini gerektirir. Bilgi vermeyi zorunlu kılar. Kamusal yetkilerin yanlış kullanımını ve suiistimalini önler. Zabıt kâtibini sekreter, gardiyayı şoför yapan, adliye otoparkında kendisine ait araç için üstü kapalı ayrı bir yer yaptıran, hizmet aracını makam arabası olarak kullanan Cumhuriyet başsavcısından etik ilkelere aykırı bu davranışlarının nedeni sorulmalıdır, meğerki bu eylemleri gerçekleştirebilme imkânını sağlayan yetkiler/konum, bizzat hesap sorması gereken otorite tarafından kendisine bahşedilmemiş olsun. Cumhuriyet başsavcısı, bu yönüyle de denetime tabi tutulmadığı sürece hesap verme/sorma anlayışı, yasaların çizdiği dar kalıplar içerisinde kalmaya ve biçimsel bir anlayışla sınırlı şekilde uygulanmaya devam edecektir.

Bazı başsavcılarının kamusal etiğe aykırı davranışları yolsuzluk boyutuyla değil, kimi zaman farklı olma, kimi zaman amir görüntüsü verme çabası, kimi zaman da mülki amirlerle rekabet etme isteği nedeniyle kamu kaynaklarının verimsiz ve gereksiz kullanımı şeklinde kendisini göstermektedir. Ancak genel olarak yönetim, özel olarak da etik konusu, ağırlıklı olarak sistem sorunu olarak ele alınmalıdır. Sistemin insan davranışları üzerindeki etkisi sanıldığından daha büyüktür.

Bir Yargıcın Hal Kâğıdından Yansıyan “Bağımsız” Yargının Hal-i Pür Melali

Yargı camiası içindeki çoğu kişinin bildiği ancak soruşturma geçirmek endişesi ile dile getirmeye çekindiği, mahkeme kararları üzerindeki Cumhuriyet başsavcısı takibi başka bir önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Halen Adana Yargıcı olan Yaşar Sezikli, 30.04.2012 tarihinde, HSYK tarafından faaliyete geçirilen ve

¹⁴⁸ Balcı, Asım, “Kamu Yönetiminde Hesapverebilirlik Anlayışı”, *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar*, (Ed. Asım Balcı ve Diğerleri), Seçkin, Ankara, 2003, s. 116.

sadece Ulusal Yargı Ağı (UYAP) bağlantılı bilgisayarlardan erişilebilen “Yargı Kürsüsü” platformunda, yargı bağımsızlığının özümsemiği toplumlarda infial yaratması gereken bir olaydan bahsetmiştir. Sezikli’nin anlattığına göre, Malatya’da görevli olduğu dönemde yapılan olağan adliye teftişi sonrası hakkında düzenlenen hal kâğıdında “Cumhuriyet başsavcısı, verdiği kararlardan memnun değil” yazmaktadır. Yargıç Sezikli bu cümlelerin hal kâğıdından çıkarılması için Malatya İdare Mahkemesi’ne dava açmıştır. Mahkemenin 16.02.2012 tarih, 2011/3310 esas ve 2012/1813 karar sayılı kararında tek paragrafa sığdırılan gerekçede “Bu duruma göre, davacının görev yaptığı mahkemeye getirilen tavsiyeler, hal kâğıdı ve ekindeki bilgi ve belgeler bir arada incelendiğinde; davacının hal kâğıdının orta olarak düzenlenmesinin somut gerekçelerinin ve maddi dayanaklarının bulunduğu, hal kâğıdına takdir edilen notun, bilgi ve belgelerle uyumlu olduğu, maddi ve usuli bir hatanın bulunmadığı, hal kâğıdı düzenlenirken objektif ölçüler içinde kalındığı, taraflı davranıldığına ilişkin bilgi ve belgeye rastlanmadığı görülmekle, dava konusu hal kâğıdında hukuka aykırılık bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır” denilerek davanın reddine karar verilmiştir. Kararda, hal kâğıdındaki “Cumhuriyet savcılarının mevzuattan kaynaklanan haklı ve yerinde taleplerini genellikle gerekçelendirmeden reddetmesinin CBS nezdinde rahatsızlığa neden olduğu” tespitine yönelik itiraz değerlendirilmemiştir.

Hukuki ihtilafın ortaya çıktığında tarafların yargıya gitmelerinin amacı, yargının adaleti gerçekleştirmenin temel unsuru olduğu ve adaleti gerçekleştirmekle görevli kişinin, olayın taraflarına karşı bağımsız kılındığı düşüncesidir. Bu sebepten ötürü yargıçlar ihtilafın taraflarına karşı da bağımsız olmak zorundadır.¹⁴⁹ Yargıcın kişiliği, davanın tarafları ile ilgili olarak herhangi bir töhmet altında bulunmamalıdır. Taraflarca, yargıcın, dava ile ilgili olarak tarafsız ve objektif olarak karar vereceği görüşü kabul görmeli¹⁵⁰ ve devlet ve toplum yaşamında her alanda son sözü söylemek göreviyle yükümlenmek suretiyle son derece ağır bir sorumluluk altında olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır. Yargıç Sezikli, verdiği ya da vermediği kararlar ile ceza yargılamasının taraflarından biri olan CBS’yi memnun

¹⁴⁹ Özer, Atilla, *Türkiye’de ve Çeşitli Ülkelerde Yargı Bağımsızlığı ve Hâkim Teminatı*, Turhan, Ankara, 2009, s. 249.

¹⁵⁰ a.k., s. 19.

edemediği için teftiş sonucunda “Orta” not almış ve Malatya’dan Adana’ya tayin edilmiştir. Her platformda dile getirilmesi gereken bu olay, yargı(ç) bağımsızlığı konusunda bulunduğumuz içler acısı noktayı göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Mahkeme Yanındaki Savcılıktan, Savcılık Bünyesinde Mahkemeye

Yargı kavramının ne anlama geldiğinin yargı organları ve ilgili birimler nezdinde bile anlaşılamadığı ve neredeyse tüm yargı uygulayıcıları mevcut yapılanma içinde gözlerini açtıkları için adliyelerdeki *de facto* yönetim, örgütsel körlüğe neden olmakta ve bu örgütlenme biçiminin, yargı bağımsızlığına aykırı olduğu fark edilememektedir. Oysa birey devlete karşı korunacaksa, devlet adına yerine getirilen iddia faaliyetine karşı da korunmalıdır. Onun için kanunlar, kişinin hürriyetinin sınırlanması koşullarının varlığı, bireyin üstünün, evinin ve işyerinin aranması, haberleşme ve iletişimin dinlenmesi vb. konularda savcının değil yargıcın karar vermesini uygun görmüştür zira savcı devlet adına hazırlık soruşturması yapma işlevini yerine getirmektedir. Fakat mevcut yapılanmada adliyeler CBS’nin idari ve mali vesayeti altında bulunduğundan CBS’nin tutuklama, arama, el koyma vb. taleplerinin bağımsız yargı tarafından değerlendirilmesinden ziyade, sanki kurum amirinin isteminin alt birim tarafından yerine getirilmesini andıran bir görünüm arz etmektedir.¹⁵¹ Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcısı’nın, tutuklama yetkisinin yegâne sahibi yargıç olduğu halde Dicle Üniversitesi’nde düzenlenen bir törende Kürtçe ve çeşitli dillerde şarkılar söylenmesi üzerine, kendinden emin biçimde “2006 yılında buraya ilk geldiğimde böyle bir programa katılmış olsaydım ve burada böyle bir parça söylenmiş olsaydı bu töreni terk eder, bu parçayı söyleyen herkesi gözaltına alır, tutuklatırdım”¹⁵² demesinin nedeni, yukarıdaki saptamaların yanında kurumların bütünleşmiş ve yargıçların, başsavcının otoritesini kabullenmiş olmalarıdır.

Sorunun uygulamaya yansıyan boyutu, sorunu önemsiz görenlere yanıt niteliğindedir. Adli Tıp Kurumu Kadıköy Adli Tıp Şube Müdürlüğü’nce Amasya/Gümüşhacıköy CBS Mutemetliği’ne gönderilmek üzere Kadıköy CBS tarafından yazılan 15.04.2010 tarih ve 2010/29 sayılı yazı algılamanın ulaştığı sayfayı göstermesi bakımın-

¹⁵¹ Müderrisoğlu, a.g.m.

¹⁵² <http://gundem.milliyet.com.tr/-2006-yilinda-olsaydik-burdaki-herkesi-tutuklatirdim/gundem/gundemdetay/03.06.2011/1398167/default.htm> (04.06.2011).

dan önemlidir. Yazıda, mahkemeler için “başsavcılığımıza bağlı ilgili mahkemelere” ifadesi kullanılmıştır.

Benzer şekilde, Tekirdağ Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüğü’nce Tekirdağ CBS’ye hitaben “Nezdinizde görev yapan Ağır Ceza Mahkemesi” ya da Konya Emniyet Müdürlüğü’nce “Çerkezköy CBS Asliye Hukuk Mahkemesine” şeklinde yazılar gönderilmesinin altında yatan neden, adliyelerde de mülki idaredekine benzer bir hiyerarşi bulunduğu görüntüsü, Cumhuriyet başsavcısının mülki amir, yargıçların, birim müdürü olduğu düşüncesidir. CBS’ye gönderilen resmi yazılarda “mahkemeleriniz” ifadesine sıkça rastlanmaktadır. Adliyelerde ve Yargıda Görev Yapan Tüm Bilirkişiler Derneği Başkanlığı tarafından Manavgat CBS’ye gönderilen “Sayın Başsavcılığımızdan Talebimiz” başlıklı yazı iyi bir örnek teşkil edebilir. Ankara’ya yazılacak talimatlarda bilirkişi adının belirtilmesini ve listeden seçilmesini isteyen dernek, yazıyı şu cümlelerle sonlandırmıştır: “Bu nedenle ekte sunulan listenin takdirleriniz doğrultusunda Başsavcılığınız görev alanı içindeki Cumhuriyet savcıları, Tüm Mahkemelere, İcra ve İflas Müdürlüklerine ve tüm yazı işleri müdürlüklerine bilgi bakımından duyurulmasına Emir ve Müsaadelerinize Arz Ederiz.”

Sakarya CBS tarafından Karasu CBS’ye yazılan ve Cumhuriyet savcısının imzasını taşıyan 29.07.2010 tarih, 2488 sayılı ve 11.08.2010 tarih, 2603 sayılı yazılarda; “... Ceza İnfaz Kurumu’nda tutuklu ... ile ilgili dilekçenin Karasu Cumhuriyet Başsavcılığı Asliye Ceza Mahkemesi’ne gönderilmesi...” ifadesi kullanılmıştır.¹⁵³

Uygulamadaki bu durumun sonucu olarak adliye kavramının yerini giderek CBS kavramı almaya başlamıştır. Bürokrasinin yetkisini genişletme eğilimi, kendilerini Adalet Bakanlığı bürokrasisinin taşradaki temsilcisi olarak gören başsavcılar tarafından da benim-

¹⁵³ “Adliyelerin büyük çoğunluğunda (% 90’dan fazla), başsavcıların kendilerini ayrı bir eyalet gibi konumlandırıp, komisyon başkanlıklarını (ancak ne hikmetse hiç bir komisyonunun bu durumdan şikâyet ettiğini görmedim, bu nedenle onların hakkını savunmak içimden gelmiyor ama buna rağmen bir yargıç olarak bu durumu yine de sindirmek zor) ve özellikle mahkemeleri ve yargıçları görmezlikten gelme durumları var. Bazı adliyelerde, yargıçlar duruşma salonunu oda gibi kullanırken, başsavcılar üç dört oda büyüklüğünde sekreter girişli odalar kullanıyor. Vatandaş mevcut durumu görünce, ‘adliyenin amiri’ diyerek mahkeme yargıcını, başsavcıya şikâyet etme yoluna gidiyor.” Sartık, İhsan, <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=374914&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (26.012012).

senmekte, idarede olduğu gibi adliyede de bir hiyerarşik yapı oluşturulmaya çalışılmaktadır.¹⁵⁴

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü tarafından Kocaeli CBS'ye gönderilen 01.07.2010 tarih ve 44139 sayılı yazıda, son on yılda meydana gelen boşanma davaları hakkında mahkeme kayıtlarının tetkiki sonucu elde edilecek verilerin gönderilmesi gerektiği bildirilmiş ve yazıya bir de tablo eklenmiştir. Yazıda istenen, mahkeme kayıtlarının CBS tarafından incelenerek tablonun doldurulmasıdır ki tablonun üst kısmındaki "... Cumhuriyet Başsavcılığı" ibaresinden çıkan sonuç da budur. Lakin Kocaeli CBS tarafından UYAP üzerinden mahkemelere gönderilen 02.07.2010 tarih ve 4124 sayılı yazıda, yazı gereğinin yerine getirilmesi için evrakın mahkemelere dağıtılmasına karar verilmiş ve tablonun doldurularak belirli bir sürede CBS'ye gönderilmesi istenmiştir. Adalet Bakanlığı, mahkemelere emir ve talimat verilemeyeceği, genelge gönderilemeyeceği anayasal ilkesinden hareketle yazı gereğinin yerine getirilmesini mahkemelerden değil CBS'den istediği halde Cumhuriyet başsavcısı, kendisini Adalet Bakanlığı'nın temsilcisi, mahkemeleri de kendisine bağlı birer birim olarak görüyor olmalı ki, yürütmedeki idari işleyişi ve hiyerarşiyi örnek alarak, üzerinde "... Cumhuriyet Başsavcılığı" yazan tabloyu doldurma görevini mahkemelere devretmek istemektedir. Yine Kocaeli CBS tarafından mahkemelere gönderilen 02.07.2010 tarihli "Kocaeli Adalet Dairesi Fazla Çalışma Programı" belgesinde, il ya da ilçedeki bir birim müdürü tarafından imzalanan evrakın altına mülki amir tarafından yazılan "Olur" yazısına özenilmiş olmalı ki, yargıcın imzası altına Cumhuriyet başsavcı vekili için "Olur" açılmıştır. Yargıç tarafından imzalanan belge, ancak yetkili Cumhuriyet başsavcı vekilinin onayı ile işleme konulabilecektir.

¹⁵⁴ HSYK eski Başkanvekili Kadir Özbek bir röportajında; "Yürütmenin (Bakanlığın) teşkilat üzerinde ağır bir etkisi var. Size bazı başsavcılarımızın kartlarını gösteriyorum. Ambleme bakar mısınız ne yazıyor? ADB yazıyor" demiştir. Özbek, "İyi de o zaman hangi yargı bağımsızlığından söz ediyoruz?" sorusuna; "Evet, durum bu işte. Maalesef öyle bir işlemler ki, arkadaşlarımız özel kartlarında bile Adalet Bakanlığı ibaresini kullanabiliyorlar. Gittiğimiz yerlerde mümkün olduğu kadar kendilerini uyarmaya çalışıyoruz. Yeni yapılan adalet saraylarına bakınız. Tümü Adalet Bakanlığı'nın amblemleri ve flamalarıyla süslüdür. Oysa oraları Adalet Bakanlığı'nın hizmet sağladığı binalardır. Geçen yıl mesleki bir toplantı için bir adliyeyi ziyaret ettiğimde ağır ceza mahkemesinin duruşma salonunda Türk bayrağının yanında Adalet Bakanlığı'nın flamasının asılı olduğunu görünce kendilerini uyardım. Kaldırılmasını istedim" yanıtını vermiştir ("Yargıyla Oynamak Ters Teper", Kadir Özbek Röportajı, *Cumhuriyet*, 11.04.2010).

Yaşananlar bunlarla sınırlı değildir. Cumhuriyet savcılarını tarafından mahkemelere gönderilen yazılarda nezaket sınırları zorlanarak “acele”, “derhal”, “herhangi bir gecikmeye meydan verilmemesi”, “gereği rica olunur” gibi ibareler içeren yazılar gönderilmekte, bazı adliyelerin internet sitelerine “idari yapı” sekmesi konulmaktadır¹⁵⁵ ve hiyerarşi görüntüsü altında, başsavcı, üyesi olduğu komisyonun başkanının üstü olarak gösterilmektedir.¹⁵⁶ Eyüp Adliyesi internet sitesinde “teşkilat yapısı” sekmesi altında CBS, hiyerarşinin en üstündeki birim olarak sunulmuştur.¹⁵⁷ Aksaray Adliyesi internet sitesinde hiyerarşi “teşkilat yapısı” adı altında şekillenmiş ve AKB’ye, “diğer birimler” başlığı altında yer verilmiştir.¹⁵⁸ Manavgat Adliyesi internet sitesi, “Manavgat CBS” şeklinde adlandırılmış, başlığın hemen altına, mahkeme yönetimine destek projesinin uygulandığı adliyelerden biri olması nedeniyle “Pilot Adliye” ibaresi konulmuş,¹⁵⁹ CBS adliyede bir birim iken adliye, CBS bünyesinde bir yapı gibi sunulmuştur. Sitenin künyesi, “Manavgat CBS Resmi Web Sitesi”dir. Ayrıca sitede, mahkemeler ve AKB, “Manavgat CBS Birimleri” başlığı altında konumlandırılmışlardır.¹⁶⁰ Zonguldak Adliyesi internet sitesinde AKB; CBS, ceza ve hukuk mahkemelerini içine alan “Birimler” başlığı altında değil, bu başlık altındaki “Diğer birimler” sekmesinde yer almaktadır.¹⁶¹ Bazı internet sitelerinde ise AKB’ye ilişkin bilgiye, “mahkemeler” sekmesinden ulaşılabilir.

¹⁵⁵ Örn. <http://www.kars.adalet.gov.tr/> (24.12.2008), <http://www.kadikoy.adalet.gov.tr/index2.asp?cbassavci=1> (20.02.2010)

¹⁵⁶ Bu konuda Kars CBS’ye bilgi edinme talepli yazdığımız yazıya verilen 08.12.2010 tarih ve 6506 sayılı yanıtta; “Protokolde Kars Adalet Dairesi’nin il Cumhuriyet başsavcısı tarafından temsil edildiği, Kars Adalet Dairesi’nin internet sayfasında yapılan sıralamanın protokolü temsil etmediği ancak Cumhuriyet başsavcısının adli yönden merkez ve mülhakatta görevli Cumhuriyet savcılarını, personeli ve ili temsil ettiği, komisyon başkanının ise merkez ve mülhakatta görevli hâkimlerle personeli temsil ettiği, internetteki sıralamanın bu hususlar dikkate alınarak yapıldığı” belirtilmiştir.

¹⁵⁷ <http://www.eyup.adalet.gov.tr/> (19.02.2010).

¹⁵⁸ <http://www.aksaray.adalet.gov.tr> (20.06.2010).

¹⁵⁹ Bilgi edinme talepli yazımıza verilen yanıtta, sitedeki düzenlemeler ‘aksaklık’ olarak nitelendirilmiş, sehven yapıldığı bildirilmiştir.

¹⁶⁰ <http://www.manavgat.adalet.gov.tr/> (18.08.2010).

¹⁶¹ <http://www.zonguldak.adalet.gov.tr/> (04.06.2010).

mektedir.¹⁶² Hatay Adliyesi¹⁶³ internet sitesinde AKB, sıralamada, CBS'ye bağlı denetimli serbestlik şube müdürlüğü biriminden sonra, Adıyaman Adliyesi internet sitesinde ise adli sicil şefliği dışındaki tüm birimlerin altında kendisine yer bulabilmiştir.¹⁶⁴ Diyarbakır, Bingöl, Bitlis, Ağrı, Kayseri, Niğde, Sincan ve Nevşehir Adliyeleri internet sitelerinde AKB'ye yer dahi verilmemiştir.¹⁶⁵ Muş adliyesi internet sitesine girenler “Muş CBS'ye hoş geldiniz” cümlesiyle karşılanmaktadır.¹⁶⁶ Keza Cumhuriyet başsavcısına özel bir bölümün ayrıldığı Fethiye Adliyesi internet sitesi, Fethiye CBS, mahkeme ve yargıçların bağlı bulunduğu birim algılamasına yol açabilecek şekilde tasarlanmıştır.¹⁶⁷ Sincan, Uşak, Kütahya ve Hınıs Adliyeleri internet sitelerine giren ziyaretçileri Cumhuriyet başsavcısının resmi karşılamaktadır.¹⁶⁸ Kimi adliyelerin internet siteleri, “... CBS” şeklinde açılmakta¹⁶⁹ (bkz. örn. Elazığ¹⁷⁰ ve Kayseri¹⁷¹ Adliyeleri internet siteleri), arama motorlarında “... Adliyesi” biçiminde arama yapıldığında karşımıza “... CBS” biçiminde sonuç çıkmakta (bkz. örn. Kütahya CBS internet sitesi¹⁷²), Cumhuriyet başsavcı vekilleri

¹⁶² Örn. <http://www.eskisehir.adalet.gov.tr/> (21.06.2010), <http://www.karsiyaka.adalet.gov.tr/> (02.06.2010), <http://www.bakirkoy.adalet.gov.tr/> (24.01.2010).

¹⁶³ <http://www.hatay.adalet.gov.tr/> (12.08.2009).

¹⁶⁴ <http://www.adiyaman.adalet.gov.tr/> (18.06.2010).

¹⁶⁵ <http://www.diyarbakir.adalet.gov.tr/index1.html> (18.06.2010), <http://www.bingol.adalet.gov.tr/> (18.06.2010), <http://www.bitlis.adalet.gov.tr/> (17.06.2010), <http://www.agri.adalet.gov.tr/> (17.06.2010), <http://www.kayseri.adalet.gov.tr/> (02.06.2010), <http://www.nigde.adalet.gov.tr/> (02.06.2010), <http://www.sincan.adalet.gov.tr/> (18.06.2010), <http://www.nevsehir.adalet.gov.tr/> (02.06.2010).

¹⁶⁶ <http://www.mus.adalet.gov.tr/> (12.08.2009).

¹⁶⁷ <http://www.fethiye.adalet.gov.tr/> (12.08.2009).

¹⁶⁸ Örn. <http://www.sincan.adalet.gov.tr/> (18.06.2010), <http://www.usak.adalet.gov.tr/> (12.08.2009), <http://www.kutahya.adalet.gov.tr/> (05.08.2011), <http://www.hinis.adalet.gov.tr/> (03.06.2010).

¹⁶⁹ 23.12.2008 tarihinde <http://www.bakirkoy.adalet.gov.tr> adresindeki Bakırköy Adliyesi internet sitesine girildiğinde büyük puntolarla “Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı” ve altındaki sekmelerde küçük puntolarla “Birimler” başlığı altında yargıçlara yer verilmiş olması, hukukçuların üye oldukları bilgi paylaşım platformu www.adalet.org sitesinde “Bakırköy CBS’de Çalışan Yargıçlar” başlığı altında site üyelerine duyurulmuş, yargıçlar tarafından yapılan eleştirilerin ardından ertesi gün, sitenin açılış sayfası “Bakırköy Adliyesi” olarak değiştirilmiştir. <http://www.adalet.org/forum2/aranangoster.php?konu=&fid=210282&alan=Me%20sleki%20Konular&anahtar=bakirkoy&a1=bakirkoy%20&a2=&a3=&a4=> (23.12.2008).

¹⁷⁰ <http://www.elazig.adalet.gov.tr/> (20.02.2010).

¹⁷¹ <http://www.kayseri.adalet.gov.tr/> (02.06.2010).

¹⁷² <http://www.google.com.tr/search?hl=tr&rlz=1T4GTKRenTR300TR300&q=k%C3%BCtahya+adliyesi&meta=> (02.07.2009).

dahi adalet komisyonu ve mahkeme başkanlarının üstünde, onların amiri pozisyonunda sıralanmaktadırlar. Kırklareli,¹⁷³ Erzurum,¹⁷⁴ Denizli,¹⁷⁵ Iğdır,¹⁷⁶ Nazilli,¹⁷⁷ Kayseri¹⁷⁸ ve Erciş¹⁷⁹ Adliyeleri internet siteleri “CBS Resmi Web Sitesi” olarak adlandırılmışlardır. Elmalı Adliyesi internet sitesi ise bu konuda başkaca bir yoruma lüzum bırakmamaktadır. Mahkemelere ve AKB’ye yer verilmeyen sitede, ağır ceza mahkemesi başkanı ve yargıçlara ilişkin bilgilere, “savcılarımız” sekmesinden ulaşılabilmektedir.¹⁸⁰

Örneklerin fazlalığı, eylemlerin, ihmal ya da gözden kaçırma sonucu değil bilinçli yapıldığını düşündürmektedir. Adalet Bakanlığı’na bağlı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan Sesleniş Gazetesi’nde dahi yargıçlar, “CBS’deki görevliler” şeklinde habere konu olmuşlardır. Gazetenin “Akşehir CBS’de görevli yargıç ve savcılar”¹⁸¹ ve “Nevşehir CBS’de görevli yargıç ve savcılar” başlıklı iki nüshası,¹⁸² algılamının ulaştığı boyutu gözler önüne sermesi bakımından kayda değerdir.

Yerel ve ulusal basında da aynı yanılığın tavrı görmek mümkündür. Hürriyet gazetesi, Ankara adliyesine yeni atanan Cumhuriyet başsavcısının, adliyedeki 110 yargıç ve savcının görev yerini değiştirdiğini yazmıştır.¹⁸³ Mersinhaber gazetesi, atama kararname ile ilgili haberini “Mersin CBS’de görev yapan yedi yargıç ve savcının görev yerleri değiştirildi” şeklinde duyurmuştur.¹⁸⁴ “Ardahan’da aile mahkemesi sıkıntısı” başlıklı bir başka haberin ayrıntısında; “Ardahan CBS bünyesinde bulunmayan aile mahkemesi nedeniyle eşler arasında yaşanan davalarda büyük sıkıntılar ortaya çıkıyor” denil-

¹⁷³ <http://www.kirklareli.adalet.gov.tr/> (18.06.2010).

¹⁷⁴ <http://www.erkurum.adalet.gov.tr/> (18.06.2010).

¹⁷⁵ <http://www.denizli.adalet.gov.tr/> (17.06.2010).

¹⁷⁶ <http://www.igdir.adalet.gov.tr/> (17.06.2010).

¹⁷⁷ <http://www.nazilli.adalet.gov.tr/> (17.06.2010).

¹⁷⁸ <http://www.kayseri.adalet.gov.tr/> (19.08.2010).

¹⁷⁹ <http://www.ercis.adalet.gov.tr/> (20.08.2010).

¹⁸⁰ <http://www.elmali.adalet.gov.tr/> (19.08.2010).

¹⁸¹ http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/subecalismalari/aksehir_orman.htm (07.06.2010).

¹⁸² http://www.cte-seslenis.adalet.gov.tr/arsiv/2008/78_eylul2008/etkinlikler/denetimli_serbestlik.htm (07.06.2010).

¹⁸³ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/16796793.asp?top=1> (19.01.2011).

¹⁸⁴ <http://www.mersinhaber.com/14635-mersin-cumhuriyet-bassavciliginda-gorev-yapan-7-hakim-ve-savcinin-gorev-yerleri-degistirildi.html> (03.06.2010).

mektedir.¹⁸⁵ Alanya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu internet sitesinin, haberler bölümünde yargıçlardan, “Alanya CBS’deki görevliler” olarak söz edilmiştir.¹⁸⁶ Milliyet gazetesindeki bir habere göre İstanbul Gülhane’deki çocuk mahkemeleri binası CBS’ye aittir.¹⁸⁷ Bu adliyenin Çağlayan’da hizmete giren yeni binasının 0 212 375 75 75 numaralı santral telefonunun, 27.07.2011-03.08.2011 tarihleri arasında arayanları “İstanbul CBS İstanbul Adliye Sarayına hoş geldiniz” anonsu ile karşılamıştır.¹⁸⁸

Manavgat Yargıcı’nın, avukatlardan duruşmada oturarak savunma yapmalarını istemesi ulusal basında haber konusu olunca¹⁸⁹ yerel gazeteciler konuyu ilgili yargıç ile değil Cumhuriyet başsavcısı ile görüşmeyi yeğlemişlerdir. Cumhuriyet başsavcısı ise kendisini ya da temsil ettiği kurumu hiç ilgilendirmeyen, tamamen kişiye özel bir konuda Yargıç adına demeç vermekten kaçınmamıştır.¹⁹⁰

BM Yargı Bağımsızlığı Hakkında Temel İlkelerle göre bir mahkeme içinde bakacakları davalar açısından yargıçlar arasındaki iş bölümü yargının kendi iç işidir.¹⁹¹ Örneğin yargıçların görevlendirilmesi, dava dosyalarının tevzi, mahkemelerin çalışma süreleri, duruşma sıralaması, duruşma salonunun tahsisi, adli personelin yönetimi gibi doğrudan yargısal işleyle ilgili konularda dış bir güç müdahale etmemelidir.¹⁹² Adalet eski bakanlarından Mehmet Ali Şahin, cezaevinde yapılacak duruşmaların gün ve saati mahkeme tarafından duruşmadan iki gün önce Ankara CBS’ye bildirileceğini, CBS’nin duruşma saatlerinin çakışmaması için mahkemelerden gelen talepler doğrultusunda duruşma gün ve saatlerini düzenleyece-

¹⁸⁵ <http://www.ardahanhaberleri.com/haber/1399/ardahan-8217da-aile-mahkemesi-sikintisi> (04.07.2010).

¹⁸⁶ http://www.alanyalcik.adalet.gov.tr/hb_29ekim09_konser.asp (30.06.2010).

¹⁸⁷ <http://www.milliyet.com.tr/Yasam/SonDakika.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=1140494> (17.09.2009).

¹⁸⁸ Konuya ilişkin bilgi edinme talepli yazımıza, İstanbul CBS Basın Bürosu tarafından verilen yanıtta, olayın sehven meydana geldiği ve yanlışlığın giderildiği bildirilmiştir.

¹⁸⁹ <http://gundem.milliyet.com.tr/meslektasiz-savunmada-ayaga-kalkmayin/gundem/gundemdetay/09.05.2012/1537850/default.htm> (10.05.2012).

¹⁹⁰ <http://www.manavgathabermerkezi.com/haber-MANAVGAT-ADLIYE-SI8217NDE-ORNEK-UYGULAMA-4075/> (10.05.2012).

¹⁹¹ BM Yargı Bağımsızlığı Hakkında Temel İlkeler, İlke 11, 12, 13, 14.

¹⁹² Inceoğlu, Sibel, “Yeni Anayasada Bağımsız Bir Yargı İçin Neler Yapmalı? Uluslararası Belgeler Işığında Öneriler”, *TBB Dergisi*, Sayı: 95, 2011, s. 261-262.

ğini, duruşma salonlarının yönetiminin cezaevine değil CBS'ye ait olacağını söylemiştir.¹⁹³

Bakan'ın sözünü ettiği, hiçbir yasal dayanağı olmayan bu uygulama, İstanbul Çağlayan Adliyesi'nde, CBS'nin, iki ayrı ağır ceza mahkemesinin duruşması için aynı salonu tahsis etmesi nedeniyle bir mahkemenin duruşmayı iki ay ertelemesine neden olmuştur.¹⁹⁴ İki mahkeme başkanının, önceden bir araya gelip aylık ya da üç aylık dönemlerde duruşma salonundan hangi tarihlerde kimin yararlanacağı konusunda uzlaşmaya varmaları halinde ortaya çıkması mümkün olmayan bu olayda kusur, CBS'den ziyade, yetkileri dâhilinde bulunduğu halde kendilerine ait duruşma salonunun tahsisi işini CBS'ye bırakan ve "Biz kendimizi yönetemiyoruz, sen bizi yönet" diyen ağır ceza mahkemelerine aittir. Kendilerine ait yetkileri başkasına devreden ağır ceza mahkemelerinin yol açtığı bu durum, cezaevinden getirilen tutuklu sanıkların geri gönderilmesine, belki tahliyelerine karar verilecek tutukluların iki ay süreyle daha hürriyetlerinden mahrum kalmalarına, bazı sanıkların savunmalarını yapamamalarına, avukatların savunmalarını mahkemeye sunamalarına neden olmuş, sanıklar ve avukatları, adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından olan bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde makul sürede yargılanma hakkından geçici süre ile de olsa mahrum bırakılmışlardır.

SONUÇ

Ceza davasının taraflarından birisi konumundaki savcılık makamının, mahkemeler ve yargıçlar üzerinde artan etkisi, üzerinde durulması gereken önemli bir sorundur. Bunun en önemli sebeplerinden birisi, mahkemelerin içinde bulunduğu yerel yapının yani adliyenin CBS tarafından yönetilmesidir. Bir diğer önemli sebep, yargıçlık ve savcılık mesleklerinin bir, bütün ve iç içe geçmiş görünüştüdür. Bu birliktelik yargıçlar ve savcılarının statülerinin aynı kanunla düzenlenmesinden başlayıp özlük işlerinin HSYK'ye bırakılmasına, CBS'nin adliyelerde mahkemelerle aynı mekânı paylaşmasından, adliye yönetiminde ve yargılama işlerinde ağırlıklı bir rol üstlenmesine kadar varır. Elbette Cumhuriyet savcılarının da belli

¹⁹³ http://www.turkmedya.com/V1/Pg/detail/NewID/55174/CatID/21/CityName/Ankara/TownID/73/Header/cezaevi_hollyWood_filmlerini_aratmiyor.html (12.05.2012).

¹⁹⁴ <http://www.internethaber.com/istanbul-adalet-sarayi-cete-davasi-sike--411371h.htm> (01.04.2012).

bazı özel güvencelere ihtiyacı vardır, ancak onlar çoğunlukla Adalet Bakanlığı'nın adliyelerdeki temsilcisi, yargının yürütme birimi, devletin kendine özgü avukatlarıdır. Savcının görevi yargıyla ilişkili olmakla birlikte, devletin hizmetlerindeki artışa paralel olarak Adalet Bakanlığı'nın UYAP, denetimli serbestlik, uzlaştırma kurulları, cezaevi izleme kurulları gibi yeni kurulan birimlerle ilgili görevlerini de yerine getirmekle yükümlü kılındıkları için başsavcıların yetki alanları genişlemiş, ayrıcalıklı konumları pekişmiş, neredeyse yürütme organına tabi bir birim haline getirilmişlerdir. Gerçek bir yargı bağımsızlığı kurgulamak düşüncesi, CBS kurumunun bu mantık üzerinde yeniden örgütlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Savcılık statüsü kendine özgü güvencelerle ayrı bir kanunla düzenlenmeli, savcılık büroları adliyelerden ve adliye yönetiminden ayrılmalı, kendine özgü bir teşkilata kavuşturulmalı, bütün bir yargılama süreci içindeki işlevi sadece davanın bir tarafı olduğu mantığı üzerine oturmalıdır.¹⁹⁵ Zira bu durum, adli yargı alanında en büyük sıkıntılardan biri olan yargıçlar ve savcılarının bir blok halinde mütalaa edilmesinden kaynaklanan ve savunmayı bir anlamda dışlayan bir yapılanmadır. Bu rahatsız edici durum, “savcı eşittir yargıç” formülü, aslında klasik “sav-savuma-hüküm” yapılanmasına da aykırıdır. Hüküm mutlaka savcı ve avukattan, yani iddia ve savunmadan bağımsız ve daha üstün, daha etkili olmalıdır. Bu yargılama diyalektiği için de zorunludur. Yargıç, hiç kimseyle eşit ya da birlikte olamaz, konumu ve önemi nedeniyle o hep üstün irade olarak bağımsız ve güçlü kalmalıdır çünkü hükmetmek, karar vermek, sorunu çözmek, hiçbir biçimde iddia etmek ve savunmakla eş anlamlı değildir. Yargıcın yükümlülüğü ve sorumluluğu, diğerlerinden farklı olarak son sözü söylemenin ve karar vermenin doğal ağırlığı ve sorumluluğuyla doğru orantılıdır.¹⁹⁶ Bu nedenlerle yargıç, önemi ve konumuna uygun şekilde hem mekân ve hem imkân olarak yüceltilmek durumundadır.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Yılmaz, a.g.m., s. 95.

¹⁹⁶ Aşçıoğlu Çetin, *Doğru ve Güvenli Yargı Özlemi ve Yeniden Yapılanma*, Sözkesen Matbaacılık, Ankara, 2010, s. 8.

¹⁹⁷ Özok Özdemir, “Açış Konuşması”, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı Sempozyumu*, Ankara, 26-27 Eylül 2003, TBB Yayınları: 72, TBB-İHAUM Yayını: 4, Ankara, 2004, ss. 7-9, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/insan-halari-avrupa-sozlesmesi-ve-adli-yargi.pdf> (09.01.2012).

Bu ağır sorumluluğu yüklenen yargıcın, bütün devlet gücünü elinde toplayan yönetici sınıfa karşı bağımlı olduğu eski liberal devlet anlayışında, sadece davanın taraflarına karşı bağımsız olması yeterli görülmiştir. Günümüz çağdaş demokrasilerinde ise yargıç, yöneticilerin de taraf olduğu menfaatleri konu alan uyuşmazlıkları çözmek durumunda olduğundan, yargıcın yönetime karşı bağımsızlığının sağlanması zorunludur.¹⁹⁸ Ne var ki üzerinde bu kadar önemle durulan yargı bağımsızlığının adliye yönetim sistemindeki tezahürü, yargının ve yargıcın savcılığa bağlılığı/bağımlılığıdır. Bunun ortaya çıkmasında, yargıyı oluşturan sav, savunma ve karar unsurlarının yetki, görev ve sorumluluk bakımından rollerinin dışına çıkmaları etkili olmuştur. Yargılama diyalektiğini oluşturan sav-savunma-karar yapısı ve bu unsurlar yeni baştan kurgulanmalıdır. Aksi takdirde, “yargı bağımsızlığı” ve “yargıç teminatı” gerçekleştirilemez çünkü yargılama diyalektik bir süreçtir ve tarihin bu özelliği taşıyan ilk sosyal ve kamusal eylemi olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlık tarihinin en eski diyalektik uygulaması sav, savunma ve karar üçlüsüdür. Bu yapılanma ülkemizde tarihsel gelişimi itibariyle iddiayı oluşturan savcılık kurumunu diğer iki unsurdan daha güçlü ve donanımlı hale getirmiştir. Mevcut yapı içerisinde savcılık kurumunu savunma ile kıyaslamak zaten abesle iştigal olur.¹⁹⁹

Son yıllarda, savcılık kurumunun yürütmenin de desteğini alarak hüküm kuran yargıçlık kurumundan da etkili ve güçlü bir konuma geldiği gözlenmektedir. Yapısı ve konumu itibariyle yürütmenin temsilcisi Adalet Bakanlığı ile yakın temas içinde olan savcılık kurumu bu konumunu yargılama diyalektiğinde kendi lehine kullanmakta ve yargıçlığın tüm güvenceleri yanında idari yetkilerini de kurumsal olarak avantaja dönüştürebilmektedir. Kendilerinden beklenen tarafsızlık ve objektiflik nedeniyle yargıçlar, yürütmenin temsilcisi Adalet Bakanlığı da dâhil olmak üzere, tüm ilişkilerinde kendilerini soyutlamış ve bir anlamda dosyaları ve vicdanları ile baş başa kalmışlardır.²⁰⁰ Savcılık kurumunun yargıda ve adliyelerdeki sınırsız yetki ve olanakları yeniden düzenlenmediği sürece yargı ba-

¹⁹⁸ Ünal, Şeref, “Yargı Bağımsızlığı”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 10, Temmuz-Ağustos 1996, ss. 430-436, s. 434.

¹⁹⁹ Özok, Özdemir, “2009-2010 Adli Yargı Yılı Açılış Konuşması”, http://www.barobirlik.org.tr/tbb/baskan/konusmalar/090907_adliyil.aspx (19.09.2010).

²⁰⁰ a.k.

ğımsızlığını gerçekleştirmeye olanak yoktur. Mevcut çarpık sistemde yargı, bağımsız ve tarafsız karar verebiliyorsa bu büyük ölçüde kişisel inisiyatiflerin sonucudur.²⁰¹

Üzülerek belirtmemiz gerekir ki yargıçlar da, kendilerinin ve mahkemelerin CBS'ye “bağımlı” görüntüsü verdiğini bilmelerine rağmen doğrudan veya dolaylı olarak etkilendikleri bu konuda soyut düşünmekle yetinmektedirler. “Sistem bu” ya da “oyunun kuralları böyle” söylemlerine karşıt söylem geliştirememişler, evrensel uygulamaların değiştiği tezini işleyememişler, küresel derinliği bulunmayan ve “teamül” adı altında ortaya konulan yasal temelden yoksun adliye yönetimindeki aksaklıkları dile getirmemişlerdir. Adliye yönetimindeki bu pasif tutumları, yetki alanının kendileri aleyhine daralmasına yol açmış, yetkili kılındığı mahkemenin kırtasiye ihtiyacını savcılıktan talep etmek ya da Adalet Bakanlığı'na yazdığı yazıyı CBS aracılığı ile göndermek zorunda bırakılmak mahkeme ve yargıç bağımsızlığını zedeleyici bir tutum olarak görülmemiştir.

Adalet Bakanlığı, hizmet götürdüğü ve personeli bulunan adliyelerde, sağladığı kaynakların nasıl ve nereye harcandığını, personelin görevlerini yerine getirip getirmediğini denetlemek zorundadır. Diğer bazı bakanlıklarda olduğu gibi il ve ilçelerde bir birim müdürlüğüne sahip olmadığı için de bu işleri, Cumhuriyet başsavcısına tevdi etmek durumunda kalmıştır. Esasen yargıçlar bağımsız addedildikleri için başka bir alternatifi olmadığı düşünülebilir ise de; Avrupa ülkeleri ve ABD'de, mahkeme binalarına ve tesislerine ilişkin her türlü tasarrufta bulunma yetkisi yargıçlara verildiğine göre bu durum yargı bağımsızlığını sekteye uğratan bir husus olarak düşünülmemeli, yargılama görevi ile mahkemelerin idari ve mali iş ve işlemlerini yapmak birbirinden ayrı yürütülen iki farklı görev olarak ayrı değerlendirilmelidir.

Adliyenin veya mahkemelerin idari ve mali işleri ile ilgilenmek yargıç bağımsızlığını zedeleyen bir unsur olarak görülse idi kanun koyucu, BİM, idare mahkemesi ve yüksek mahkeme başkanlarına bu görevi tevdi etmezdi. ABD, Almanya ve birçok Avrupa ülkesinde yargıçların, yargısal ve idari görevleri bulunmaktadır. Yargıçlar hesapverebilirlik açısından idari yönden denetlenmektedir. Yargıçların idari işlerle uğraşmamaları onların bağımsızlıklarının düzeyini yükselten değil, çalışma boyunca verdiğiniz örneklerden anlaşıla-

²⁰¹ a.k.

çağı üzere azaltan bir etkendir. Diğer yandan, yargıçları bazı idari görevlerden soyutlamak kesinlikle mümkün olmadığı gibi gerekli de değildir. Peki, bu idari görevlerin gereklerinin yerine getirilip getirilmediğinin denetlenmesi ile yargı bağımsızlığı çelişir mi? Elbette ki bu iki ihtiyaç arasında bağdaşmazlık yoktur. Yargıçlar idari görevlerini yerine getirip getirmediikleri noktasında idari denetime tabi tutulmalıdır. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi bu denetimin Adalet Bakanlığı'nda yoğunlaşan yetkiler çerçevesinde gerçekleşmesini yargı bağımsızlığı ile bağdaştırmak güçtür. Örneğin, denetim sonucu bir yargıcın idari görevini ihmal ettiği tespit edildiğinde bu durumun HSYK'ye intikal ettirilmeden önce bir baskı aracına dönüşmesinin, hassas bir davanın mahkemede görülmesi esnasında mahkemeye idari işlerin denetimi için müfettişlerin gönderilmesinin önünde de bir engel yoktur.²⁰² Mahkemeler o zaman daha tutarlı bir kuruluş veya sistem olarak yönetilebilir; bu sistemde hem hiyerarşik olarak hem de eşit oranda yetkiye sahip olarak örgütlenen bağımsız yargıçlar, eğitilmiş ve nitelikli personel tarafından sağlanan uygun eğitimle desteklenebilir. Buna ilaveten, personel de bir komite veya komisyon tarafından yönetilebilir. Dolayısıyla çağdaş yargının bugünkü görünümü, kurumların ve fonksiyonların uzun süreçlerden geçmiş bir rafinesi ve biçimlendirilmiş halidir. Yargı kurumu kendini giderek egemenliği paylaştığı diğer kurumlardan ayırmakta ve yargı fonksiyonu giderek münhasır hale gelmekte, geriye, yürütme ve yasama ile paylaştığı çok az ortak alan kalmaktadır.²⁰³

Bugünkü sistemde kendi kendini yönetmek için yetkisi olmayan yargıçları bir Cumhuriyet savcısı yönetmektedir. Yargıçlar, odalarında çay ve kahve içebilmek için bile CBS'ye muhtaçtırlar.²⁰⁴ Cumhuriyet savcısı olmaksızın yargıçların, Anayasa'da yer alan ifade biçimiyle "mahrum bırakılmayacakları" maaşlarını bile alamamaları söz konusu olabilecektir zira adliyelerde tahakkuk memurluğu ve harcama yetkisi CBS'ye verilmiştir. Böylelikle yargıçların

²⁰² Yılmaz, a.g.m., s. 90.

²⁰³ Canadian Judicial Council, *a.g.k.*, s. 32.

²⁰⁴ "İstanbul adalet sarayındaki çay sorunu yargıç ve savcılarını bıktırdı. İhaleyi kazanan şirketin zarar ettiği gerekçesiyle kepenk kapatması üzerine çay ve kahve ihtiyaçlarını odalarındaki elektrikli su ısıtıcılarıyla karşılamak zorunda kalan yargıç ve savcılar, sıkıntının ileri boyutlara varması üzerine başsavcılık nezdinde 'girişimlerde bulunarak' sorunun çözümü için acele edilmesini istediler", <http://haber.gazetevatan.com/hâkimlerin-cay-isyani/446745/1/Gundem> (29.04.2012).

bağımsızlığı değil, CBS'ye ve Adalet Bakanlığı'na bağımlılığı teminat altına alınmış olmaktadır. Adliyelerin varlık sebebi olan mahkemelerde, içinde buldukları ortam, çalıştıkları personel ve özlük hakları konusunda hiçbir yetkisi olmayan, sadece bağımsız karar veren bağımlı yargıçlar görev yapmaktadır.²⁰⁵

Cumhuriyet başsavcılarının adliye içindeki ve bürokrasi nezdindeki hukuksal olmayan ancak eylemleri güçlü, yargı mekanizmasının işleyişini iyi bilenler için bir sır değildir ancak kimi başsavcı ve savcılar bu gibi konularda hiç konuşmazlar. Rollerinden habersiz gibi görünürler. Bir başka deyişle, iktidarlarını kullanırken kendilerine karşı koymaya çalışanların dirençlerini fark etmekte fakat bu direnç yol açan, kendi ellerindeki güç ve iktidarı ise hiç fark etmeme eğilimindedirler.²⁰⁶ Sorunu gündeme getirmeye isteyen yargıçlar ise “birlik ve beraberliği bozucu” davranmakla ya da “meslek taassubuna girişmekle” itham edilirler. Bu konularda yasayla tanınmış hiçbir yetkisi olmadığı halde yargıçların görüşünü sormaksızın, onları da kapsayacak şekilde bankalarla maaş ödeme anlaşması yapıp makam odasındaki eşyaları değiştirerek, devletin gönderdiği hizmet aracını makam aracı olarak kullanarak, kâtipi sekreter, gardiyanı şoför yaparak, kısacası diğerlerinden farklı olduğu intibamı yaratmak için çeşitli formüller üreterek ve kendisine “eşitler arasında yönetici” misyonunu yükleyerek yargısal görev ve faaliyetlerin ikinci planda tutulduğu ve diğer unsurların yok sayıldığı bir ortamda yargı görevinin eşitlik anlayışı ve objektiflik ilkesi gözetilerek layıkıyla yapıldığından söz etmek mümkün değildir. Evrensel ilkelerin karşısına ilgisiz biçimde teamül konulamaz. Bilinmelidir ki, evrensel ilkelere ne denli az istisna getirilirse, hukuk devleti ülküsüne o denli yaklaşırlar. Bu konuda öncelikle kanun ve bu kanunu uygulayacak kişile-

²⁰⁵ Müderrisoğlu, a.g.m.

²⁰⁶ 2005 yılında yürürlüğe giren yeni TCK'nin mimarlarından Prof. Dr. Adem Sözüer'in bir röportajında sarf ettiği sözler, başsavcılarının siyaset ve bürokrasi içinde elde ettikleri güçlü konuma ilişkin yukarıdaki düşüncelerimizi pekiştirici mahiyettedir. Sözüer, savcılarının kürsüden inmesi için bizzat akademisyenlerce kaleme alınan kanun teklifinin komisyonda oylanıp kabul edildikten sonra, il başsavcılarının “ülmatom” vermesi üzerine reddettirildiğini, CMK'nin 250'nci maddesinin kaldırılması için hazırlanan teklifin de, yine bazı devlet güvenlik mahkemesi başsavcılarının, özellikle muhalefet partisini de ikna etmesiyle TBMM Genel Kurul'unda reddettirildiğini söylemiştir. <http://t24.com.tr/haber/prof-adem-sozuer-kolluk-ceza-hukuku-reformuna-karsi-hacl-i-seferi-gibi-kiskirtildi/197578> (21.02.2012).

rin görev ve yetkilerine ilişkin çağdaş hukuk ve yönetim anlayışının gereklerine uygun düzenlemeler yapılmalıdır. Ancak bu konuda yapılacak düzenlemeler sosyolojik temelli kültürel bir sorun olup aktörlerde yeni davranış kodları ve refleksleri edindirilmesi sorunudur. İnsan unsuru göz ardı edildikçe fazla bir şey yapılabileceği umut edilmemelidir. Çünkü bugün adliye yönetim sistemindeki olumsuzluklar ve tutarsızlıklar, en önemli parametre olan insan unsurunun göz ardı edilmesinin ve yürütmenin egemenliği anlayışının yarattığı değer yargılarının ürünüdür. Bu gerçeği görmek ve ona göre çözümler üretmek gereklidir. Sistemin dengesini bozan ve çalışma barışını baltalayan teamüle dayalı uygulamalardan vazgeçilmeli, mevzuat temelli yeni bir sistem hayat geçirilerek benimsenmesine çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksel, İsmail, *Türk Adalet Yönetimi*, Seçkin, Ankara, 2009.
- Alacakaptan, Uğur, Adalet Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Yargı Reformu Strateji Belgesi Taslağı Hakkında Bilgi Üniversitesi'nin Görüşü, 19.12.2008, www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar/istanbulbilgi.pdf (23.08.2010).
- Amerika Birleşik Devletleri, İnsan Hakları ve Demokrasiyi Desteklemek: Amerika Birleşik Devletleri 2006 Sicili Raporu, <http://turkish.turkey.usembassy.gov/media/pdf/hrdemusr2006tr.pdf> (28.12.2009).
- Arslan, Zühtü, "Siyasetin En Derin Krizi", *Radikal*, 26 Eylül 2002. <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=51349> (12 Kasım 2009).
- Asrağ, Mahmut, <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=224635&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (19.09.2009).
- Aşçıoğlu, Çetin, *Doğru ve Güvenli Yargı Özlemi ve Yeniden Yapılanma*, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2010.
- Avrupa Komisyonu, Türkiye 2005 İlerleme Raporu, <http://www.tohav.org/Dosya/Rapor/A013-N027.pdf> (04.05.2012).
- Avrupa Komisyonu, Türkiye 2011 İlerleme Raporu, Brüksel, 12 Ekim 2011, [95](http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Aday-</p></div><div data-bbox=)

- likSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf (24.03.2011).
- Avrupa Komisyonu, Türkiye 2012 İlerleme Raporu, Brüksel, 10 Ekim 2012, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf (12.10.2012).
- Avrupa Konseyi, Türk Adliyelerine Yapılan İhtiyaç Tespit Ziyaretlerinin Sonuçlarına İlişkin (Yayımlanmamış) Ortak Uzman Raporu, *Türkiye’de Mahkeme Yönetimi Sistemine Destek Projesi*, 21.07.2008.
- Aydın, Nafiz, Yargı Protokolün Neresinde?, *Zaman*, 02.03.2002, <http://arsiv.zaman.com.tr/2002/03/02/yorumlar/yorum2.htm> (28.01.2010).
- Aytürk, Nihat, *Protokol Yönetimi*, TODAİE Yayını, Ankara, 2010.
- Balcı, Asım, “Kamu Yönetiminde Hesapverebilirlik Anlayışı”, *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar*, (Ed. Asım Balcı ve Diğerleri), Seçkin, Ankara, 2003, 115-134.
- Başaran, Bahar, “Adil Yargılanma Hakkı”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Björnberg, Kjell ve Richmond Paul, “Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişi”, *1. İstisari Ziyaret Raporu*, Avrupa Birliği Komisyonu, 28 Eylül 2003-10 Ekim 2003, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar/ist1tr.pdf> (15.06.2009)
- Björnberg, Kjell ve Richmond Paul, “Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişi”, *2. İstisari Ziyaret Raporu*, Avrupa Birliği Komisyonu, 11–19 Temmuz 2004 <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar/ist2tr.pdf> (15.06.2009)
- Björnberg, Kjell ve Cranston Ross, “Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişi”, *3. İstisari Ziyaret Raporu*, Avrupa Birliği Komisyonu, 13–22 Haziran 2005, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar/ist3tr.pdf> (15.06.2009).
- Can, Osman, *Gülersüzü Frankoculuğun Dramı, Türkiye’de Anayasa ve Hukuk Sorunları*, Agora, İstanbul, 2010.
- Can, Osman, “Yargı Bağımsızlığı: Yalnızca Normatif Bir Sorun mu? –hukuk ötesi bir yaklaşım–”, *Prof. Dr. Bülent Tanör Armağanı*, (Haz. Mehmet Ö. Alkan), Oğlak, İstanbul, 2006, s. 97-118.
- Canadian Judicial Council, Alternative Models of Court Administration, Eylül 2006, <http://ssrn.com/abstract=1352223> (28.03.2010).

- Delden, Bert Van, “Yargı Sisteminin Etkililiği”, 4. *İstişari Ziyaret Raporu*, Avrupa Birliği Komisyonu, 17 – 21 Kasım 2008, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/pdf/YARGININ%20ETKİLİLİĞİ%20HAKKINDA%204.İSTİŞARİ%20ZİYARET%20RAPORU.pdf> (15.06.2009)
- Dodek, Adam ve Sossin Lorne, *Judicial Independence in Context*, <http://ssrn.com/abstract=1699829> (23.02.2010).
- Doğru, Osman, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihatları*, Legal, İstanbul, 2004.
- Donay, Süheyl, *İnsan Hakları Açısından Sanığın Hakları ve Türk Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1982.
- Dursun, Hasan, *Nasıl Bir Yargı Reformu?*, Adalet, Ankara, 2009.
- Eminağaoğlu, Ömer F., “Yargı Bağımsızlığı”, *Adalet Bakanlığı Yargı Reformu Stratejisi Belgesi Gölgesinde Yargı Reformu Sempozyumu*, 18-20 Haziran 2008, TBB Yayınları, Ankara, Ekim 2008, 431-454.
- Eltis, Karen ve Fabien Gélinas, *Judicial Independence and the Politics of Depoliticization*, 21 Mart 2009, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1366242 (12.06.2012).
- Elveriş, İdil, “Adalet Hizmeti? İstanbul Adliyelerinde Gözlemler”, *Adalet Gözet, Yargı Sistemi Üzerine Bir İnceleme*, (Der. Seda Kalem), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009, 71-104.
- Ergül, Abdulkadir, <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=340891&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (12.05.2011).
- Ergüzeloğlu, Esra K., “Türkiye’de Adalet Yönetimi”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, <http://esrakilim.blogcu.com/turkiye-de-adalet-yonetimi/6744199> (04.05.2011).
- Gedik, Hüseyin, “Adil Yargılanma Hakkı Bakımından Türkiye’de Askeri Mahkemelerin Durumu ve Geleceği: Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Bir İnceleme”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Gélinas, Fabien, *The Dual Rationale of Judicial Independence*, 23 Mart 2011, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1761436 (02.01.2012).

- Giegerich, Thomas, “Yargının Bağımsızlığı, Kavramsal Çerçeve, Tarihsel Gelişim, Tarafsızlıkla İlişkisi ve Türkiye Üzerine Gözlemler”, *Yargının Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Etkililiği Uluslararası Sempozyumu*, Ankara, 10-11 Aralık 2009, (Ed. Ahmet Taşkın), TAA Yayınları No: 6, Ankara, 2009, s. 11-53.
- Giegerich, Thomas, “Yargının Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve İdaresi Hakkında Rapor”, Fası 23: Yargı ve Temel Haklar Hakkında 17-21 Ocak 2011 Tarihlerinde Gerçekleştirilen Uzman Heyetinin Görüşü, 1 Ağustos 2011, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dosyalar/yargininbagimsizligi.pdf> (08.05.2012).
- Gönenç, Levent, “Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Anayasa Çalışma Metinleri – 3*, TEPAV, Ankara, 2011.
- Güzel, Ali, “2010 Anayasa Değişikliğinin Yargı Bağımsızlığı ile İlişkileri ve Etkileri, Anayasa Mahkemesi’nin Yapısı ve Üyelerin Seçimi”, *2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı*, (Ed. Bahri Öztürk, Fikret İlkiz ve Ümit Kocasağal), Seçkin, Ankara, 2010, s. 31-34.
- Hammarberg, Thomas, “Türkiye’de Adalet Yönetimi ve İnsan Haklarının Korunması”, *Avrupa İnsan Hakları Komiserliği Türkiye Raporu*, Strazburg, 10 Ocak 2012, http://www.ihop.org.tr/dosya/coe/Hammarberg_Turkiyede_Adalet_Yonetimi_20120110.pdf (29.01.2012).
- İlbağ, Erkan, <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=210282&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (25.12.2008).
- İlgenli, Hulusi Tahir www.adalet.org (31.08.2010).
- İnceoğlu, Sibel, “Yeni Anayasada Bağımsız Bir Yargı İçin Neler Yapmalı? Uluslararası Belgeler Işığında Öneriler”, *TBB Dergisi*, Sayı: 95, 2011, 235-268.
- Kalemler, Mustafa, “Türk Yargı Sisteminin Sorunları”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 10, Temmuz-Ağustos 1996, Ankara, 9-25.
- Kaşıkar, M. Serhat, “Avukatsız Yargı Reformu”, *TBB Dergisi*, Sayı: 93, 2011, 340-360.
- Kayhan, Fahrettin, “Yargısal Mekân Politikalarının Yargı İşlevine Etkileri”, *Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006*, 03-07 Ocak 2006, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2006, Cilt: 4, 280-288.

- Kazan, Turgut, “Adil Yargılanma Hakkı Açısından Silahların Eşitliği İlkesi ve Savcı Karşısında Avukatın Konumu”, *Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu*, 7-9 Temmuz 2006, TBB Yayınları, Ankara, Ekim 2006, 275-285.
- Keskin, Tamer, www.adalet.org (31.05.2010).
- Keskin, Tamer, www.adalet.org (12.10.2010).
- Knaul, Gabriela, “Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raporünün Ön Gözlemleri: Türkiye Ziyareti”, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 10-14 Ekim 2011, http://www.ihop.org.tr/dosya/ceviri/BM-Yargic_Bagimsizligi-Ozel_Rapor-20111014.pdf (29.04.2012).
- Kumkumoğlu, Kemal ve Kumkumoğlu A. Kemal, “Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun 1961 ve 1982 Anayasalarındaki Durumu”, *2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı*, (Ed. Bahri Öztürk, Fikret İlkiz ve Ümit Kocasakal), Seçkin, Ankara, 2010, s. 105-113.
- Menteş, Cevdet, “1977-1978 Adalet Yılı Açılış Konuşması”, *Yargıtay Birinci Başkanlarının Adalet Yılı Açılış Konuşmaları 1943-1993*, (Der. Ali Rıza Geniş), Yargıtay Yayınları No: 25, Ankara, 1993, s. 357-367.
- Mol, Gürsel, *Türk Hukuk Tarihi Sürecinde Yargıtay*, Yargıtay Yayınları No: 28, Ankara, 2004.
- Müderrişoğlu, Ümit, “Nasıl Bir Yargı Reformu?”, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_1100.htm (09.09.2009).
- Nuroğlu, Salih Emre, <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=340891&gosl=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (12.05.2011).
- Özbudun, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin, Ankara, 2005.
- Özer, Atilla, *Türkiye’de ve Çeşitli Ülkelerde Yargı Bağımsızlığı ve Hâkim Teminatı*, Turhan, Ankara, 2009.
- Özok, Özdemir, TBB Yönetim Kurulu Çalışma Raporu, s. 248, 21-22 Mayıs 2005, 28. Olağan Genel Kurulu, Antalya, TBB Yayınları: 82, http://tbbyayinlari.barobirlilik.org.tr/TBBBooks/2005_tbb_calisma_raporu.pdf (09.01.2012).
- Özok, Özdemir, *Savunmaya Saygı*, TBB Yayını, Ankara, 2007.

- Özok, Özdemir, “Hukuk Devleti ve Yargı Bağımsızlığı”, *TBB Dergisi*, Sayı: 84, 27-30.
- Özok, Özdemir, “Danıştay’ın 141. Kuruluş Yılı Dönümü ve İdari Yargı Günü Açış Konuşması”, 10.05.2009, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/d141-09.pdf> (23.01.2012).
- Özok, Özdemir, “Açış Konuşması”, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı Sempozyumu*, Ankara, 26-27 Eylül 2003, TBB Yayınları: 72, TBB-İHAUM Yayını: 4, Ankara, 2004, 7-9, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/insan-halari-avrupa-sozlesmesi-ve-adli-yargi.pdf> (09.01.2012).
- Özok, Özdemir, 2009-2010 Adli Yargı Yılı Açılış Konuşması, http://www.barobirlik.org.tr/tbb/baskan/konusmalar/090907_adliyil.aspx (19.09.2010).
- Öztürk, Bahri ve Erdem Mustafa R., *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin, Ankara, 2006.
- Perilli, Luca, Türk Yargısının Etkinliği ve Ceza Adaleti Sistemi Raporu, Mart 2011, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dosyalar/turk-yargisininetkinligi.pdf> (08.05.2012).
- Sancar, Mithat ve Atılcan Eylem Ü., “*Adalet Biraz Es Geçiliyor...*”, *Demokratikleşme Sürecinde Hakimler ve Savcılar*, TESEV, Ankara, Mayıs 2009.
- Sartık, İhsan, <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=340891&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (11.05.2011).
- Sartık, İhsan, <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=374914&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (26.01.2012).
- Seibert-Fohr, Anja, “Constitutional Guarantees of the Independence of the German Judiciary”, <http://ssrn.com/abstract=1706565> (13.03.2011)
- Sürmeli, Resmiye, <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=340891&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (12.05.2011).
- Şahbaz, İbrahim, “AİHM Kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Sayı: 25, 2008, s. 229-289.
- Şahin, Kemal, “Yargıcın Tarafsızlığı”, *Eskişehir Barosu Dergisi*, Sayı: 11, 2006, s. 1-3.
- TBB, TC Anayasa Önerisi, Geliştirilmiş Gerekçeli Yeni Metin, TBB Yayınları: 131, Kanunlar Dizisi: 4, Ankara, Kasım 2007, http://www.barobirlik.org.tr/yayinlar/kitaplar/2007_Anayasa%20Taslagi_TBB.pdf, (04.08.2009).

- TBB, TBB Yönetim Kurulu Çalışma Raporu, Antalya, 21-22 Mayıs 2005, 28. Olağan Genel Kurulu, Ankara: TBB Yayınları: 82, http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/2005_tbb_calisma_raporu.pdf (22.01.2012).
- TBB 4. *Baro Başkanları Toplantısı*, 15.12.2002, Ankara, TBB Yayınları: 70, Ankara, Aralık 2002, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/4bbt-2002-273.pdf> (22.01.2012).
- TBB, 18. *Baro Başkanları Toplantısı*, 22.11.2009, Ankara, TBB Yayınları: 169, Ankara, Ocak 2010, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/18bb.pdf> (22.01.2012).
- TBB, 19. *Baro Başkanları Toplantısı*, 17-18.04.2010, Ankara, TBB Yayınları: 180, Ankara, Haziran 2010, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/19bb.pdf> (22.01.2012).
- TBB, 21. *Baro Başkanları Toplantısı*, 22.01.2011, Ankara: TBB Yayınları: 204, Aralık 2011, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/21bbb-411.pdf> (22.01.2012).
- TBB, 24. *Baro Başkanları Toplantısı*, 12.11.2011, Ankara, TBB Yayınları: 208, Ankara, 2011, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/24bbb-414.pdf> (22.01.2012).
- TBB, 31. *Olağan Genel Kurulu Tutanağı*, Adana, 7-8 Mayıs 2011, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/31ogkt.pdf> (22.01.2012).
- TC Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Stratejisi, 2009, www.sgb.adalet.gov.tr/yrs/Yargi%20Reformu%20Stratejisi.pdf (11.09.2011).
- TÜSİAD, *Türk Demokrasisinde 130 Yıl (1876-2006) Prof. Dr. Bülent Tanör'ün Anısına Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri 10. Yıl Güncellemesi*, TÜSİAD, Ankara, 2006.
- TÜSİAD, *Yargılama Düzeninde Kalite*, TÜSİAD, İstanbul, 1998.
- Tütüncü Murat Akif,
<http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=249386&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (11.06.2012).
- Uslu, Mehmet, <http://www.adalet.org/arsiv/hepsi.php?konu=&fid=210282&gos1=hepsi&alan=Mesleki%20Konular> (25.12.2008).
- Uzun, Yaşar, "Kamu İdarelerinde Etik Yönetim", *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 80, Ocak-Mart 2011, 33-56.

Ünal, Şeref, “Yargı Bağımsızlığı”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 10, Temmuz-Ağustos 1996, 430-436.

Yardımcı, Haluk, “Savcılık Kurumu”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 10, Temmuz-Ağustos 1996, ss. 849-884.

Yargıçlar ve Savcılar Birliği Türkiye Raporu, Dünya Yargıçlar Birliği (IAJ) 54. Genel Kurul Toplantısı, 5-8 Eylül 2011, İstanbul, <http://www.yarsav.org.tr/index.php?p=265> (18.01.2012).

Yeşilova, Bilgehan, “Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği”, *TBB Dergisi*, Sayı: 86, 2009, s. 47-101.

Yılmaz, Halit, *Türkiye'nin Yargı Bağımsızlığına İlişkin Sorunları*, TBB Yayınları: 166, Ankara, 2009.

Yiğit, Uğur, “Mali Özerklik ve Yargı Bağımsızlığı ile 5018 Sayılı Kanun Açısından Yargı Bütçesi ve Mali Hükümlerin Değerlendirilmesi”, *E-Yaklaşım*, Sayı: 53, Aralık 2007, s. 370-394.

Yücel, Mustafa T., *Hukuk Sosyolojisi*, Afşar, Ankara, 2008.

Yücel, Mustafa T., *Yargının Etkinliği*, TBB, Ankara, 2008.

http://www.adalet.gov.tr/duyurular/genelgeler/genelge_pdf/144.pdf (16.05.2010).

<http://www.sgb.adalet.gov.tr/faaliyetlerimiz/2009/2008.BAKANLIK.FAALİYET.RAPORU.pdf> (26.07.2010).

<http://haber.gazetevatan.com/abdinin-turkiye-raporu/453272/1/Gundem> (17.05.2012).

<http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/Genelgeler/GENELGELER/15.pdf> (12.01.2012).

<http://www.golcuk.gov.tr/protokollistesi.html> (09.06.2012).

www.tdk.org.tr (01.03.2009).

<http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar/cepej-2006-tablolar.pdf> (08.06.2010).

<http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3272> (11.12.2011).

<http://www.kenthaber.com/karadeniz/ordu/Haber/Genel/Normal/valinin-makam-araci-tartisma-konusu/> (26.11.2010).

<http://www.dgmarket.com.tr/tenders/np-notice.do~2257224>, 24.01.2010).

<http://www.dogubeyazit.adalet.gov.tr/htmls/adliyemiz.html> (19.08.2010).

http://www.inebolu.adalet.gov.tr/makam_odalari.htm (19.08.2010).

[102](http://gundem.milliyet.com.tr/-2006-yilinda-olsaydik-</p></div><div data-bbox=)

burdaki-herkesi-tutuklatirdim/gundem/gundemde-
tay/03.06.2011/1398167/default.htm (04.06.2011).
<http://www.kars.adalet.gov.tr/> (24.12.2008).
<http://www.kadikoy.adalet.gov.tr/index2.asp?cbassavci=1>
(20.02.2010).
<http://www.eyup.adalet.gov.tr/> (19.02.2010).
<http://www.aksaray.adalet.gov.tr/> (20.06.2010).
<http://www.manavgat.adalet.gov.tr/> (18.08.2010).
<http://www.manavgat.adalet.gov.tr/> (02.06.2010).
<http://www.zonguldak.adalet.gov.tr/> (04.06.2010).
<http://www.eskisehir.adalet.gov.tr/> (21.06.2010).
<http://www.karsiyaka.adalet.gov.tr/> (02.06.2010).
<http://www.bakirkoy.adalet.gov.tr/> (24.01.2010).
<http://www.hatay.adalet.gov.tr/> (12.08.2009).
<http://www.adiyaman.adalet.gov.tr/> (18.06.2010).
<http://www.diyarbakir.adalet.gov.tr/index1.html> (18.06.2010).
<http://www.bingol.adalet.gov.tr/> (18.06.2010).
<http://www.bitlis.adalet.gov.tr/> (17.06.2010).
<http://www.agri.adalet.gov.tr/> (17.06.2010).
<http://www.kayseri.adalet.gov.tr/> (02.06.2010).
<http://www.nigde.adalet.gov.tr/> (02.06.2010).
<http://www.sincan.adalet.gov.tr/> (18.06.2010).
<http://www.nevsehir.adalet.gov.tr/> (02.06.2010).
<http://www.mus.adalet.gov.tr/> (12.08.2009).
<http://www.fethiye.adalet.gov.tr/> (12.08.2009).
<http://www.sincan.adalet.gov.tr/> (18.06.2010).
<http://www.usak.adalet.gov.tr/> (12.08.2009).
<http://www.kutahya.adalet.gov.tr/> (05.08.2011).
<http://www.hinis.adalet.gov.tr/> (03.06.2010).
[http://www.adalet.org/forum2/aranangoster.php?konu=&fid=2102
82&alan=Mesleki Konular&anahtar=bakirköy&a1=bakirköy
&a2=&a3=&a4=](http://www.adalet.org/forum2/aranangoster.php?konu=&fid=210282&alan=Mesleki%20Konular&anahtar=bakirk%C3%B6y&a1=bakirk%C3%B6y&a2=&a3=&a4=) (23.12.2008).
<http://www.elazig.adalet.gov.tr/> (20.02.2010).
<http://www.kayseri.adalet.gov.tr/> (02.06.2010).
[http://www.google.com.tr/search?hl=tr&rlz=1T4GTKR_enTR300
TR300&q=k%C3%BCtahya+adliyesi&meta=](http://www.google.com.tr/search?hl=tr&rlz=1T4GTKR_enTR300TR300&q=k%C3%BCtahya+adliyesi&meta=) (02.07.2009).
<http://www.kirklareli.adalet.gov.tr/> (18.06.2010).
<http://www.erzurum.adalet.gov.tr/> (18.06.2010).

<http://www.denizli.adalet.gov.tr/> (17.06.2010).
<http://www.igdir.adalet.gov.tr/> (17.06.2010).
<http://www.nazilli.adalet.gov.tr/> (17.06.2010).
<http://www.kayseri.adalet.gov.tr/> (19.08.2010).
<http://www.ercis.adalet.gov.tr/> (20.08.2010).
<http://www.elmali.adalet.gov.tr/> (19.08.2010).
http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/subecalismalari/aksehir_orman.htm (07.06.2010).
http://www.cte-seslenis.adalet.gov.tr/arsiv/2008/78_eylul2008/etkinlikler/denetimli_serbestlik.htm (07.06.2010).
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/16796793.asp?top=1> (19.09.2011).
<http://www.mersinhaber.com/14635-mersin-cumhuriyet-bassavciligi-nda-gorev-yapan-7-hakim-ve-savcinin-gorev-yerleri-degistirildi.html> (03.06.2010).
<http://www.ardahanhaberleri.com/haber/1399/ardahan-8217da-aile-mahkemesi-sikintisi> (04.07.2010).
http://www.alanyalcik.adalet.gov.tr/hb_29ekim09_konser.asp (30.06.2010).
<http://gundem.milliyet.com.tr/meslektasiz-savunmada-ayaga-kalkmayin/gundem/gundemdetay/09.05.2012/1537850/default.htm> (10.05.2012).
<http://www.milliyet.com.tr/Yasam/SonDakika.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=1140494> (17.09.2009).
<http://www.manavgathabermerkezi.com/haber-MANAVGAT-ADLIYESI8217NDE-ORNEK-UYGULAMA-4075/> (10.05.2012).
http://www.turkmedya.com/V1/Pg/detail/NewID/55174/CatID/21/CityName/Ankara/TownID/73/Header/cezaevi_hollyWood_filmlerini_aratmiyor.html (12.05.2012).
<http://www.internethaber.com/istanbul-adalet-sarayi-cete-davasi-sike--411371h.htm> (01.04.2012).
<http://haber.gazetevatan.com/hâkimlerin-cay-isyani/446745/1/Gundem> (29.04.2012).
<http://t24.com.tr/haber/prof-adem-sozuer-kolluk-ceza-hukuku-reformuna-karsi-hacli-seferi-gibi-kiskirtildi/197578> (21.02.2012).
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/11514802.asp> (11.03.2012).